

**T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ŞANLIURFA İLİ'NDE KADINLARIN TARIMSAL YAYIM
HİZMETLERİNDEN YARARLANMA DURUMU VE BUNA ETKİ EDEN
ETMENLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

FATMA ÖCAL KARA

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

**ŞANLIURFA
2005**

Doç. Dr. Yaşar AKTAŞ danışmanlığında, Fatma ÖCAL KARA'nın hazırladığı “Şanlıurfa İli'nde Kadınların Tarımsal Yayım Hizmetlerinden Yararlanma Durumu ve Buna Etki Eden Etmenler Üzerine Bir Araştırma” konulu bu çalışma 16/09/2005 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Yaşar AKTAŞ

Üye : Prof. Dr. Ayşen OLGUN

Üye : Prof. Dr. Bahri KARLI

Bu tezin Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

Prof. Dr. İbrahim BOLAT
Enstitü Müdürü

Bu çalışma HÜBAK Tarafından Desteklenmiştir.
Proje No: 472

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZ.....	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	iv
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	v
KISALTMALAR.....	vii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Konunun Önemi.....	1
1.2. Türkiye’de Kadınlara Yönelik Tarımsal Yayım Çalışmaları.....	3
1.3. Araştırma Amaçları.....	6
1.4. Araştırma Varsayımları.....	6
1.5. Araştırma Soruları.....	7
1.5.1. Tarımsal yayım örgütüne yönelik araştırma soruları.....	7
1.5.2. Kırsal alan kadınına yönelik araştırma soruları.....	8
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	9
2.1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar.....	9
2.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar.....	15
3. MATERYAL ve YÖNTEM.....	18
3.1. Materyal.....	18
3.2. Yöntem.....	18
3.2.1. Araştırma bölgesinin seçimi.....	19
3.2.2. Araştırma bölgesini tanıttıcı bilgiler.....	19
3.2.2.1. Doğal yapı.....	19
3.2.2.1.1. Matematiksel ve coğrafi konum.....	19
3.2.2.1.2. İklim ve bitki Örtüsü.....	20
3.2.2.1.3. Topografik ve jeolojik yapı.....	21
3.2.2.1.4. Su kaynakları.....	22
3.2.2.1.5. Ulaşım durumu.....	23
3.2.2.2. Toplumsal yapı.....	24
3.2.2.2.1. Nüfus yapısı.....	24
3.2.2.2.2. Eğitim durumu.....	25
3.2.2.2.3. Göç durumu.....	26
3.2.2.2.4. Aşiret düzeni.....	28
3.2.2.3. Tarımsal yapı.....	28
3.2.2.3.1. Arazi varlığı.....	28
3.2.2.3.2. İşletme büyüklükleri.....	30
3.2.2.3.3. Hayvan varlığı.....	30
3.2.2.3.4. Tarımsal girdi kullanım durumu.....	32
3.2.2.3.4.1. Mekanizasyon durumu.....	32
3.2.2.3.4.2. Tarımsal kredi.....	33
3.2.2.3.4.3. Tarımsal ilaç kullanım durumu.....	34
3.2.2.3.4.4. Gübre kullanım durumu.....	35
3.2.2.3.4.5. Sulama durumu.....	35
3.2.3. Araştırma evreninin saptanması ve örnek seçimi.....	36
3.2.4. Verilerin değerlendirilmesi.....	38
3.2.5. Araştırmanın kuramsal temeli.....	38
4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA.....	48
4.1. Tarımsal Yayım Örgütü Araştırma Bulguları.....	48
4.1.1. Yaymanların kişisel ve örgütteki özelliklerine yönelik bulgular.....	48
4.1.1.1. Yaymanların cinsiyet ve yaş durumları.....	49
4.1.1.2. Yaymanların eğitim durumları.....	50
4.1.1.3. Yaymanların unvanı.....	51

4.1.1.4. Yaymanların tarımsal yayım örgütündeki görev süreleri.....	51
4.1.2. Yaymanların tarımsal yayım çalışmaları	52
4.1.2.1. Yaymanların çalışma yöntemi.....	53
4.1.2.2. Yaymanların üretici ziyareti yapma sıklıkları.....	53
4.1.2.3. Yaymanların program ve projelerin hazırlanmasına katılımı.....	54
4.1.2.4. Yaymanların sürdürülebilir tarım konusunda bilgi verme durumu.....	56
4.1.3. Tarımsal yayım örgütünün kadın çalışmaları	58
4.1.3.1. Yaymanların kadınların bilgi kaynakları konusundaki düşünceleri.....	58
4.1.3.2. Örgütün kadın üreticilere yönelik çalışmaları.....	59
4.1.3.3. Yaymanların ve örgütün kadına bakışı konusundaki düşünceleri.....	61
4.1.3.4. Yaymanların, çalışmalardan kadınların yararlanması konusundaki düşünceleri...	62
4.1.3.5. Yaymanlara göre, kadınlara götürülen yayım çalışmalarını etkileyen olumsuz etkenler.....	63
4.1.3.6. Yaymanların kadınlara iletişim araçlarını götürmesi.....	64
4.1.3.7. Yaymanların kadınların kendilerine olan tutumu konusundaki düşünceleri.....	65
4.1.3.8. Yaymanların kadın çalışmaları için HİE'den geçme durumu.....	66
4.2. Kırsal Kadın Araştırma Bulguları.....	68
4.2.1. Kadınların kişisel özelliklerine yönelik bulgular.....	68
4.2.1.1. Kadınların yaş durumları.....	68
4.2.1.2. Kadınların medeni durumları.....	69
4.2.1.3. Kadınların öğrenim durumları.....	70
4.2.1.4. Kadınların çocuk sayıları	72
4.2.2. Kadınların toprak varlığı	73
4.2.2.1. Toprak varlığı.....	73
4.2.2.2. Toprağı işletme biçimi.....	74
4.2.2.3. Sulama durumu	75
4.2.3. Kadınların bitkisel üretimdeki etkinliklerine yönelik bulgular.....	76
4.2.3.1. Kadınların bitkisel üretimde çalıştıkları işler.....	76
4.2.3.2. Kadınların bitkisel üretime ayırdıkları zaman.....	77
4.2.4. Kadınların hayvansal üretimdeki etkinliklerine yönelik bulgular.....	78
4.2.4.1. Kadınların hayvansal üretimde çalıştıkları işler.....	78
4.2.4.2. Hayvansal üretime ayrılan süre.....	80
4.2.4.3. Kadınların tezek yapma durumu.....	80
4.2.5. Kadınların tarımsal üretimdeki bilgileri	81
4.2.5.1. Kadınların gübrelerin zararını bilme durumu.....	82
4.2.5.2. Kadınların aşırı sulamanın zararını bilme durumu.....	83
4.2.5.3. Kadınların sürdürülebilir tarım konusunda bilgisi	84
4.2.6. Kadınların bilgi alma kaynakları	86
4.2.6.1. Tarımsal konularda bilgi alma kaynakları.....	86
4.2.6.2. Tarım dışı konularda bilgi alma kaynakları.....	88
4.2.7. Kadınların tarımsal yayım hizmetlerinden yararlanma durumu	90
4.2.7.1. Kadınların yaymanların çalışmalarından haberdar olma durumu	91
4.2.7.2. Kadınların tarımsal yayım çalışmasında aldığı bilgiler.....	91
4.2.7.3. Tarımsal yayım çalışmasının yararlı olma durumu.....	92
4.2.7.4. Kadınların tarımsal üretimle ilgili istediği kurslar.....	93
4.2.7.5. Kadınların yaymanların cinsiyetine bakışı.....	94
4.2.8. Kadınların örgütlenme konusunda bilgisine ve isteğine yönelik bulgular.....	96
4.2.8.1. Kadınların örgütlenme konusunda bilgi düzeyi.....	96
4.2.8.2. Kadınların örgütlenme konusunda bilgi kaynakları.....	97
4.2.8.3. Kadınların örgütlenme isteği	98
4.2.8.4. Kadınların örgütlenmemelerine etki eden etmenler.....	99
4.2.9. Kadınların evde uğraştıkları işlere yönelik bulgular.....	100
4.2.9.1. Kadınların evde uğraştıkları işler.....	100
4.2.9.2. Kadınların ev işlerine ayırdıkları zaman	102
4.2.10. Kadınların boş zaman etkinlikleri	103
4.2.10.1. Kadınların boş zamanlarında yaptıkları etkinlikler.....	103
4.2.10.2. Kadınların boş zamanları için istedikleri kurslar.....	105
5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER.....	107

5.1. Sonuçlar.....	107
5.1.1. Kadınların tarımsal yayım hizmetlerinden yararlanma durumu.....	107
5.1.1.1. Örgüt dizgesine yönelik.....	107
5.1.1.2. Kadın üreticiler dizgesine yönelik.....	109
5.1.2. Kadınların tarımsal yayım hizmetlerinden yararlanmasına etki eden etmenler.....	113
5.1.2.1. Örgüt dizgesine yönelik.....	113
5.1.2.1.1. Yaymanla ilgili etmenler.....	114
5.1.2.1.2. Örgütle ilgili etmenler.....	115
5.1.2.2. Kadın üreticiler dizgesine yönelik.....	116
5.1.2.2.1. Kişisel etmenler.....	116
5.1.2.2.2. Dış etmenler.....	117
5.2. Öneriler.....	119
KAYNAKLAR.....	124
ÖZGEÇMİŞ.....	128
EK 1.....	129
EK 2.....	131
ÖZET	134
SUMMARY.....	136

ÖZ

Yüksek Lisans Tezi

ŞANLIURFA İLİ'NDE KADINLARIN TARIMSAL YAYIM HİZMETLERİNDEN YARARLANMA DURUMU VE BUNA ETKİ EDEN ETMENLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Fatma ÖCAL KARA

**Harran Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı**

Danışman: Doç. Dr. Yaşar AKTAŞ

Yıl: 2005, Sayfa: 137

Çalışmada üç küme ile anket görüşmesi yapılmıştır. 19 yayman, tarımsal yayım çalışmasına katılan 12, katılmayan 42 olmak üzere toplam 73 anket görüşmesi yapılmıştır.

Araştırmada kadınların bitkisel üretimde genellikle çapalama, seyreltme ve hasat işlerinde çalıştığı, ayrıca çok yoğun olmasa da sulama, gübreleme, ilaçlama ve ürün değerlendirme gibi işleri de yaptığı saptanmıştır. Hayvansal üretimde ise yine kadınlar, neredeyse bütün işleri yapmaktadır. Kadınların bitkisel üretime ortalama günde 7-10 saat arasında, hayvansal üretimde ortalama 2-3 saat çalıştığı, ev işlerine ise genellikle 4-6 saat arasında zaman ayırdığı saptanmıştır. Bu saatlere bir de çocuk bakımı eklendiğinde bir günde kadının hiç boş zamanının olmadığı söylenebilir. Ancak kadınlar bu kadar yoğun emeğine karşın, tarımsal yayım çalışmalarından erkekler kadar yararlanamamaktadır.

Kadınların tarımsal yayım çalışmasına katılımını; yaş, eğitim durumu, medeni durum, çocuk sayısı, dil sorunu, zamanın kısıtlı olması gibi kişisel etmenlerin etkilediği saptanmıştır. Dış etmenlerin ise; toprak sahipliliği, feodal yapının baskın olması, örgütsüzlük, köy toplumunun kırsal kadına olumsuz bakışı, bilgi kaynaklarını yalnızca yakın çevresinin oluşturması olduğu saptanmıştır. Örgüt açısından ise; yaymanların niceliği, niteliği, deneyimi, örgütün erek küme ve yayman katılımı olmadan proje hazırlaması, parasal açıdan yetersizlik, durum çözümlene ve değerlendirmenin yetersiz olması, iletişim araçlarının kadınlara ulaşmamasıdır.

Araştırmada kadın çalışmalarının yapılacağı Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubesi'ne bağlı bir "Kırsal Kadın Şubesi"nin kurulması önerilmiştir. Bu şube için bir eşgüdüm modeli oluşturularak çalışmaların nasıl yapılacağı konusunda bilgiler verilmiştir. Bu şube ile, tarım danışmanları, (Çok Amaçlı Toplum Merkezleri) ÇATOM'lar, sivil toplum örgütleri ve halk eğitim merkezlerinin ortak işbirliği yapması önerilmiştir. Böylelikle kırsal alanda toplum beslenmesinde ve yeni kuşakların yetiştirilmesinde görev alan kadınlara yönelik başarılı yayım çalışmalarının yürütülebileceği varsayılmıştır.

ANAHTAR KELİMELEER: Kırsal kadın, Tarımsal yayım hizmeti, Tarımsal yayım çalışmasında etkili etmenler

ABSTRACT

Msc. Thesis

AN INVESTIGATION OF WOMEN STATUS IN UTILIZING EXTENSION SERVICES AND ITS AFFECTING FACTORS IN THE PROVINCE OF SANLIURFA

Fatma ÖCAL KARA

Harran University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Agricultural Economics

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Yaşar AKTAŞ
Year:2005, Page: 137

In this study we conducted a survey study involving three groups consisting of 19 extension workers, 12 participating women, and 42 not participating women totaling 73. All women live in 7 different villages located in Bozova, Harran, and Hilvan counties.

It was determined that interviewed women work on all aspects of farming activities mostly hoeing and harvesting, and less intensively irrigation, fertilization, pesticide application and processing. Besides women do almost all the work in animal husbandry. Women contributions to plant production, animal production and house work are determined to be 7-10, 2-3, and 4-6 daily hours respectively. When children care is added, women have no leisure hours in a day. With all their hard work mentioned above, however, women do not make the most of extension services as much as men do.

It was determined that women participation in agricultural extension efforts is influenced by personal (internal) factors such as their age, education and marital status, number of children, lack of communication and inadequate time etc. External factors include ownership status, overwhelming feudal structure, lacking of unionization, a negative rural attitude towards women, and limited information gathering of women. Organizational determinants of participation consist of such factors including the quality and quantity of extension officers, project preparation by extension office without the participation of target groups and extension workers, insufficient funding, lacking of status evaluation and analysis, and communication media not reaching rural women.

In this research it has been proposed that under the umbrella of *farmer education and extension division*, a 'rural women' department responsible for promoting women studies be established. For such a department, information on and instructions of how to implement related efforts using a cooperation model have been provided. This suggested department of rural women should provide an environment in which agricultural advisers, multi-purpose public places (CATOM in Turkish acronym), non-governmental organizations, and public education centers work in close coordination and cooperation. By so doing, it is assumed that extension services targeting rural women having a good standing in contribution to public welfare and raising of next generations can be successfully realized.

KEY WORDS: Rural Woman, Agricultural Extension Service, Factors Affecting Agricultural Extension Efforts

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamda birlikte çalışmaktan son derecede onur duyduğum danışmanım Sayın Doç. Dr. Yaşar AKTAŞ'a çalışmama yaptığı, bilimsel açıdan soyut-somut katkıları, yine bilimsel açıdan gelişimime yol gösteren her zaman önemsendiğim eleştirileri, içinden çıkılmaz karmaşık durumlarda verdiği öneriler ve bilimsel etik anlayışını benimsememe yol gösterici katkıları ve çabası için içten teşekkür ederim.

Ayrıca, tez jüri üyeleri Prof. Dr. Bahri KARLI'ya ve Prof. Dr. Ayşen OLGUN'a değerli katkıları ve eleştirileri için, anket çalışmamın örgüt anketlerini yürüttüğüm Şanlıurfa Tarım İl Müdürlüğü Çitçi Eğitim ve Yayım Şubesi eski müdürü Sayın Zir. Müh. Mehmet Ali KOÇKAYA'ya, anket çalışmasından önce ve anket çalışması sırasında yardımlarını esirgemeyen Zir. Müh. Atiye GÜNEŞ'e ve anket sorularına içtenlikle cevap veren yaymanlara, anket çalışmamda yardımcı olan oda arkadaşım Arş. Gör. Şeyda ÖZBEK'e, Yüksek Lisans öğrencisi Rezzan TOPALOĞLU'na ve Ziraat Fakültesi öğrencileri Fatma TAŞAR, Tuğba KOL, Seval KUTLU, Hayriye ELDEMİR ve Haşim ÇAYIR'a, ayrıca anket sorularına büyük bir sabır ve içtenlik ile cevap veren Çamlıdere, Kısas, Toytepe, Bozyazı, Yaylak, İsaören ve Ovacık köylerindeki kadınlara, genç kızlara ve hem uygulama aşamasında, hem de yazım aşamasında desteğini benden hiçbir zaman esirgemeyen eşim Zir. Müh. Umut Kenan KARA'ya yardımları için içten teşekkür ederim.

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa No
Şekil 3.1. Şanlıurfa haritası.....	20
Şekil 3.2. Dizgelerarası tarımsal yayım modeli.....	42
Şekil 3.3. İki dizge arasındaki örtüşme.....	45
Şekil 5.1. Kadınların tarımsal yayım hizmetlerinden yararlanmasına etki eden etmenler.....	113
Şekil 5.2. İl düzeyinde bir örgütlenme modeli önerisi.....	121
Şekil 5.3. Kırsal kadın şubesi için eşgüdüm modeli önerisi.....	122

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa No

Çizelge 3.1. Şanlıurfa ili 2003 yılı iklim verileri.....	21
Çizelge 3.2. Şanlıurfa ili arazi sınıflarının dağılımı.....	22
Çizelge 3.3. İlçelere göre nüfusun dağılımı.....	24
Çizelge 3.4. Nüfusun cinsiyete göre dağılımı.....	25
Çizelge 3.5. 2000 yılı nüfus sayımı okuryazarlık oranı.....	25
Çizelge 3.6. Kente göç nedenleri.....	27
Çizelge 3.7. Şanlıurfa ili ilçelere göre tarım alanları.....	29
Çizelge 3.8. Şanlıurfa ili tarımsal işletme büyüklükleri.....	30
Çizelge 3.9. Şanlıurfa ili hayvan varlığı.....	31
Çizelge 3.10. Şanlıurfa ili hayvansal ürünler ve üretim miktarları.....	32
Çizelge 3.11. Şanlıurfa ili'nde alet-makine varlığının gelişimi.....	33
Çizelge 3.12. Tarım kredi kooperatifleri tarafından sağlanan girdiler.....	33
Çizelge 3.13. 2000-2001 ve 2002 yılları programına göre ilaç tüketim cetveli.....	34
Çizelge 3.14. Şanlıurfa'da başlıca ürün grupları için gübre kullanımı.....	35
Çizelge 3.15. Şanlıurfa İli'nde sulamaya açılan alanlar.....	35
Çizelge 3.16. Anket yapılan köyler ve denek sayıları.....	37
Çizelge 4.1. Cinsiyete göre yaymanların yaşları.....	49
Çizelge 4.2. Cinsiyete göre yaymanların son mezun oldukları derece.....	50
Çizelge 4.3. Cinsiyete göre yaymanların unvanı.....	51
Çizelge 4.4. Cinsiyete göre yaymanların görev süreleri.....	52
Çizelge 4.5. Cinsiyete göre yaymanların çalışma biçimi.....	53
Çizelge 4.6. Cinsiyete göre yaymanların üretici ziyareti yapma sıklıkları.....	54
Çizelge 4.7. Tarımsal yayım projeleri hazırlanırken yaymanların katılımı.....	54
Çizelge 4.8. Cinsiyete göre yaymanların sürdürülebilir tarım konusunda bilgi verme durumu.....	56
Çizelge 4.9. Kadınların sürdürülebilir tarım eğitimi gereksinimine yaymanların bakışı.....	57
Çizelge 4.10. Kadınların bilgi kaynakları.....	58
Çizelge 4.11. Örgütte kadın üreticilere yönelik ne tür çalışmalarınız var?.....	60
Çizelge 4.12. Kadınlara verilen eğitim notları.....	60
Çizelge 4.13. Örgütün kadına bakışı konusunda yaymanların düşünceleri.....	61
Çizelge 4.14. Kadınlar, erkekler kadar yayım çalışmalarınızdan yararlanabiliyor mu?.....	62
Çizelge 4.15. Yararlanıyorlarsa, nasıl?.....	63
Çizelge 4.16. Yaymanlara göre kadınlara yayım hizmeti götürülmesini etkileyen etkenler.....	64
Çizelge 4.17. Kadınların iletişim araçlarından yararlanma durumu.....	65
Çizelge 4.18. Tarımsal yayım çalışmaları sırasında kadınların, yaymanlara karşı tutumu.....	66
Çizelge 4.19. Kadınlara yönelik çalışmalar için hiç hizmet içi eğitim aldınız mı?.....	66
Çizelge 4.20. Yaymanların, kadın çalışmaları için hizmet içi eğitim isteme durumları.....	67
Çizelge 4.21. Kadınların yaş durumları.....	69
Çizelge 4.22. Kadınların medeni durumu.....	70
Çizelge 4.23. Kadınların öğrenim durumu.....	71
Çizelge 4.24. Kadınların çocuk sayısı.....	72
Çizelge 4.25. Kadınların toprak varlığı.....	73
Çizelge 4.26. Toprağı işletme biçimi.....	74
Çizelge 4.27. Sulama durumu.....	75
Çizelge 4.28. Kadınların bitkisel üretimde yaptıkları işler.....	76
Çizelge 4.29. Kadınların tarla/bahçe işlerine ayırdıkları zaman.....	77
Çizelge 4.30. Hayvansal üretimde uğraşılan işler.....	79
Çizelge 4.31. Hayvansal üretime ayrılan süre.....	80
Çizelge 4.32. Kışın yakmak için tezек yapma durumu.....	81
Çizelge 4.33. Kadınların kimyasal gübrelerin çevreye olan zararını bilme durumu.....	82
Çizelge 4.34. Kadınların kimyasal gübrelerin insan sağlığına zararını bilme durumu.....	83
Çizelge 4.35. Kadınların fazla suyun zararı konusunda düşünceleri.....	84
Çizelge 4.36. Sürdürülebilir tarım, çevre koruma konuları hakkında kadınların bilgisi.....	85

Çizelge 4.37. Kadınların aşırı sulamanın zararını duyma kaynakları.....	86
Çizelge 4.38. TV ve radyodan tarımsal üretim konusunda bilgi alma kaynakları.....	87
Çizelge 4.39. Kadınların ellerine tarımsal konularda broşür geçme durumu.....	88
Çizelge 4.40. Bir sorunları olduğu zaman köy içinde danıştıkları kişiler.....	89
Çizelge 4.41. Kadınların gazete okuma durumu.....	89
Çizelge 4.42. Kadınların televizyon izleme durumu.....	90
Çizelge 4.43. Kadınların yaymanların köyelerine yaptığı ziyareti bilme durumu.....	91
Çizelge 4.44. Kadınların yaymanlardan aldıkları bilgiler.....	92
Çizelge 4.45. Anlatılanların yararlı olma durumu.....	92
Çizelge 4.46. Tarımla ilgili istedikleri kurslar.....	94
Çizelge 4.47. Bayan yerine erkek olsa katılma durumu.....	95
Çizelge 4.48. Kooperatifçilik konusunda kadınların bilgisi.....	97
Çizelge 4.49. Bu bilgileri kimden duydukları.....	98
Çizelge 4.50. Kadınlar için bir kooperatif kurulması durumunda kadınların katılma istekleri...	98
Çizelge 4.51. Kooperatife katılmak istememelerinin nedeni.....	100
Çizelge 4.52. Evde uğraştıkları işler.....	101
Çizelge 4.53. Ev işlerine ayırdıkları zaman.....	102
Çizelge 4.54. Kadınların boş zamanlarında yaptıkları etkinlikler.....	104
Çizelge 4.55. Kadınların boş zamanları için istedikleri kurslar.....	105

KISALTMALAR

ÇATOM	Çok Amaçlı Toplum Merkezleri
ÇEŞ	Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubesi
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
FAO	Food and Agricultural Organization of United Nation
GAP BKİ	Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı
HİE	Hizmet İçi Eğitim
IFAD	International Fund for Agricultural Development
TEDGEM	Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü
TİM	Tarım İl Müdürlüğü
TDK	Türk Dil Kurumu
TKB	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
TKV	Türkiye Kalkınma Vakfı

1. GİRİŞ

Giriş bölümü, “Konunun Önemi”, “Türkiye’de Kadınlara Yönelik Tarımsal Yayım Çalışmaları”, “Araştırma Amaçları”, “Araştırma Varsayımları” ve “Araştırma Soruları” olmak üzere beş başlık altında ele alınmıştır.

1.1. Konunun Önemi

Bugün dünyada yoksulluk sınırı altında yaşayan her 10 kişiden 7’si kadındır. Oysa dünyadaki toplam işgücünün 2/3’ünün kadınlara ait olduğu bilinmektedir. Kadınların günlük çalışma süreleri saat olarak erkeklerinkinden %25 daha uzundur. Bütün dünyada toplam gıdanın %50’si kadınlar tarafından üretilmektedir. Ancak kadınların geliri dünya gelirinin yalnızca 1/10’u kadardır ve dünyanın tüm mal varlığının sadece %1’i kadınlara aittir. Bunların yanı sıra kadınlar aile içindeki temel birikimi sürekli kılmak, karşılığı ödenmeyen bir emekle kocanın ve çocukların emek gücünü piyasaya sunabilmeleri için, meta dışı bir üretim biçimi olan ev içi sürekli yeniden üretimi sağladıkları bilinmektedir (Anonim, 2003a).

Ancak, bütün bunlara karşın dünya genelinde yayım birimleri zaman ve kaynaklarının yalnızca % 5 gibi küçük bir bölümünü kadınlara ayırmaktadırlar. Bu durum kadınların tarımsal yayım hizmetlerinden yeterince yararlanamadıklarını göstermektedir (Swanson ve ark. 1990).

Kadının işgücüne katkısı hem kendisi, hem de ailesi ve toplumsal kalkınma açısından önemlidir. Kadın, bedeli olmayan ev işlerini ve ev yönetimini bir başka deyişle yeniden sürekli üretimi tamamen üstlenmiş durumdadır. Kadının bu sürekli üretimi sayesinde ailenin temel birikimi sağlanmakta, eş ve çocuklar dışarıda çalışabilme olanağını bulmakta ve ileride işgücünü oluşturacak yeni kuşaklar yetiştirmektedir (Anonim, 2003a).

Gelişmekte olan ülkelerin büyük bir bölümünde kadınlar, toprağın hazırlanmasından hasata kadar, bitkisel üretimde önemli görevler üstlenmektedir. Hasattan sonra ise depolama, bakım, satış ve işleme gibi işlerinden hemen hemen tamamını kadınlar yapmaktadır (Hablemitoğlu, 2001). Ayrıca, Türkiye’deki özellikle küçük ölçekli tarım işletmeleri bitkisel üretim ile hayvansal üretimi birlikte yapmaktadır. Dolayısıyla kadınlar, sadece bitkisel üretimin yükünü değil, aynı zamanda hayvansal üretimin de iş yükünün büyük bir bölümünü çekmektedir (Bayraktar ve Gaytancıoğlu, 2000). Annelik, beslenme, temizlik vb. işler de bu iş yüküne eklenince, kadınların topluma olan katkılarını görmemek mümkün değildir. Aynı zamanda, üreticinin tarımsal üretim amacıyla çalıştığı hayvan barınakları, tarla/bahçesinde ya da üretimini değerlendirdiği yerlerde verimli çalışması, maddi ve manevi huzurunu sağlayan düzenli bir ev ve aile yaşamına bağlıdır. Bu da yine kadının elindedir. O halde kadının yaşamındaki değişiklikler ve gelişmeler kısa zamanda aile yaşamına olduğu kadar, dolaylı yoldan tarımsal üretime de yansımaktadır (Sarptürk, 1990).

Kadın istihdamı açısından kentsel ve kırsal alanda ciddi bir fark vardır. Türkiye’de kadın işgücü özellikle tarım sektöründe yoğunlaşmıştır. Kırsal kesimde istihdam edilen kadınların % 74’7’si ve erkeklerin ise sadece % 32,8’i tarım sektöründedir. Bu artışa rağmen kadınların ekonomik yaşamlarında bir iyileşme görülmemektedir. Çünkü tarım kesimde çalışan kadınların % 90,6’sı ücretsiz aile işçisi konumundadır (Anonim 2003a).

Kasnakoğlu (2000) çalışmasında sosyo-ekonomik ve politik koşulların, tarımsal üretimde çalışan kadınların düşük üretkenlikle kötü koşullarda çalışmalarına neden olmaktadır, görüşünü ileri sürmüştür. Bu koşulları ise, sınırlı toprak sahipliği, kadınlara uygun teknolojinin olmaması, yayım hizmetlerinden yararlanamama, tarımsal bilginin ev içi aktarımındaki sınırlılık, mali hizmetlere sınırlı erişim, zaman bulamama, eğitim eksikliği, teşvik edici unsur eksikliği ve değişik düzeylerdeki karar mekanizmalarında yer almama olarak sıralamıştır.

Sonuç olarak Aktaş (2005a) aşağıdaki görüşü ileri sürmektedir: “Türkiye’de tarımsal yayım çalışması geleneksel toplumsal yapı ve varolan dinamikler nedeniyle başlangıçtan beri erkeğe odaklı olarak yürütülmektedir. Bundan dolayı tarımsal üretici denince akla gelen hemen erkektir. Oysa, onu yaşama bağlayan, düzenli ve üretici kılan kadındır. Evinde düzeni, gönenci olmayan tarımsal üreticinin, tarımsal üretimde başarılı olması oldukça zordur.”

Ancak son yıllarda kamunun yürüttüğü tarımsal yayım çalışmalarında kadınların da önemi anlaşılmış, ev ekonomisi, el sanatları vb. kursların dışında üretim tekniği alanında kurslar verilmeye başlanmıştır. Bu kurslar her ne kadar geniş üretici kitlelerini kapsamasa da böyle bir gelişme hem Türkiye, hem de tarımsal üretimde çalışan kadınlar için oldukça önemlidir.

1.2. Türkiye’de Kadınlara Yönelik Tarımsal Yayım Çalışmaları

Türkiye’de kadınlara yönelik tarımsal yayım çalışmalarını yürüten kamu kuruluşu, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı’dır (TKB). 3161 sayılı kuruluş kanunu ile kırsal alana götürülecek hizmetlerin projelendirilmesi, planlanması, değerlendirilmesi ve uygulanması ile ilgili tüm çalışmalar bu bakanlığa verilmiştir. Bakanlığın kırsal kesime hizmet götürme görevi ise “Çiftçi Eğitim ve Yayım Hizmetleri” adı altında Teşkilatlandırma ve Destekleme Genel Müdürlüğü’ne verilmiştir (Anonim, 2000).

Ayrıca, kırsal alanda yaşayan kadınlara yönelik çalışmalar, Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Üniversiteler, Milli Eğitim Bakanlığı ve sivil toplum örgütleri tarafından da yürütülmektedir (Kutlar, 2004).

Dünyada kadınlara yönelik tarımsal yayım çalışmalarına önem verilmesi Dünya Bankası başta olmak üzere, FAO (Food and Agricultural Organization) ve IFAD (International Fund for Agricultural Development) gibi uluslararası kuruluşların bu çalışmaları desteklemesi TKB’nın kadınlara yönelik tarımsal yayım konusuna önem vermesine neden olmuştur (Anonim, 2000).

Kadınlara yönelik dış kaynakları projelerin ilki Çorum-Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi (1982-1989) ile Erzurum Kırsal Kalkınma Projesi'dir (1987-1989). Daha sonraki yıllarda Muş-Bingöl (1989), ile Yozgat Kırsal Kalkınma Projesi (1990-1991) uygulamaya konulmuştur. Ancak hazırlık aşamasında gösterilen kadın konusunda gösterilen ilgi ve çabalar uygulamada sadece eğitilmesi, aile ve köy içindeki konumlarının değiştirilmesi ile sınırlı kalmıştır (Kutlar, 2004).

Yapılan bu projeler, ülkenin kendi gereksinmesi ve deneyimlerine göre değil, tersine dış finans örgütlerinin etkisiyle uygulanmaya başlanmış ve yürütülmüştür. Bu nedenle de bu kırsal kadınlara yönelik çalışma anlayışının 1990'lı yıllardan önce varıldığını söylemek oldukça güçtür.

TKB da 1990'lı yıllardan sonra tarımsal yayım projelerinde kırsal kadının önemini algılamış, kadın üreticileri de içeren projeler hazırlamaya başlamıştır. Daha önce kadınlara sadece ev ekonomisi ağırlıklı kurslar verilirken, şimdilerde bu kurslarla birlikte üretim tekniğine dayalı kurs, eğitim vb. hizmetler vermektedir.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile 1984 yılında imzalanan ikraz anlaşması gereğince I.Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesi (TYUAP) 16 ilde uygulanmaya konulmuştur. Beş yıllık proje döneminde tarımsal konulardaki eğitimler sadece erkek üreticilere verilmiştir. Proje dönemi bitiminde yapılan değerlendirmeye göre proje 5 yıl daha uzatılmıştır. II. TYUAP çerçevesinde işletme ve tarım etkinliklerinde bulunan kadın üreticileri (ev ekonomisi eğitimi dışında) tarımsal konularda tarımsal üretimin geliştirilmiş yayım yöntemleri ile eğitmek ve önerilerde bulunmak amacıyla "Kadın Çiftçiler Pilot Tarımsal Yayım Projesi" programa alınmıştır. 1992-1997 yılları arasında bu proje kapsamındaki 19 ilin, 242 köyünde 4309 kadın üreticiye çeşitli tarımsal konularda eğitimler verilmiştir (Anonim, 2004a).

Kırsal alandaki kadınlara her konuda hizmet verebilmek için kadın üreticilerin tarımsal üretime katılımı, doğal çevre ile olan ilişkileri, gıda güvenliği, ev ekonomisi

konularında faaliyet planını hazırlamak, yürütülmesini sağlamak, uygulamaları izlemek ve değerlendirmek, yaymanlara hizmet içi eğitim seminerleri düzenlemek, kadın üreticilere ait istatistiki bilgileri toplamak, ulusal ve uluslararası bilgisayar ağını oluşturmak amacıyla 1997 yılında Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü bünyesinde “Kırsal Kalkınmada Kadın Daire Başkanlığı” kurulmuştur (Anonim, 2004a). Sadece kırsal kadınlar için böyle bir birimin kurulması kadınlara yönelik yürütülecek tarımsal yayım çalışmalarını açısından çok önemli bir gelişmedir.

2000 yılında ise II. TYUAP projesinin bir devamı olarak “Kadın Çiftçiler Tarımsal Yayım Projesi” uygulanmaya başlamıştır. Yeterli ulaşım olanağının olmaması ve yayman yetersizliği nedeniyle proje yine aynı illerde yürütülmeye devam edilmiştir. 2000 yılından önce verilen kurslar; aile ve çevre sağlığı, beslenme, dikiş-giyim, çocuk bakımı ve beslenme, gıdaların çeşitli yöntemlerle korunması, ev yönetimi ile pratik bilgi ve beceri kazanma, aile planlaması, köy el sanatları vb kurslardı. 2001 yılı ev ekonomisi yayım etkinlikleri yukarıda sözü edilen konular genişleterek programlanmış olup, 4 ana başlık altında toplanmıştır. Bu etkinlikler; aile kaynaklarının yönetimi, çocuk gelişimi ve eğitimi, beslenme, köy el sanatlarıdır (Anonim, 2004a).

Yine 2004 yılında “Kadın Çiftçiler Tarımsal Yayım Projesi” kapsamında TKB tarafından Türkiye’de ilk defa 81 ilde ‘Kadın Çiftçiler Yarışıyor’ adlı bilgi yarışması düzenlenmiştir. Bu yarışma; kadın çiftçilerin birbirleriyle kaynaşmalarını sağlamak, kırsal alanda kadın çiftçilere götürülen yayım çalışmalarının sonuçlarını görmek, kırsal alanda yaşayan kadın üreticilerin etkinliklerini değerlendirmek, kendilerine olan güven duygularını geliştirmek ve girişimcilik ruhunu aşlamak amacıyla düzenlenmiştir. Bu amaçlara ulaşılma durumu araştırma sonuçlarında verilmiştir.

"Kadın Çiftçiler Yarışıyor" programı 3 aşamada yapılmıştır. 1.aşama il merkezlerinde yapılmış. 2. aşamada Türkiye 7 bölgeye ayrılmış yarışma bu bölge merkezlerinde (İstanbul, İzmir, Konya, Adana, Samsun, Şanlıurfa ve Erzurum) yapılmıştır. Bölge merkezlerinde yapılan yarışmalarda birinci olan iller; Kırıkkale, Gaziantep, Kars, Trabzon, Bilecik, Aksaray ve Denizli'dir. Finale kalan 7 bölge

birincisi “14 Mayıs Dünya Çiftçi Günü” etkinlikleri kapsamında Ankara’da birincilik için yarışmışlardır ve yarışmada Denizli ili birinci olmuştur (Anonim, 2004a).

Açıklamalardan da görüldüğü gibi, kamu dışı yayımın kırsal kadınlara yönelik tarımsal yayım çalışması yoktur. Bunun nedeninin ise, kamu dışı kuruluşlara bir kazanç getirmemesi olarak ileri sürülebilir.

Bu projeye Şanlıurfa ili de dahil olduğundan kadınlara yönelik eğitim çalışmaları bu ilde de yürütülmüştür. Bu nedenle bu çalışmada kadınların tarımsal yayım çalışmalarından yararlanmaları ve buna etki eden etmenler araştırılmıştır.

1.3. Araştırma Amaçları

Araştırmaya başlanmadan önce amaçlar belirlenip, bu amaçlar çerçevesinde anketler hazırlanıp araştırma yürütülmüştür. Araştırma amaçlarını,

- Şanlıurfa’da kadınların tarımsal yayım hizmetlerinden yararlanma durumunu hem örgüt, hem de kadınlar açısından ortaya koymak ve yararlanmalarına etki eden etmenleri araştırmak,
- Tarımsal yayım örgütünün kadınlara yönelik tarımsal yayım etkinliklerini belirlemek,
- Daha etkin bir tarımsal yayım çalışması için soruna yönelik öneriler geliştirmek oluşturmuştur.

1.4. Araştırma Varsayımları

Uygulamalı toplumbilimlerinde uygulama aşamasına başlamadan önce, araştırma varsayımlarının belirlenmesi temel ilkedir. Varsayımın ne olduğunu Akarsu (1998) şu şekilde açıklamıştır: “Belli bilgilere olanak sağlamak, bağlantıları anlaşılır kılmak, olayları açıklamak üzere geçici olarak konmuş bilimsel öneri; olayları geçici bir açıklama biçimi” olarak tanımlamıştır ve ancak deneyle yöntemli bir biçimde denetlendikten sonra geçerliliğinin kabul edilebileceğini eklemiştir.

Aziz (1990) ise, varsayımlar için şöyle bir görüş ileri sürmüştür. “Varsayımlar, araştırmanın amacını, izlenecek yolu, yanıtlanacak soruları saptarlar. Araştırmanın yöntem ve teknikleri varsayımların kurulmasından sonra belirginleşir. Bir anlamda varsayım, araştırma için bir “pusula” niteliğindedir.”

Bu bağlamda hem izlenecek yolun ve ulaşılması düşünülen araştırma amaçlarının belirlenmesi, hem de elde edilebilecek sonuçları önceden kestirebilmek için ilk olarak araştırma varsayımları belirlenmiştir. Daha sonra, anket soruları belirlenen varsayımlara göre hazırlanıp, deneme anket uygulaması yapıldıktan sonra araştırma bulguları bu varsayımlar göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur.

Araştırma varsayımları, araştırma bulguları bölümünde tek tek her çizelgede yer aldığından bu bölümde verilmemiştir. Ancak araştırmanın ana varsayımı “TKB, kadın odaklı tarımsal yayım çalışmalarını son yıllarda benimsemiş ve uygulamaya başlamıştır. Bu nedenle de örgüt yapısını gereksinim duyulan konulara uygun biçimde değiştiremediğinden kadınlara götürülen tarımsal yayım çalışmaları yetersiz kalmıştır.” biçimindedir. Bu varsayım ve kuramsal temel ışığında araştırmaya yön verilmiştir.

1.5. Araştırma Soruları

Çalışmada araştırılacak sorular, araştırmaya başlamadan önce araştırma varsayımlarına ve amaçlara göre belirlenmiştir. Araştırma soruları aşağıda “Tarımsal Yayım Örgütüne Yönelik” ve “Kırsal Alan Kadınına Yönelik” araştırma soruları olarak sınıflandırılarak dizgesel bir biçimde aşağıda sunulmuştur.

1.5.1. Tarımsal yayım örgütüne yönelik

- Tarımsal yayım örgütünün kadına bakış açısı nasıldır?
- Kadınlara yönelik hangi konularda tarımsal yayım çalışmaları vardır?

- Bu çalışmalardan kadınlar ne ölçüde yararlanmaktadır ve bunu etkileyen etmenler nelerdir?
- Örgütün üretim tekniği konusunda kadının önemini algılayan bir anlayışı var mıdır?
- Yaymanlara kadına yönelik tarımsal yayım çalışmaları için hizmet içi eğitim (HİE) verilmekte midir?
- Verilmiyorsa nedenleri nelerdir? Veriliyorsa hangi konularda verilmektedir?
- Tarımsal yayım örgütündeki yaymanların nicelik ve nitelik (eğitim, deneyim vb.) açısından konumu nedir?
- Tarımsal yayım örgütü, plan ve programları hazırlarken yayman ve üretici katılımından da yararlanmakta mıdır?

1.5.2. Kırsal alan kadınına yönelik

- Kadınlar tarımsal yayım hizmetlerinden ne ölçüde yararlanmaktadır ve buna neler etki etmektedir?
- Yararlanamıyorsa bunun nedenleri nelerdir?
- Kadınların öğretim durumu ne seviyededir?
- Kadın tarımda ya da tarım dışında hangi işlerle uğraşmaktadır ve bu işlere ne kadar zaman harcamaktadır?
- Tarımsal konularda bilgi alma kaynakları kimlerdir ya da nelerdir?
- Örgütlenme isteği var mıdır? Olması ya da olmamasının nedenleri nelerdir?
- Kadınlarda çevre bilinci var mıdır?
- Kadınlar gerek tarımsal, gerekse tarım dışı hangi konulardaki bilgiye ya da kurslara ihtiyaç duymaktadır?
- Kadının yaymanların cinsiyetine bakış açısı nasıldır?

Bu araştırma sorularına göre anket bütünü oluşturularak hem yaymanlar ile, hem de tarımsal üretimde çalışan kırsal kadınlarla anket çalışması yapılmıştır. Bu soruların yanıtları ise araştırma bulguları bölümünde ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Araştırma konusu ile ilgili olarak yurtiçi ve yurtdışında yapılan benzer araştırmaların kısa özetleri aşağıda verilmiştir.

2.1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Sarptürk (1990) “Adana Kır Toplum Yapısı İçinde Kadının Yeri” adlı çalışmada kadının konumuna ilişkin olarak Adana’nın 9 köyünde 52 kadına anket uygulanmıştır. Kadınların çoğunluğunun (% 69,2) ev işlerinin yanı sıra, işletmede çapalama, hasat ve tohum ekimi gibi tarımsal faaliyetlerde de uğraştıkları, özellikle hayvanların bakımının kadınlara ait olduğu ve işletmede ücretsiz aile işçisi statüsünde olduğu belirtilmiştir. Ayrıca çalışmada, kış aylarında kadın işgücü atıl durumda olduğundan bu aylarda kadınlara biçki-dikiş, halıcılık vb. kursların getirilmesi önerilmiştir.

Özkaya (1991) “Türkiye’de Tarımsal Yayımcıların Etkinliklerini Belirleyen Yönetimle İle İlgili Faktörler Üzerine Bir Araştırma” konulu çalışmada Türkiye’de tarımsal yayımcıların etkisini belirleyen yönetsel etmenlerin araştırılması ve etkinin artırılması için gereken örgütsel yapının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla İzmir ve Tokat illerinde yayım çalışması yapan 143 ziraat mühendisi, ziraat teknisyeni ve ev ekonomisti ile anket çalışması yapılmış, daha etkili bir planlama için öneriler geliştirilmiştir.

Yıldırak (1992) “Köy Kadınlarının Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Konumları” konulu çalışmasında köy kadınlarının sosyo-ekonomik ve kültürel konumlarını belirlemek amacıyla, 14 ile bağlı 42 köyden 420 kadını araştırma kapsamına almıştır.

Kadın işgücü azlığının, küçük işletmelerde genelde iki açıdan sorun yaratacağı sonucu vurgulanmıştır: Birincisi, toplumsal değerler açısından bazı işlerin kadınlara ait olmasıdır. Bu işleri erkeklerin yapmasının düşünülemeyeceği, böyle bir kadın işini yapmaya kalkan erkeğin köyde itibarını kaybedeceğidir. İkincisi ise, kadınların çeşitli kişilere uyumu ve esnekliklerinin daha fazla olması ve erkeğin olmadığı yerde kadının rahatça onun işlerini yapabilmesidir. Ayrıca hayvancılık, sütçülük vb. kırsal kesimde tüm üretim şubelerinin başarısı, yaşama şansı kadının özverisine, gayretine ve becerisine bağlı olduğu, kadınlar içinde buldukları bu oldukça zor yaşam savaşımının bilincinde olduklarında, ailede daha güçlü ve saygı duyulan bir yere gelebilecekleri belirtilmiştir.

Nazik ve Gönen (1993) “Kadınların Mevsimlik Tarım İşlerinde Çalışmalarının Ailenin Ekonomik Durumu Ve Yaşam Biçimine Etkisi” konulu çalışmada; Çukurova illerinden seçilen 9 köyde kendi işletmesi dışında başka bir tarım işletmesinde ücretli olarak mevsimlik tarım işçiliği yapan 178 kadın ve başka yerlerden gelen 240 kadın tarım işçisi ile anket uygulaması yapılmıştır. Mevsimlik tarım işçiliğinin aile kararlarına katılımda, kadınların giyim kuşamlarında, sofrada düzenlerinde bir değişiklik yaratmadığı saptanmış, yılın belli mevsimlerinde iş bulamayan kadınlara ve diğer aile üyelerine çalışma olanağı sağlanması ile ailelerin yaşam düzeyinin yükseltilmesi açısından uygun ev ekonomisi programlarının düzenlenmesi ve kadınların örgütlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

TKV (1994) “GAP Bölgesi’nde Kadının Statüsü Ve Kalkınma Sürecine Entegrasyonu Araştırması” adlı çalışmayı, kalkınma programları kapsamına alınacak erkek kümenin belirlenmesi, bu grupların GAP’ın genel ve sektörel hedefleriyle ilişkilendirilmesi ve bölgesel kalkınmaya kadınların entegre edilmesini sağlamak için temel proje alanlarının ortaya konulması amacıyla yapmıştır. GAP kapsamındaki beş il merkezi ile bu illerin 81 köy yerleşim biriminde 1895’i kadın toplam 3871 denekle anket uygulaması yapılmıştır. Araştırmada kuram ağırlıklı olmaktan çok uygulamaya dönük genel bir yaklaşım izlenerek kalkınma süreçlerine kadınların eklemlenmesi için kırsal ve kentsel alana yönelik kimi öneriler geliştirilmiştir.

Abay ve ark (1996) İzmir yöresinde kırsal kesimde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen “İzmir Yöresinde Kadın Eğitimine Yönelik Hizmetlerin Kadının Kırsal Alanda İstihdamına Etkisi” başlıklı araştırmada, 102 kadın kursiyerden elde edilen verilere göre kursların kadınların el becerilerini geliştirici yönde katkı sağladığı belirlenmiştir. Kırsal alana götürülen eğitim hizmetlerinin istihdam yaratıcı etkisinin olabilmesi için, kurs konularının kadınların sadece aile içi geleneksel rollerini güçlendirici yönde sınırlı kalmaması, yöre koşullarına ve kadınların ilgi duydukları tarım ve tarım dışı konuları da kapsamaması gerektiği vurgulanmıştır.

Hablemitoğlu (1996) “Kırsal Ailede Kadının İş Modelleri ve Kararlara Katılımı” isimli çalışmada Ankara’da 22 köyde 238 evli kadınla ve diğer çalışmalardan değişik olarak bu kadınların eşleriyle yapılan anket uygulaması sonucunda, kadınların tarımsal faaliyetlere ve ev işlerine ilişkin kurslara katılmamakta, hem tarımsal faaliyetlerin ve hem de ev işlerinin yapılma zamanını planlayamadıkları anlaşılmıştır. Ayrıca, kadınların sağlık, eğitim, aile planlaması olanaklarının geliştirilmesine ve tarımsal yayım, ücretli iş, tarımsal girdi, yönetim vb konularda fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik gelişmelere ihtiyaç olduğu; bunun kadınların aile kararlarına katılımının bir nedeni ve sonucu olabileceğini vurgulamıştır.

Gökçe (1996) “Tarımsal Faaliyetler Açısından Kemalpaşa Örneği İle Köy Kadını” konulu çalışmada dağ köylerinde yaşayan köy kadınlarının köy toplum yapısı ve yöre tarım işletmeleri içindeki yerini, önemini ve sorunlarını saptamak amacıyla, 140 kadın ve 140 erkek denekle anket uygulaması yapılmıştır. Kadınların çalışma sürelerinin % 42’sinin ev dışında ve tarım işlerinde geçtiğini belirtmiştir. Ayrıca kadınlar, hem tarımsal hem de tarım dışı konulara bilgiye gereksinim duyduklarını ve bu konularda kurs istedikleri ve kurs hocalarının özellikle kadın olmasını istediklerini belirtmişlerdir.

Çabuk ve Turak (1999) “Görelî Refah Çerçevesinde Kadının Yoksunluğu: GAP Örneğinde Bir Değerlendirme” konulu çalışmasında, “Şanlıurfa-Harran Ovaları

Tarla İçi ve Köy Geliştirme Projesi Sosyal Değerlendirme” araştırması çerçevesinde 35 köyde 450 denekle anket çalışması yapılmıştır. Kadınların eski yaşantılarına göre şimdiki yaşantıları kıyaslandığında “görelî refah”, ancak elde etmeye hakları olduğuna inandıkları mal ve yaşam koşulları ile, fiilen elde ettikleri koşulların kalitesi arasındaki farklılık nedeniyle görelî refah aşamasından “görelî yoksunluk” aşamasına geçtiği sonucunu vurgulamıştır.

Bostan Budak ve ark. (2000) “Tarımsal Yayım ve Araştırma Elemanlarının Sürdürülebilir Tarım Konusundaki Bilgileri ve Düşünceleri: Adana İli Örneği” konulu çalışmada Adana Tarım İl Müdürlüğü’nde merkezde görev yapan yaymanlar ve araştırma kuruluşlarında çalışan tarımsal araştırma elemanlarının sürdürülebilir tarım ile ilgili bilgi ve düşüncelerini tespit etmek amacıyla 60 denekle anket çalışması yapılmıştır. Çalışmada ilde sürdürülebilir tarımın mevcut durumu ve geleceği ile ilgili gelişmeler saptanmış ve konunun gelişebilmesi için öneriler geliştirilmiştir.

Kantar (2000) “Adana İl Merkezinde ve Kırsal Alanda Yaşayarak Tarımsal Faaliyetlerine Devam Eden Ailelerde Toplumsal Yapı Ve Toplumsal Cinsiyet” konulu çalışmada, kentsel alanda 132, kırsal alanda ise 50 denek ile anket yapılmıştır. İl merkezinde ve kırsal alanda yaşayarak tarımsal faaliyetlerine devam eden üreticiler, toplumsal yapı ve toplumsal cinsiyet açısından incelenmiş, kırsal ve kentsel kesim arasında kuşaklar arası karşılaştırma yapılarak aradaki farklar ortaya konmuştur. Ailelerin kente göç etmelerinin ana nedeni olarak çocukların eğitimi ve kentteki iş olanaklarından yararlanma geldiği, bununla birlikte kentsel kesimdeki kadınların, ev dışında üretken bir konuma geçemedikleri belirtilmiştir. Kırsal alanda ise üretim yapılacak arazilerin sınırlı olmasının kadın işgücüne olan gereksinimi azalttığı ve kadın emeğinin ev içi alana çekildiği sonucuna varılmıştır.

Oğuz (2000) “Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma İçinde Kadınların Yeri ve Önemi” konulu çalışmada Konya İli’ne bağlı 10 köyde 65 kadın denek ile anket görüşmesi yapılmıştır. Türkiye nüfusu içinde önemli yere sahip olan kadının sürdürülebilir kırsal kalkınma içerisindeki yeri ve ülke ekonomisine olan katkısı incelenerek sosyal

statüsü belirlenmeye çalışılmıştır. İncelenen işletmelerde kadınların tarımsal üretimin her aşamasında yer almasının yanında hayvan bakımı, beslemesi, ev işleri, çevre, çocuk bakımı ve eğitimi gibi pek çok görevi de yerine getirdiği saptanmıştır.

Bayraktar ve Gaytancıoğlu (2000) “Soğan Tarımında Kadın İşgücünün Rolü: Tekirdağ Örneği” konulu çalışmada; Tekirdağ’da 20 köyden 100 kadın tarım işçisi ile anket görüşmesi yapılmıştır. Türkiye’de soğan üretiminin % 5’lik bölümünün Tekirdağ’dan karşılanması gerekçesiyle, sadece soğan tarımında kadınların katkısı incelenmiştir. Tekirdağ’da yapılan soğan tarımında kadınların önemli bir yeri bulunduğu, soğan üretiminin her aşamasında (ekim, çapalama, söküm, ayıklama gibi) küçük yaşlardan itibaren çalıştıkları sonucu elde edilmiştir.

Özkan (2000) “Antalya İli Sera Sebzeçiliğinde Kadın Üreticilerin Rolü” konulu çalışmada kadınların sebze üretim sistemindeki rolleri, üretimle ve pazarlama ile ilgili karar sürecine katılımı, sebze üretimindeki başlıca sorunları ve beklentilerinin araştırılması amacıyla, Antalya’da 8 köyde toplam 75 işletmede kadın üreticilerle görüşülmüştür. Kadınların işgücü olarak büyük katkılarına karşın işletmede üretim ve pazarlama ile ilgili çeşitli konularda etkin olmadıkları, sebze üretiminde kadınların en önemli eksikliğinin hastalık ve zararlılarla ilgili bilgi eksikliği olduğunu vurgulamıştır.

Özçatalbaş (2001) “Adana İlinin Sosyo-Ekonomik Özellikleri Farklı İki Köyünde Kadınların Tarımsal Faaliyetlere Katılımı ve Yayımın Yararlanma Olanakları” konulu çalışmada toplam 119 kadın denekle görüşme yapılarak, her iki köyde de kadınlara yönelik tarımsal yayım hizmetlerinin bulunmadığı, % 46’sının tarımsal etkinliklere katıldığı saptanmıştır. Kadınlara yönelik tarımsal yayım çalışmalarını özel projeler ve sınırlı alanlar yerine nitelik ve nicelik bakımından erkeklerle eşitlik sağlanacak biçimde tüm ülke genelinde verilmesi gerektiğini, böylece kırsal kadının yayım çalışmasının ana ekseninde yer almasının sağlanması gerektiğini belirtmiştir.

Hablemitoğlu (2001) “Kırsal Alanda İşgücü Değeri İle Kadınlar: Bir Toplumsal Cinsiyet Analizi Örneği” adlı çalışmada, kırsal alan kadınlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin önyargıları kadın ve erkek bakış açısı ile incelenerek, Ankara ili Kızılcahamam ilçesinde 22 köyde 238 denekle anket uygulaması yapılmıştır. Erkeklerin ve kadınların kadının rollerine ilişkin değerlendirmelerinin farklı olduğu, erkekler kadınların rollerine geleneksel değerlerle yaklaşırken, kadınların hem tarımsal faaliyetlerde ve hem de aile yaşamı bağlamında daha eşitlikçi bir rol paylaşımını benimsediği sonucuna varılmıştır. Kırsal alanda erkeği de içine katan toplumsal cinsiyet çalışmalarının acil bir ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır.

Yücer ve Yıldırak (2002) “Kırsal Kesimde Kadınlar Arası Yardımlaşma ve Bunu Etkileyen Faktörler” üzerine yapılan araştırmada Niksar Ovası’nda tarımsal üretim yapan kadınlar arasında yardımlaşma düzeyi ile bunu etkileyen etkenler saptanarak kadınlara yönelik çalışma yapacak olan kuruluşlara ışık tutması amacıyla yapılmıştır. Araştırma verileri 113 kadından anket yoluyla elde edilmiştir. Aile başkanlarının ev işlerinde eşlerine çok düşük düzeyde yardım ettikleri, komşu kadınlar arasında yardımlaşmanın ise ekmek yapımında ve çapa işlerinde yoğunlaştığı görülmüştür.

Yıldırak ve ark. (2003) “Türkiye’de Gezici ve Geçici Kadın Tarım İşçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları ve Sorunları” isimli çalışmada 9 ilde, 1236 kadın tarım aracı ile anket çalışmada bulunulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, özellikle gezici tarım işçilerinin zor koşullarda çalıştıkları ve yaşam mücadelesi verdikleri, tarım işçilerinin sayısı konusunda resmi kayıtların bulunmadığı, bu işçilerin içinde buldukları çalışma ve yaşam koşulları, eğitim düzeyi, kent yaşamıyla baş etme ve örgütlenme gibi özellikler açısından bir araya gelerek haklarını arayabilecek durumda olmadıkları belirtilmiştir.

Çiftçi (2004) “Şanlıurfa Tarım İl Müdürlüğü Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubesi’nin Yapısı ve Tarımsal Yayım Çalışmalarının Hukuksal Temelde Analizi” adlı çalışmada Tarım İl Müdürlüğü Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubesi’nde görev alan

yaymanlarla ve Merkez İlçe'ye bağlı 4 köyde anket çalışması yapılmıştır. Çalışmada tarımsal yayım politikalarının nasıl ve hangi yöntemlerle yapılması gerektiği konusunda hukuksal mevzuatın yeterli olmadığı bu nedenle de yeni yasal düzenlemelere gereksinim olduğu sonucunu vurgulamıştır.

Olgun (2005) "Tarımda Kadın İşgücünün Rolü ve Bilgi İhtiyaçları: Erzurum İli'nde Bazı Tarla Bitkilerinin Üretimi Örneği" adlı çalışmada kadınların tarımda önemli bir role sahip oldukları vurgulanmıştır ve bu bağlamda Erzurum İli'ne bağlı Pasinler, Ilıca, Aşkale ve Oltu ilçelerine bağlı köy yerleşimlerinde anket çalışması yapılmıştır. İlk olarak tarımda çalışan kadınların eğitim seviyelerindeki değişim karşılaştırılmıştır. Daha sonra ise, bazı tarla bitkilerinin işgücü talebi ve işgücü fiyatları karşılaştırılmıştır ve son olarak öneriler geliştirilmiştir.

2.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Due ve ark. (1997) "Yeniden Cinsiyet- Tanzania'daki Küçük Ölçekli Tarımsal Üreticilerin Kadın Yaymanlar Hakkındaki Görüşleri" adlı çalışmada 240 kadın ve erkek üreticinin kadın yaymanlar hakkındaki görüşlerinin neler olduğunu, hangi cinsiyeti neden tercih ettiklerini saptamak amacıyla anket çalışması yapılmıştır. Tanzania'da son yıllarda yaymanların çoğunun erkek olması ve her köyde bir yaymanın olması yolunda atılım yaptığı belirtilirken yapılan araştırmalardan erkek yaymanların kadın üreticileri sıklıkla ziyaret etmedikleri ve erkek üreticilerin tarımsal bilgileri evde eşlerine sık aralıklarla iletmedikleri anlaşılmıştır. Kadınların erkeklerden daha fazla tarım işçiliğine katkı sağlamasından dolayı, kadın yaymanlara görev verilmesi önerilmiştir ve her yaymandan biri kadın olacak biçimde seçilmiştir.

Chizari ve ark. (1997) "İran, Gilan İli'nde Kırsal Kadınların Pirinç Üretimine Katılımı ve Yayım Eğitimi Programları" konulu çalışmada İran'nın Gilan bölgesini de içeren kuzey kesiminde ülkenin % 26'lık tarım alanını oluşturduğu, pirinç ürünlerinde artış sağlanmasına rağmen, İran'nın yine de pirinç ithalatına bağımlı olduğu belirtilmiştir. Gilan'daki kırsal kadınların % 75'inden fazlası tarımsal etkinliklere katılmasına karşın, İran'nın tarımsal kurumları kırsal kadınlara ulaşmakta

etkili olamamışlardır. Ayrıca, bayan pirinç üreticileri tarafından yayım çalışmalarına gösterilen kısıtlı katılım pirinç üretiminde daha fazla kazanımı kısıtlamıştır. Gilan Bölgesi'ndeki kırsal kadınların pirinç üretim etkinliklerine katılımına yönelik yapılan araştırmada 142 kırsal kadın seçilmiştir ve pirinç alanının boyutu, gelir ve kırsal kadının eğitim seviyelerinin pirinç üretim etkinliklerine katılımlarını etkilediği sonucuna varılmıştır. Hizmet kurumları için kırsal kadınların özel eğitim ve teknolojik gereksinimlerinin daha iyi karşılanması fırsatları önerilmiştir.

Sinn ve ark. (1999) Amerika'da yapılan "Koyun ve Keçi Sektöründe Kadının Rolü" konulu çalışmada tarım sektöründe kadının rolü, özellikle keçi ve koyun gibi küçükbaş hayvanların bakıcısı, ailelerin geçimine ve sağlığına katkıda bulunarak dünya gıda güvenliğini geliştirmek olduğu belirtilmiştir. Kadınların, küçük ölçekli işletmelerde işgücünde, ailenin kendine yeterliliğinde temel rolü oynamasına rağmen kredi, girdi, hizmetler ve kaynaklara ulaşmada erkeklerden daha fazla zorlandıkları doğrulanmıştır. Ayrıca, son istatistikler, yoksulluk içinde olan kadınların yüzdelerinin erkeklere göre daha fazla olduğu, açlık ve yetersiz beslenme, gelişmekte olan ülkelerdeki 780 milyondan daha fazla insanı etkilediği, 550 milyon kırsal kadının, kendi ülkelerinin yoksulluk sınırının altında yaşadığı sonucu vurgulanmıştır.

Gidakou (1999) "Yunanistan Kırsalında Genç Kadınların Tarıma Yönelik Tutumları ve Kadınların Yeni Roller: İlk Yaklaşım" adlı çalışmada son yıllarda içsel gelişme çerçevesinde kırsal alanda özellikle kadınların yeni iş olanaklarıyla birlikte kadınlar için istihdamın giderek kötüleştiği belirtilmiştir. Çalışma, bu koşullar ışığında genç kadınların tarımsal işlere olan tutumlarını, bunların çiftlikteki yaşamlarını, yeni rollere karşı olan tutumlarını araştırmak amacıyla yapılmıştır. Veriler, dört ayrı grupta yapılan alan araştırmasında 18-30 yaş arasındaki evli olmayan tüm kadınlarla yapılan kişisel anket görüşmelerinden elde edilmiştir. Bulgular, kadınların yaşam yerlerine bağlı olarak yaptıkları tercihler, köyden kentsel alana güçlü bir göç etme isteği ile nitelendirilmektedir. Ancak tutumlarının, gelecekte tarımsal üretici bir eşe sahip olma açısından daha esnek olduğu, kadınlar için geliştirilen rollerin geçici algılandığı sonucu vurgulanmıştır.

Doss (2000) “Tarımsal Yeniliklerin Benimsenmesinden Cinsiyet Nasıl Etkilenir? Ghana’da mısır teknolojisini geliştirme örneği” başlıklı çalışmasında kadınların ve erkeklerin yenilikleri farklı oranlar da benimsedikleri vurgulanmıştır. Ayrıca Ghana araştırmasından elde edilen sonuçlara göre cinsiyete bağlı tamamlayıcı girdi kullanımı, modern mısır çeşitlerinin benimsenmesinde ve kimyasal gübre kullanımında cinsiyete bağlı farklılıklar olduğunu göstermektedir.

Doss (2002) “Erkeğin Mi, Kadının Mı Bitkisi? Ghana’da Üretimin Cinsiyet Deseni” adlı çalışmada yetiştirilen bitkilerin cinsiyeti ile ilgili üç konu üzerinde odaklanılmıştır. Birincisi, kadına ve erkeğe özel bitkiler olup olmadığı, ikincisi kadın üreticiler için hangi bitkinin önemli olduğu ve kadınlar tarafından önemli olan bitkilerin erkek üreticiler tarafından da önemli görülüp görülmediği ve üçüncüsü ise tipik olarak erkekler tarafından yetiştirilen bitkileri yetiştiren kadınlar olup olmadığı ve bunları gözlenebilir bir biçimde diğer kadınlardan ayırıp ayırlamamasıdır. Çalışmadan üç sonuç çıkarılmıştır. İlki, birçok bitki kadın ve erkek bitkisi olarak sınıflanamayacağı, sadece çok az sayıda bitkinin erkekler tarafından yetiştirildiği, yalnızca kadınlar tarafından yetiştirilen bir bitkinin olmadığı vurgulanmıştır. İkincisi, birçok bitki kadın ve erkek tarafından üretilir ancak, üreticinin kim olduğunun tanımı da önemlidir. Çalışmada, işletmenin erkek yönetiminde ya da kadın yönetiminde olması durumlarında farklı sonuçlar alınmıştır. Son olarak bitki yetiştiriciliğinin bir cinsiyet temeli olduğu, ancak kadın ya da erkek bitkisi olarak ayıracak kadar basit olmadığı görülmüştür.

Sonuç olarak araştırmalarda daha çok kırsal kadınların sosyo-ekonomik durumları ve kırsal alandaki statüleri, tarımsal üretimdeki istihdam durumları ve tarımsal üretimdeki etkinlikleri ele alınmıştır.

Bu araştırmada diğer araştırmalardan farklı olarak hem yaymanların, hem de kırsal kadınların görüşlerine yer verilerek tarımsal yayım hizmetlerinden yararlanma durumu araştırılmıştır. Ayrıca, kırsal kadın ve tarımsal yayım çalışması arasındaki bağlantı kurulmaya çalışılarak uygulamaya ve kurama yönelik yeni bir model önerisi geliştirilmiştir.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

Bu bölüm, “Materyal” ve “Yöntem” olmak üzere iki alt başlık altında ele alınmıştır.

3.1. Materyal

Çalışmanın ana materyalini, Şanlıurfa Tarım İl Müdürlüğü Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubesi yaymanlarıyla yapılan anketler ile, Şanlıurfa ili Merkez, Bozova, Harran ve Hilvan ilçelerine bağlı 7 köy yerleşiminde kadın üreticilerle yüz yüze görüşme yöntemiyle yapılan anketler oluşturmuştur.

Ayrıca,

1. Şanlıurfa TİM ÇEY Şubesi’nden alınan sözlü ve yazılı bilgiler,
2. Kadın Çiftçiler Tarımsal Yayım Projesi,
3. DİE verileri,
4. Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı ve diğer kuruluşların yazılı verileri ile,
5. Konu ile ilgili yerli ve yabancı kitaplar, dergiler, makaleler ve projeler gibi kaynaklardan yararlanılmıştır.

3.2. Yöntem

Araştırmanın bu bölümü, “Araştırma Bölgesinin Seçimi”, “Araştırma Bölgesini Tanıtıcı Bilgiler”, “Araştırma Evreninin Saptanması ve Örnek Seçimi”, “Verilerin Değerlendirilmesi” ve “Araştırmanın Kuramsal Temeli” başlıkları altında incelenmiştir.

3.2.1. Araştırma bölgesinin seçimi

Şanlıurfa İli Merkez İlçe, Bozova, Harran ve Hilvan ilçelerinin köy yerleşimleri araştırma bölgesi olarak belirlenmiştir. Çünkü,

- Tarım İl Müdürlüğü'nün kadınlara yönelik tarımsal yayım çalışmalarında, çalışma alanı olarak bu bölgeleri seçmeleri,
- Bu bölgedeki kadınlara tarımsal yayım çalışması götürüldüğü için kadınların bu çalışmalara çok fazla yabancı olmamaları varsayıldığından,
- İlçelerin birbirinden ayrı yerlerde bulunması nedeniyle, topografik yapıdan kaynaklanan sosyo-ekonomik ayrımların bulunması araştırmada bu yerleşimlerin seçiminde gerekçe oluşturmuştur.

3.2.2. Araştırma bölgesini tanıtıcı bilgiler

Araştırma bölgesini tanıtıcı bilgiler; “Doğal Yapı”, “Toplumsal Yapı” ve “Tarımsal Yapı” olmak üzere üç alt başlık biçiminde ele alınırken, her başlık da kendi içerisinde alt başlıklara ayrılarak incelenmiştir.

3.2.2.1. Doğal yapı

Araştırma alanının doğal yapısı, “Matematiksel ve Coğrafi Konum”, “İklim ve Bitki Örtüsü”, “Topografik Yapı”, “Su Kaynakları” ve “Ulaşım Durumu” başlıkları altında genel özellikler dikkate alınarak incelenmiştir.

3.2.2.1.1. Matematiksel ve coğrafi konum

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Şanlıurfa, batıdan Gaziantep, kuzeybatıdan Adıyaman, kuzeydoğudan Diyarbakır, doğudan Mardin illeri ve güneyden de Suriye ile komşu olmaktadır.

İl, 37_ 49' 12"- 40_ 10' 00" doğu meridyeni ile 36_ 41' 28"- 37_ 57' 50" kuzey paralelleri arasında yer alır. En doğu ucu Ceylanpınar'ın biraz doğusunda Aşağı

Hümera köyü, en batı ucu Halfeti ilçesi, en kuzey ucu Siverek ilçesi Bucak nahiyesi kuzeyinde Çatalpınar Köyü ve en güney ucu ise Akçakale'dir (Anonim, 2004b).

Şekil 3.1. Şanlıurfa ili haritası

Yüzölçümü 18 584 km² (1 858 400 ha) olan il, Türkiye'nin yüzölçümünün % 3'lük kısmını oluşturmaktadır. Akçakale, Birecik, Bozova, Ceylanpınar, Halfeti, Hilvan, Harran, Siverek, Suruç, Viranşehir ve Merkez ilçe olmak üzere 11 ilçeye sahiptir. Toplam 1 066 köy ve 1 615 köy altı yerleşim birimi bulunmaktadır. Geniş ova ve düzlüklere sahip olan Şanlıurfa'nın arazisinin % 78'ini ova ve yaylalar, % 22'sini dağlık alanlar oluşturmaktadır (Şurkav, 2002).

3.2.2.1.2. İklim ve bitki örtüsü

İlde karasal iklim özelliği ağır basmaktadır. Yazları çok kurak ve sıcak, kışları bol yağışlı ve nispeten ılıman geçmektedir. İl, matematiksel konum itibarıyla ekvatora daha yakındır. Deniz etkisinden uzak bir bölgede bulunmaktadır. Bu özellik sıcaklık ve yağış bakımından kendisini göstermektedir (Anonim, 2003c).

Şanlıurfa'da yaz aylarında en yüksek sıcaklık 44.3 dereceye kadar çıkmakta, kış aylarında ise -1.0 dereceye kadar düşmektedir. 2003 yılı aylık ortalama sıcaklık

ise 18.6 derecedir. Yıllık yağış toplamı ise 514 mm'dir ve en çok yağış şubat ve mart aylarında görülmektedir (Çizelge 3.1).

İl, doğal bitki örtüsü açısından zengin değildir. Doğal bitki örtüsü genellikle steptir. İlkbahar yağışlarıyla yeşeren seyrek ot toplulukları yazın şiddetli kuraklık ve sıcaklıklardan sararır ve yok olurlar. Bunlar papatya, gelincik, çiğdem, kekik, devedikeni, yaban buğdayı, sarı çiçek vb. bitkileridir.

Çizelge 3.1. Şanlıurfa ili 2003 yılı iklim verileri

Parametreler	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	2003
Aylık ort. sıc.	7.4	4.9	9	16	24	28.6	32.6	32.7	26	22	13	7.2	19
En yüksek sıc.	16	14	20	27	36	39	44.3	43.3	41	36	27	16	44
En düşük sıc.	1.2	-1	-0.6	6.6	13	14.1	22.9	21.5	16	3.8	4.3	-0.3	-1
Ort.en yük. sıc.	11	8.8	14	22	31	35.5	39.7	40.3	34	28	19	11	25
Ort en düş. sıc.	4.7	2.1	4.7	11	18	21.4	25.8	26	20	16	8.7	4.2	14
Ort. nispi nem	80	79	65	62	42	35.1	28.5	32.2	42	52	62	75	55
En düşük nem	37	26	24	20	16	12	8	9	18	21	24	23	8
Yağış toplamı	85	177	91	22	11	5.2	-	-	0.1	23	36	64	514
En çok yağış	27	31	30	6	7.7	3.3	-	-	0.1	16	13	11	31
Ort. buhar bas.	8.3	6.9	7.5	11	13	12.9	13.4	15	14	13	9.1	7.7	11
Kar yağ. günler	-	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Yağışlı gün say.	14	19	12	11	7	3			1	6	8	12	93
Güneşlenme sür.	3.1	3.5	4.7	6	9.4	12.1	12.5	11.4	9.8	7.2	5.9	3.4	7.4
Ort. rüzgar hızı	1.5	1.7	1.7	2.2	2.1	2.6	2.9	2.3	3.7	2.1	1.4	1.6	2.2

Kaynak: Anonim, 2004c

Kavak, söğüt gibi ağaç toplulukları genellikle akarsu boylarında görülür. Yer yer meşe, alıç, palamut gibi ağaç topluluklarına da rastlanır. Tek Tek Dağları'nda ise geniş bir alanda yabani fıstık ağaçları yer alır (Anonim, 2003c).

3.2.2.1.3. Topografik ve jeolojik yapı

Suudi Arabistan'nın kuzey bölümü ile Güneydoğu Toroslar'ın orta kısmının güney eteklerinde yer alır. Rakım 518 m'dir. Anakaya, genelde kalker ve bazalttan

oluşmaktadır. İl arazisi % 60.4 dalgalı, % 22 dağlık, % 16.3 ova ve % 1.3 yayla karakteri göstermektedir. Kuzeyinde birçok yükseltiye sahip dağ ve tepeler yer alır. Bu dağlardan en önemlisi sönmüş bir volkanik dağ olan Karacadağ' dır (1938 m). Karacadağ ilin en yüksek noktasını oluşturur (Anonim, 2003c).

Güney yarısında ilin en önemli ovaları olan Harran, Suruç, Viranşehir ovaları yer alır. İlin güney, güneybatı, batı, kuzey kesimleri yer yer 600-800 m arasında yükseltisi olan tepelerle çevrilidir (Anonim, 2003c).

Çizelge 3.2. Şanlıurfa ili arazi sınıflarının dağılımı

Arazi Sınıfları	Alan (Ha)	Oran(%)	Arazi Sınıfları	Alan (Ha)	Oran(%)
I	500 660	26.94	V	265	0.01
II	225 905	12.16	VI	134 811	5.20
III	245 759	13.22	VII	571 604	30.76
IV	194 879	10.49	VIII	22 604	1.22
Toplam			1 858 400		

Kaynak: (Anonim, 2003c).

İlde görülen iklim ve jeolojik yapı farklılıkları ile vejetasyondaki çeşitlilik değişik özellikteki toprakların oluşumuna neden olmuştur. Bu özellikler sahip topraklar Çizelge 3.2'de verilmiştir. I.sınıf araziler, il yüzölçümünün % 26.94'ünü, II. sınıf araziler % 12.16'sını, III. sınıf araziler % 13.22'sini ve IV. sınıf araziler ise % 10.49'unu kaplamaktadır. Ayrıca il toprakları çoğunlukla "kırmızı kahverengi" büyük toprak kümesi içinde yer almaktadır. Organik madde ve fosfor oranları düşük, kil oranları ise yüksektir (Anonim, 2003c).

3.2.2.1.4. Su kaynakları

İlde 1430 hektarlık gölet ile yaklaşık 37 405 ha baraj gölü olmak üzere toplam 38.835 hektarlık su yüzey alanı bulunmaktadır. İl, akarsular bakımından ise fazla zengin değildir. Ortalama yıllık yağış miktarı 462 mm, buna karşın buharlaşma 2048 mm olduğundan dolayı akarsuların rejimleri düzensizdir. Ayrıca, kalkerli arazi özelliği olduğundan satırlarda akarsu meydana gelmesi zordur. Şanlıurfa'nın önemli akarsuları aşağıda verilmiştir (Anonim, 2004b).

Fırat Irmağı: Siverek ilçesi, Dağbaşı Bucağı yakınındaki Maktalan civarında il topraklarına giren Fırat Irmağı, Adıyaman ve Gaziantep sınırını belirledikten sonra Suriye topraklarına girer. Fırat Irmağı'nın, üzerine birçok baraj inşa edildiği için Türkiye için büyük bir önemi vardır. Karakaya, Atatürk ve Birecik Barajı tamamlanmıştır. Ayrıca, Fırat suyu üzerine inşa edilen 2 adet Urfa tüneli ile Harran Ovası ve çevresine ulaştırılmıştır. Fırat Nehri üzerinde ulaşım, 1956 yılında inşa edilen 750 m. uzunluğunda 10 m. genişliğinde bir köprü ile sağlanmaktadır. Yer yer sallarla da ulaşım yapılmaktadır. Atatürk Barajı gölünde ise ulaşım feribotla sağlanmaktadır. Yine Atatürk Barajı'nda yeni inşa edilen köprü ile Şanlıurfa-Adıyaman arasında kara ulaşımı yapılmaktadır.

Culap Suyu: Şanlıurfa Kabahaydar bucağı Edene köyü ile Diphisar köyünden çıkar. Önce güneye doğru akar sonrada iki kaynak birleşir ve Culap Suyu adını alır. Uzunluğu yaklaşık 60 km'dir.

Habur Irmağı: Karacadağ'ın güney eteklerinden doğan Habur Irmağı, Fırat'ın kollarından biridir. Ayrıca Şanlıurfa'da bulunan diğer akarsular şunlardır: Direkli suyu, Karakoyun Deresi, Süleyman Pınarı, Yukarı Koymat Suyu, Gülpınar, Anzeli Pınar, Bamyra Suyu, Kerhiz Suyu, Cavsak Suyu, Germuş Suyu, Çamurlu Suyu, Belih Suyu, Karaköprü Suyu, Tülmen Suyu, Cülmen Suyu, Kırkpınar gibi. Şimdi birçoğu kurumuş ya da çekilmiştir (Anonim, 2004b).

3.2.2.1.5. Ulaşım durumu

İlin 1135 km uzunluğundaki devlet ve il yolu ağının 972 km'si (% 85'i) asfalttır. Gaziantep- Şanlıurfa Otoyolu, Diyarbakır-Siverek-Şanlıurfa yolu ve Şanlıurfa-Akçakale yolu çalışmaları devam etmektedir. İldeki toplam 7264 km uzunluğundaki köy yollarının % 15'ini ikinci derece köy yolları, % 85'ini ise birinci derece köy yolları oluşturmaktadır.

Kent merkezine 8 km uzaklıkta bir havaalanı bulunmakta, ayrıca ilin kuzeyindeki Taşdağ yerleşiminde uluslararası nitelikte kargo ağırlıklı yeni bir

havaalanı inşaatı ile Türkiye-Suriye sınırına paralel giden bir demiryolu hattı bulunmaktadır (Anonim, 2003c).

İl merkezinin karayolu uzaklığı açısından en yakın olduğu ilçeler, Bozova (38 km) ve Suruç (43 km), il merkezine en uzak olan ilçeler ise Ceylanpınar (140 km) ve Halfeti (112 km) ilçeleridir. İl merkezinin çevre illere karayolu açısından en yakın olduğu iller ise, Adıyaman (109 km) ve Gaziantep (137 km), il merkezinin en uzak olduğu iller ise, Mardin (188 km), Diyarbakır (180 km)'dir (Anonim, 2004d).

3.2.2.2. Toplumsal yapı

Şanlıurfa İli'nin varolan toplumsal yapısı, “Nüfus Yapısı”, “Eğitim Durumu”, “Göç Durumu” ve “Aşiret Düzeni” olarak dört başlık altında incelenmiştir

3.2.2.2.1. Nüfus yapısı

Şanlıurfa'da 30 yıl önce nüfusun % 20'si kentte, % 80'i köylerde yaşarken, bugün kentte yaşayan nüfus oranı % 60'lara ulaşmıştır. 2000 yılı genel nüfus sayım sonuçlarına göre; Şanlıurfa'nın nüfusu 1 443 422 dir. Bu nüfusun % 58.44'ü kentsel alanda, % 41.56'sı ise kırsal alanda yaşamını sürdürmektedir (Anonim, 2004d).

Çizelge 3.3. İlçelere göre nüfusun dağılımı

İlçeler	Kentsel Alan	Kırsal Alan	Toplam
Merkez	385 588	149118	534 706
Akçakale	32 114	45 147	77 261
Birecik	40 054	34 617	74 671
Bozova	19 848	45 994	65 842
Ceylanpınar	44 258	23 559	67 817
Halfeti	2 766	31 636	34 402
Harran	8 784	47 474	56 258
Hilvan	16 094	22 317	38 411
Siverek	126 820	97 282	224 102
Suruç	44 421	37 826	82 247
Viranşehir	121 382	66 323	187 705
TOPLAM	842 129	601 293	1 443 422

Kaynak: Anonim, 2004d

Çizelge 3.3’de merkez ilçe dışındaki ilçelerde nüfus incelendiğinde, nüfusun en fazla Siverek ve Viranşehir ilçesinde yoğunlaştığı, en düşük nüfusun ise Halfeti ve Hilvan ilçesinde olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.4. Nüfusun cinsiyete göre dağılımı

Yıllar	Toplam	Erkek		Kadın	
		Sayı	%	Sayı	%
1990	1 001 455	515 980	51.52	485 475	48.48
2000	1 443 422	748 929	51.89	694 493	48.11

Kaynak: Anonim, 2004d

Şanlıurfa’nın diğer ilçelerine göre, Siverek ve Viranşehir ilçelerinde daha fazla görülen aşiret düzeni bir diğer anılışıyla feodal yapının, bu ilçelerin nüfusunun artmasına neden olduğu söylenebilir. Çünkü aşiret düzeninde güçlü olmanın yolu aşiret bireylerinin fazla olması anlayışına bağlı olabilmektedir.

Çizelge 3.4’de nüfusun cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde, 1990 yılında kadın nüfusun toplam nüfusun % 48’ini oluşturduğu görülmektedir. 1999 yılına göre 2000 yılında toplam nüfus yaklaşık % 45 artmış olmasına karşın, kadın nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı değişmemiştir.

3.2.2.2.2. Eğitim durumu

İldeki okullaşma oranları; ilköğretimde % 73, ortaöğretimde % 21, yüksek öğretimde % 7’dir. Türkiye genelinde ise okullaşma oranları yaklaşık olarak; ilköğretimde % 85, ortaöğretimde % 53, yükseköğretimde % 21’dir (Anonim, 2004b).

Çizelge 3.5. 2000 yılı nüfus sayımı okuryazarlık oranı (%)

Okuma Yazma Durumu	Şanlıurfa 2000 Yılı			Türkiye (1990)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Okur-Yazar	68	82	52	85	91	79
Okur-Yazar Değil	32	18	48	15	9	21

Kaynak: Anonim, 2004b

İlin en temel sorunu eğitim alanında yoğunlaşmış bulunmaktadır. 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı sonucuna göre kadınların % 52'si, erkeklerin % 82'si okuryazar durumundadır (Anonim, 2004b).

Tarımsal üretimin emek yoğun niteliği içinde önemli bir yer tutan kadın emeğinin eğitim düzeyi oldukça düşüktür. Okuma-yazma bilenler ise yeni nesil olmakla birlikte, bunlar da işgücünde kullanım nedeniyle eğitimlerini daha ilk aşamasında yarıda bırakmaktadır. Özellikle kız çocuklarının okula gönderilmeme nedeni ise, kız çocuğunun emeğinden evde ve tarlada erkeğe göre daha çok ağırlıklı olarak gereksinim duyulmasıdır. Bir başka etken ise, kız çocuklarının karşı cinsler ile bir arada bulunmalarının namus sorunu olarak görülmesidir (Çabuk ve Turak, 1999).

Genel okur-yazarlık oranı ise % 68'dir (Çizelge 3.5). 1990 sayımlarına göre Türkiye geneli okur-yazarlık oranı ise % 85 seviyesinde idi. Okuma-yazma oranı oldukça düşük olan ilde, okuma-yazma oranını yükseltmek için 08 Eylül -30 Eylül 2003 tarihleri arasında 1. ve 2. kademe okuma-yazma kursları açılmıştır. Bu kurslara, 23 164'ü kadın, 23 482'si erkek olmak üzere, toplam 46 995 kişi katılmıştır. Yine bu dönemde 586 Mesleki ve teknik kurs açılmıştır. Bu kurslara 8 856 kadın, 4 830 erkek olmak üzere toplam 13 532 kişi katılmıştır. Açılan 270 sosyal ve kültürel kursa ise 6 244 kadın, 6 617 erkek olmak üzere 12 863 kişi katılmıştır (Anonim, 2004b).

3.2.2.2.3. Göç durumu

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde son yıllarda oldukça yüksek oranda göç hareketleri kendini göstermektedir. Bu durum üç başlık altında şöyle özetlenebilir (Anonim, 2001).

1. Güneydoğu Anadolu Bölgesi, bölge dışına net göç vermektedir.
2. Bölge içinde kırdan kente doğru hızlı göç gözlenmektedir. 1990 ve 1997 yılları arasında bazı kent merkezlerinin nüfus artış oranları ise; Adıyaman %

112, Batman % 44, Diyarbakır % 34, Gaziantep % 18 ve Şanlıurfa % 49'dur.

3. Bölge içi göç hareketi aynı zamanda kuzeydeki dağlık bölgelerden, güneydeki ovalara ve kentlere doğru oldukça hızlı düzeydedir.

Ayrıca, bölgede Gaziantep ve Şanlıurfa illeri büyük oranda göç almaktadır. Diyarbakır'da son yıllarda bu iller arasına eklenmiştir.

GAP Bölgesi'nde mevsimlik göç de oldukça yüksek düzeydedir. Ancak 1995 yılından itibaren sulamaların başlamasıyla birlikte, sulanan alanlarda mevsimlik göçte büyük değişiklik meydana gelmiştir. 1999 yılında, Harran Ovası'nda örnekleme yöntemiyle seçilen 450 hane üzerinde GAP İdaresi'nce yaptırılan bir araştırmaya göre, görüşülen kişilerin % 70.4'ü sulama gelmeden önce Çukurova Bölgesi'ne mevsimlik tarım işçiliğini söylerken, 2000 yılında görüşülen kişilerin sadece % 11.6'sı bu yöreye mevsimlik tarım işçiliği için gittiklerini ifade etmişlerdir (Anonim, 2001).

GAP yöresinde yapılan bir araştırmada (Onat, 1999) kente göçün nedenleri araştırılmıştır (Çizelge 3.6).

Çizelge 3.6. Kente göç nedenleri

Nedenler	Sayı	%
İşsizlik	29	48.33
Gelir yetersizliği	18	30.00
Topraksızlık	9	15.00
Daha iyi bir gelecek	3	5.00
Kan davası	1	1.67
Toplam	60	100.00

Ailelerin kente göç nedenlerinin başında işsizlik ve ekonomik sıkıntı ve toprak sahibi olmama gelmektedir. Ayrıca araştırmada (Onat, 1999) denekler belirtmese de, terör nedeniyle yaşanan bazı olumsuzlukların da göçe çok büyük bir etken olduğu vurgulanmıştır.

Göç, yıllardan beri Türkiye'nin önemli bir sorunu olmasına karşın, ne yazık ki kırsal toplumu yerinde tutmak için geliştirilmiş ne bir strateji vardır, ne de böylesi -

Köyden kente göç ve Tarımsal Yayım- bir bağlantı şimdiye değin kurulmuştur (Aktaş, 2005a).

3.2.2.2.4. Aşiret (oymak) düzeni

Araştırma bölgesinde feodalite kalıntısı bir oymak düzeni etkilidir. İldeki aşiret düzeni konusunda Aktaş (2005b), aşağıdaki bilgileri vermektedir: “Şanlıurfa’da oymaklarla hiçbir ilişkisi olmayan köylerin yanı sıra çoğunluğu irili ufaklı yaklaşık 30 oymağa bağlı köyler bulunmaktadır. Kan bağı nedeni ile oymakta büyük aile yapısı egemendir. Çok evlilik oymak düzeninin tipik bir özelliğidir. Tüm kararlar ailenin en yaşlısı erkek tarafından verilmektedir. Kızlar ve oğullar, büyüklerine karşı saygılı ve sadıktırlar. Onlar babaya, oymağa, oymak başkanına sadakat, saygı ve itaat ile derinden bağlıdır. Babaya ve oymak yöneticilerine kesinlikle itiraz edilmez. Bu niteliği ile Şanlıurfa’daki oymaklar erkek odaklıdır.”

Aşiret düzenindeki kadının durumu üzerine Aktaş (2005b), şöyle demektedir: “Kadınların eğitim düzeyi son derece düşüktür. Tarımda çalışmak dışında toplumsal yaşama katkıları çok sınırlıdır. Bu durum, evrimleşme sürecinde önemli bir engelleyici güç olarak ortaya çıkmaktadır. Yayım örgütü kadın etkenine özen göstermelidir.”

3.2.2.3. Tarımsal yapı

Şanlıurfa ilinin tarımsal yapısı; “Arazi Varlığı”, “İşletme Büyüklükleri”, “Hayvan Varlığı” ve “Tarımsal Girdi Kullanım Durumu” biçiminde dört başlık altında incelenmiştir.

3.2.2.3.1. Arazi varlığı ve ürün deseni

Şanlıurfa tarımsal yönden önemli toprak kaynaklarına sahiptir. 1 858 400 hektar olan arazisinin yaklaşık 1 200 573 hektarı tarım alanıdır(Anonim, 2003d).

Çizelge 3.7’de Şanlıurfa İli’nin ilçelerine göre tarım alanları miktarı verilmiştir. İlin 1 200 573 ha alanının % 80’nini tarla arazisi, % 10’unu meyve alanı, % 8’ini nadas alanı, % 2’sini ise zeytin, sebze ve kullanılmayan tarım alanı oluşturmaktadır.

Çizelge 3.7. Şanlıurfa ili ilçelere göre tarım alanları (ha)

İlçe	Tarla Ürünü Alanı	Meyve Alanı	Zeytin Alanı	Sebze Alanı	Örtü Altı Tarımı	Nadas Alanı	Kullanılmayan Tarım alanı	Toplam Tarım Alanı
Merkez	164 572	17 664	14	3 802	10	0	0	186 062
Akçakale	102 540	2 043	10	2 203	0	0	0	106 796
Birecik	28 700	28 789	0	459	4	1 235	0	59 187
Bozova	64 995	19 686	2	4 880	0	1 575	0	91 138
Ceylanpınar	84 910	3 604	200	4 620	3	60 000	10 000	163 337
Halfeti	10 520	19 224	101	467	0	2 500	0	32 812
Harran	83 380	273	0	0	0	0	0	83 653
Hilvan	86 500	2 917	0	610	0	5 000	0	95 027
Siverek	174 350	3 401	0	1 328	0	21 355	0	200 434
Suruç	46 000	17 166	3	37	1	550	300	64 056
Viranşehir	113 800	1 970	0	2 300	0	0	0	118 070
Toplam (ha)	960 267	116 736	330	20 706	19	92 215	10 300	1 200 573

Kaynak: Anonim, 2003d

Yağışın yıllık toplamının azlığı ve mevsimlere göre dağılışındaki dengesizlik nedeniyle, ilde kuru tarım sistemi yaygındır. Sulamanın başlaması ile birlikte tarla bitkilerinden pamuk, kısmen mısır ön plana geçerken, sebze ürünlerinden hıyar, domates, biber, patlıcan, kavun, karpuz meyvelerden ise antepfıstığı, erik, kayısı, dut, ceviz, badem, üzüm önem kazanmıştır.

Bitkisel üretim tahıllar üzerinde yoğunlaşmış olup, il genelinde tahıl üretimi içinde ekim alanı en fazla olan buğdaydır. Daha sonra ise arpa gelmektedir. Baklagil üretimi içerisinde ise ilk sırayı mercimek ve nohut üretimi almaktadır. Endüstri bitkisi olarak ise genellikle pamuk üretimi yapılmaktadır. Yağlı tohumlarda ise ilk sırayı susam, ikinci sırayı ise soya almaktadır (Anonim, 2003d).

GAP’in sulama projelerinin devreye girmesi ile birlikte örneğin Harran Ovası, bitki deseni ve üretiminde beklenen önemli değişiklikler olmamıştır. Her ne kadar son yıllarda soya ve mısır gibi ürünler ikinci ürün olarak bitki deseninde yer almış

olsa da sulu alanlarda ağırlık daha çok pamuk üretimine yönelmiştir (Anonim, 2003d).

Şanlıurfa Harran Ovası'nda daha önceden de varolan tuzlanma ve drenaj (yüksek taban suyu) sorunlarının boyutları, sulu tarımla birlikte artış eğilimine girmiştir. Sorunlu alan 29 700 hektara yaklaşmıştır. Bu alanın 1 512 hektarlık kısmında tuzluluk sorunu bulunmaktadır. Sorunlu alanlarda gerekli önlemlerin alınması için çalışmalar başlatılmıştır. 1. kısım drenaj çalışmaları kapsamında 2 350 hektar, 2. kısım drenaj çalışmaları kapsamında 4 300 hektar alanda drenaj inşaatı devam etmektedir. I.,II. kısım drenaj inşaatlarında % 38 gerçekleştirme sağlanmıştır. 5 700 hektar alanı kapsayacak drenaj inşaatı ihale, 15 000 hektar alanı kapsayan drenaj sistemi ise proje aşamasındadır (Anonim, 2004b).

3.2.2.3.2. İşletme büyüklükleri

Çizelge 3.8'de ildeki tarımsal işletme büyüklükleri verilmiştir. 2003 yılı verilerine göre Şanlıurfa'da toplam 61 275 adet tarım işletmesi vardır. Bu işletmelerin % 31.76'sını 50 dekarın altında, % 21.02'sini 51-99 dekar arasında, % 24'ünü 100-199 dekar arasında, % 23.25'ini ise 200 dekarın üzerinde işletmeler oluşturmaktadır. Çizelge 3.8'de de görüldüğü gibi 50 dekarın altında işletmeler daha fazladır. Bu nedenle tarımsal yayım çalışmalarında bu çoğunluk göz ardı edilmemelidir.

Çizelge 3.8. Şanlıurfa ili tarımsal işletme büyüklükleri

İşl. Büyüklüğü (da)	Aile Sayısı (Adet)	Oran (%)	İşl. Büyüklüğü (da)	Aile Sayısı (Adet)	Oran (%)
5'ten az	700	1.14	100-199	14 686	23.97
5-9	905	1.48	200-499	12 856	20.98
10-19	3 946	6.44	500-999	956	1.56
20-49	13 907	22.70	1000-2499	405	0.66
50-99	12 883	21.02	2500-+	31	0.05
Genel Toplam				61.275	100.00

Kaynak: Anonim, 2003d

3.2.2.3.3. Hayvan varlığı

Küçükbaş hayvancılığın meraya dayalı olarak yapılması ve aşiret yapısına uygun olmasından dolayı, ilde küçükbaş hayvancılık ön plandadır. Büyükbaş hayvancılık beklenen düzeyde olmasa da her geçen gün gelişmektedir. Büyükbaş hayvancılığın çok fazla gelişmemesinin nedeni olarak ise, entansif koşullarda hayvancılığın yapılması olduğu söylenebilir. Hayvan ırkları içerisinde yerli ırklar önemli oranda bulunduğundan, birim hayvan başına verim düşüktür (Anonim, 2004b).

Ancak bölgenin çevre koşulları göz önünde bulundurulduğunda verimin bu koşullar içerisinde yerli ırklardan dolayı çok düşük olduğunu söylemek güçtür. Çünkü hayvancılığa ilişkin altyapı eksikliği (hayvancılığın ekstansif koşullarda yapılması), yem bitkileri üretiminin yapılmaması, meralarda fazla ot bulunmaması, kaba yem bulabilme sorunu, yayım çalışmalarının yetersiz oluşu ve çevre koşulları bölgede yerli ırk yerine, kültür ırkı yetiştiriciliği tercihini etkilemektedir.

Çizelge 3.9. Şanlıurfa ili hayvan varlığı

Hayvan Cinsi	Miktarı(Adet)
Koyun	1 437 005
Keçi	128 916
Sığır	126 655
At, Eşek, Manda, Deve, Katır	13 540
Kanatlı Hayvan	1 030 335
Arı Kovanı	18 631

Kaynak: Anonim, 2003d

Çizelge 3.9'da görüldüğü gibi ilde daha çok küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Küçükbaş hayvan varlığı içerisinde ise ilk sıraları koyun ve keçi almaktadır.

Arıcılığın geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için çalışmalar devam etmektedir. Atatürk Barajı ve Fırat Irmağı ise balıkçılık konusunda önemli bir potansiyel taşımaktadır. Ayrıca bölgede, modern balıkçılık tesislerinde az da olsa balık üretimi yapılmaktadır (Anonim, 2004b).

Çizelge 3.10'da ise, ilde üretilen hayvansal ürünler ve üretim miktarları verilmiştir. Genellikle et, süt, deri, yumurta, bal ve yapağı gibi ürünler ağırlıklı olarak üretilmektedir.

Çizelge 3.10: Şanlıurfa ili hayvansal ürünler ve üretim miktarları

Ürün Adı	Üretim
Et Üretimi (Ton)	9 435
Süt Üretimi (Ton)	123 864
Deri Üretimi (Adet)	158 092
Yumurta Üretimi (Adet)	41 413 950
Bal Üretimi (Ton)	259
Yapağı (Ton)	1 415

Kaynak: Anonim, 2003d

3.2.2.3.4. Tarımsal girdi kullanım durumu

Bu bölümde Şanlıurfa İli'nde girdi kullanımı "Mekanizasyon Durumu", "Tarımsal Kredi Kullanımı", "Tarımsal İlaç Kullanım Durumu", "Gübre Kullanım Durumu" ve "Sulama Durumu" biçiminde beş başlık altında incelenmiştir.

3.2.2.3.4.1. Mekanizasyon durumu

GAP Bölgesi'nde yaygın olarak yapılan tahıl tarımının yerini gittikçe sulamayla birlikte pamuk gibi daha yüksek verim ve gelir getirici ürünlerin, alması sonucu kuruda tahıl üretiminde gereksinim duyulan alet ve makinelerin yerini sulu tarıma uygun ve ileri teknolojilerin uygulanmasına olanak veren bazı makineler (ilaçlama makinesi, gübre dağıtma makinesi, v.b.) almıştır. Bu değişim aslında tarımsal üretimde verimliliğin artmakta olduğunun diğer bir ifadeyle birim alandan daha yüksek verim ve katma değer elde edildiğinin bir göstergesidir (Anonim, 2003b). Çizelge 3.11'de Şanlıurfa İli'nin alet-makine varlığının gelişimi verilmiştir.

1995 yılından 2003 yılına gelinen süreçte, traktör % 61, kulaklı pulluk % 76, diskli pulluk % 33, kültivatör % 59, römork % 303, tahıl mibzeri % 30, kimyasal

gübre dağıtıcısı % 112, pülverizatör % 91 artış gösterirken; karasaban % -45, hayvan pulluğu ise % -3 oranında azalmıştır.

Çizelge 3.11. Şanlıurfa İli'nde alet-makine varlığının gelişimi

Alet-Makine	1995	1997	1999	2000	2002	2003	2003/1995 (%)
Traktör	7 898	11 135	12 013	12 433	10 965	12 703	61
Kulaklı pulluk	4 922	6 942	7 329	8 051	2 259	8 658	76
Diskli pulluk	2 461	2 219	2 505	2 830	3 243	3 268	33
Kültivatör	6 311	7 710	8 403	8 896	9 913	10 029	59
Römork	2 520	9 105	9 801	10 050	9 858	10 160	303
Tahıl mibzeri	3 517	4 359	4 590	4 954	3 689	4 558	30
Kim.gübre dağıtıcı	2 259	3 236	3 423	3 717	4 679	4 800	112
Pülverizatör	1 156	1 709	1 942	2 060	1 843	2 205	91
Hayvan pulluğu	1 167	1 967	2 944	2 314	2 259	1 129	-3
Karasaban	7 790	9 245	7 223	6 446	5 011	4 306	-45

Kaynak: Anonim, 2003b

İlde tarım alet ve makine varlığının gelişimine paralel olarak, bir alet makineye düşen arazi miktarında da azalma olmuştur. 2003 yılında traktör başına düşen tarım arazisi miktarı % 37.8 oranında azalarak 86.8 hektara düşmüştür. Bu da mekanizasyonun gelişimi açısından olumlu gibi görünse de, bir çeşit kaynak savurganlığı olduğu da söylenebilir.

3.2.2.3.4.2 Tarımsal kredi

GAP Bölgesi'nde üreticilere kredi olanaklarını T.C. Ziraat Bankası, Tarım Kredi Kooperatifleri ve Tarım Satış Kooperatifleri sağlamaktadır.

Çizelge 3.12. Tarım kredi kooperatifleri tarafından sağlanan girdiler (2002)

İLLER	Tohum (kg)	Gübre (kg)	İlaç (kg)	Yem (kg)	Petrol (lt)	Alet (adet)
Şanlıurfa	0	694 800	7 624	85 850	102 900	21
Gaziantep	354 452	2 577 850	257 459	404 200	354 440	74
Adıyaman	23 918	2 725 100	28 935	217 759	206 114	59
Kilis	50 750	398 700	20 771	60 000	1 344	3
Diyarbakır	0	8 354 450	7 622	5 000	161 522	12
Mardin	0	753 850	19 742	0	0	4
Siirt	0	93 250	0	0	0	0
Batman	20 821	1 043 350	1 433	85 350	208	8
GAP Toplam	449 941	16 641 350	343 586	858 159	826 528	181
Türkiye Toplam	32 152 894	1 531 567 000	8 254 586	442 254 861	127 730 811	308 506
% GAP	1,40	1 09	4 16	0 19	0 65	0 06

Kaynak: Giray ve ark., 2002

Tarım Kredi Kooperatifleri, GAP Bölgesi'nde iki Bölge Müdürlüğü ve 88 birim kooperatif ile çalışmalarını sürdürmektedir.

GAP Bölgesi'nde 2001 yılında yaklaşık 449 941 kg tohumluk, 16 641 350kg kimyevi gübre, 343 586 kg zirai mücadele ilacı, 858 159kg karma hayvan yemi, 826 528 kg/l petrol ürünü ve 181 adet alet satışı gerçekleştirilmiştir. Şanlıurfa ilinde ise 694 800 kg tohumluk, 7 624 kg ilaç, 85 850 kg yem, 102 900 litre petrol ürünü ve 21 adet tarımsal alet satışı gerçekleştirilmiştir (Giray ve ark., 2002).

3.2.2.3.4.3 Tarımsal ilaç kullanım durumu

İlde yaklaşık 40 adet tarımsal ilaç satıcısı bulunmaktadır. İlde en çok kullanılan ilaç türleri, insektisit, fungusit, herbisit, akarisit, kışlık ve yazlık yağlardır.

Çizelge 3.13. 2000-2001 ve 2002 yılları programına göre ilaç tüketim cetveli

Konular		Yıllar		
İlaçlar	Birim	2000	2001	2002
İnsektisitler	Litre	174 987	284 414	642 748,9
	Kg.	153 313	254 460	148 264
Fungusitler	Litre	639	885	738
	Kg.	253 903	246 923	275 818
Herbisitler	Litre	239 754	257 690	200 359
	Kg.	1 318	30	0
Rodendisit ve Mollusdler	Litre	0	0	0
	Kg.	0	0	0
Akarisitler	Litre	21 344	15 656	15 353
	Kg.	0	0	0
Fumigantlar	Tablet-Kg	0	0	0
	Kg.	18	37	37,5
Kışlık ve Yazlık Yağlar	Litre	3 000	750	750
	Kg.	0	0	0
Diğerleri (Çinko Fosfür)	Litre	0	0	0
	Kg.	90	600	605

Kaynak: Anonim, 2003d

Tarımsal üretimde ilaç kullanımı ilaç satıcılarının propagandalarına, iklim koşullarına, hastalık ve zararlılara, ürün desenine, tarımsal ilaçların fiyatlarına ve üreticinin alım gücüne bağlı olarak değişmektedir. Çizelge 3.13'de 2000, 2001 ve 2002 yıllarına ilişkin ilaç türlerine göre kullanım miktarları verilmiştir.

3.2.2.3.4.4. Gübre kullanım durumu

İl genelinde 106 adet ruhsatlı gübre satıcısı bulunmaktadır. Gübre gereksinimi, kooperatifler ve ilde bulunan gübre satıcılarından karşılanmaktadır. Çizelge 3.14'de Şanlıurfa'da başlıca ürün grupları için gübre kullanımı verilmiştir. 2003 yılı verilerine göre ilde 322 354 ton kimyasal gübre kullanılmaktadır. Kullanılan gübre miktarının % 66.59'unu azotlu gübre, % 33.42'sini ise fosforlu gübre oluşturmaktadır (Anonim, 2003d).

Çizelge 3.14. Şanlıurfa'da başlıca ürün grupları için gübre kullanımı (2003)

Bitki Çeşidi	Ekiliş Sahası (ha)	Gübrelenen Saha (ha)	Gübre Çeşidi				Toplam	
			Azotlu-21%		Fosforlu (%17 P ₂ O ₅)		Miktar (Ton)	%
			Miktar (Ton)	%	Miktar (Ton)	%		
Hububat	494 130	464 000	131 170	70,02	56 174	29 98	187 344	100 00
Baklagiller	95 720	45 700	3 820	36,98	6 510	63 02	10 330	100 00
Sanayi Bitkileri	171 800	162 600	70 438	65,03	37 880	34 97	108 310	100 00
Meyve	78 020	23 370	5 978	57,13	4 486	42 87	10 464	100 00
Sebze	19 670	13 200	3 240	54,86	2 666	45 14	5 906	100 00
Toplam	859 340	70 8870	21 4646	66,59	107 716	33 42	322 354	100 00

Kaynak: Anonim, 2003d

3.2.2.3.4.5. Sulama durumu

Çizelge 3.15'de Şanlıurfa İli'nde sulamaya açılan alanlar verilmiştir. Devlet sulamalarının payı yaklaşık % 23, halk sulamalarının payı % 15'dir.

Çizelge 3.15. Şanlıurfa ili'nde sulamaya açılan alanlar

Sulama türü	Alan (Ha)
Toplam devlet sulaması	167 311
Halk sulamaları	118 392
Toplam sulanan alan	285 703

Kaynak: Anonim, 2003d

Halk sulamaları konusunda çeşitli tahminler yapılmaktadır. Halk tarafından yapılan sulamaların 50 000 hektar civarında olduğu (DSİ, GAP Bölge Müdürlüğü ve Köy Hizmetleri'nce) tahmin edilmektedir. Ancak Tarım İl Müdürlüğü'nün

istatistiki çalışmalarında bu rakam 118 392 hektar olarak belirlenmektedir. Halk sulamalarında beklenenin üzerinde çıkan bu alan için gerekçe olarak izinsiz sulama kuyuları ve baraj gölünden çiftçilerin kendi olanakları ile yaptığı sulamalar gösterilmektedir. Buna göre ekonomik olarak sulanabilir alanların % 38'i işletmeye açılmış bulunmaktadır.

Sulama alanlarında tarla içi yolları, tesviye ve drenaj çalışmalarının yetersiz olması ile birlikte tarımsal yayım çalışmalarının yetersizliği gibi nedenlerden kaynaklanan sorunlar nedeniyle Şanlıurfa-Harran Ovası'nın orta ve güney kesimlerinde varolan tuzluluk ve drenaj (yüksek taban suyu) sorunlarının boyutu sulu tarım ile birlikte artma eğilimine girmiştir. DSİ'nin toprak etütlerine göre Şanlıurfa-Harran Ovası'nda 14 800 hektar alanın tuzlanma, 16 315 hektar alanda ise drenaj sorunu bulunmaktadır. 2000 yılı içerisinde Köy Hizmetleri ve DSİ tarafından 6 650 hektar alanda drenaj çalışmaları başlatılmıştır. Ancak bu alanlara ekim yapılması ve toplulaştırma çalışmalarının tamamlanmaması drenaj çalışmalarının gecikmesine neden olmaktadır (Anonim, 2003d).

3.2.3. Araştırma evreninin saptanması ve örnek seçimi

Araştırma yöntemi iki ayrı küme üzerinde anket uygulamasını kapsamaktadır. Birinci kümeyi, Şanlıurfa Tarım İl Müdürlüğü Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubesi yaymanları ile yapılan anketler, ikinci kümeyi ise Şanlıurfa İli'ne bağlı 7 köy yerleşiminde tarımsal üretimde çalışan kadın denekler ile yapılan anket çalışması oluşturmuştur.

İlk aşamada TİM ÇEY Şubesi'nde görev alan yaymanlarla anket çalışması yapılmıştır. Toplam 25 yayman görev yapmaktadır ve çalışmada yaymanlar, tam sayıma tabi tutulmuştur. Ancak yaymanların 19'undan sağlıklı bilgiler alındığından bu 19 anket değerlendirme kapsamına alınmıştır. Anket metni yaymanların cevaplayacağı biçimde hazırlanmış ve yaymanlara bırakılmıştır. Yaymanlara meslek eğitimleri, yaşları vb. kişisel sorular dışında yürüttükleri tarımsal yayım çalışmaları konularında sorular sorulmuştur.

Kadın deneklerin seçiminde, ilk olarak TİM ÇEY Şubesi'nin 2003-2004 yıllarında tarımsal yayım çalışması yaptığı köyler tespit edildikten sonra bu köyler araştırma kapsamına alınmıştır. Tarımsal yayım çalışmalarından yararlanan ve yine aynı köyde yararlanamayan denekler ile yüz yüze anket görüşmesi yapılmıştır. Kümeyi temsil edici olup olmadığını karşılaştırmada belirli bir yargı ya da amaç güdülmüşse gayeli örnekleme yapılabilir demektir (Güneş ve Arıkan, 1985). Bu nedenle, araştırma kapsamına 2003-2004 yıllarında tarımsal yayım çalışması yapılan köyler alındığından, araştırmada gayeli örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Genel olarak seçilen her köyden 2-3 kişi tarımsal yayım çalışmasına katılmıştır. Bu denek ve bu deneklerin dışında yine aynı köyden çalışmaya katılan deneklerin yaklaşık iki katı kadar kontrol denek ile görüşme yapılmıştır. Tarımsal yayım çalışmasına katılan denek sayısı her köyde oldukça az olduğundan üç ya da dört kat kontrol denek ile anket yapılması iki küme arasında büyük bir fark yaratacağından, iki katı kadar kontrol deneklerle anket yapmak araştırma için uygun görülmüştür. Ayrıca hiç tarımsal yayım çalışması yapılmayan Çamlıdere ve Bozyazı köyleri de kontrol köy olarak araştırma kapsamına alınmıştır.

Çizelge 3.16. Anket yapılan köyler ve denek sayıları

İlçe	Köy	Projeye katılan denek sayısı	Kontrol denek sayısı	Toplam denek sayısı
Merkez	Kıyas	3	6	9
	Çamlıdere	0	9	9
	İsaören ¹	2	4	6
Harran	Bozyazı	0	9	9
	Toytepe ²	2	4	6
Bozova	Yaylak	3	6	9
Hilvan	Ovacık ¹	2	4	6
Toplam	7 köy	12	42	54

Buna göre Merkez, Harran, Bozova ve Hilvan ilçelerinden 7 köyde, tarımsal yayım çalışmasına katılan 12 ve katılmayan 42 olmak üzere toplam 54 denek ile

¹ İsaören ve Ovacık Köyü'nde çalışmaya sadece 3 kardeş katılmıştır. Ancak bu üç kişiden sadece ikisine ulaşılabilmektedir.

² Bu köy bir ağa köyü olup, bütün araziler tek bir kişiye aittir ve bu köyde toprak sahibi olanlar genellikle il merkezinde oturmaktadır. TİM ÇEY Şubesi'nin burada çalışma yapmış olmasına karşın, araştırma kapsamında bu köyde anket sayısı sınırlı tutulmuştur.

2004 yılının Mayıs ve Haziran aylarında anket çalışması yapılmıştır. Bu sayıları gösteren Çizelge 3.16'da verilmiştir.

3.2.4. Verilerin değerlendirilmesi

İlk olarak anketlerin sağlıklı bir biçimde değerlendirilmesi için, Microsoft Excel Programı'na bir veri tabanı oluşturulmuştur. Anketlerin her birine numara verildikten sonra, yine her anket için her sorudaki yanıtlar tek tek numaralanıp hazırlanan veri tabanına bu numaralar özenli bir biçimde girilmiştir. Böylelikle her soruya ilişkin yanıtların sayıları ve yüzde değerleri çapraz ilişki kurularak hesaplanmıştır.

3.2.5. Araştırmanın kuramsal temeli

Bu bölümde, araştırmada izlenecek kuramsal (teorik) yöntem, ayrıntılı bir biçimde açıklanmış, bu kuram ışığında araştırmaya yön verilmiştir.

Araştırmanın kuramsal temelini oluşturmadan önce, bir bilim dalında kurama neden gereksinim olduğunu açıklamak ve konunun daha kolay anlaşılabilmesi için öncelikle kuram kavramı açıklanmıştır. Bu kavram için çeşitli kaynaklardan alınan tanımlara aşağıda yer verilmiştir.

1. Kuram, "Dizgeli bir biçimde düzenlenmiş ve birçok olayı açıklayan, bir bilime temel olan kurallar yasalar bütünüdür (Püsküllüoğlu, 2000).
2. Deneyle karşıtlık içinde, düşünce ile kazanılmış bilgi, belli olayların ilkelerden kalkarak bilimsel olarak açıklanması ve tek tek bilgilerin genel yasalar altında toplanması, kendilerinden her türlü yasallığın ve tek tek olayların çıkarılabileceği ilkelere göre düzenlenmesi (Akarsu, 1998).
3. Uygulamalardan bağımsız olarak ele alınan soyut bilgi (TDK, 2005).

Bu üç tanımından çıkarılacak sonuç kuramın, uygulamanın tersine soyut olması ve olayların dizgeli biçimde düzenlenmiş ilkeler ile bilimsel olarak açıklanmasıdır.

Bu tanım ışığında bir bilimdalında kurama neden gereksinim olduğunu araştırmalarında kurama önem veren bilimadamlarının görüşlerine yer verilerek açıklanmıştır.

Özlem (2001), çalışmasında ünlü bir sosyoloji kuramcısı olan Alman sosyolog Weber'in görüşlerine yer vermiştir. Bu çalışmadan Weber'in kuram konusundaki görüşleri alınmıştır. Weber'e göre "...hiçbir bilimsel etkinliğin bir bakış açısından, bir görüşten arınmış halde gerçekleştirilemeyeceğini belirtmiştir." Yine Weber, "Bilim kuruluşu gereği ussal bir yapıya sahip olmakla birlikte, bu yapının içi, ancak çeşitli bakış açılarına bağlı olarak geliştirilmiş bir kuramsal çerçeveden hareketle elde edilebilen olgusal bilgilerle doldurulabilir görüşündedir." (Özlem, 2001)

Aktaş (2005) ise, kuramın önemi şu şekilde dile getirmiştir: "Çünkü o, bir 'Yol Haritası'dır. Bu yol haritasında ulaşılabilecek erek noktaları, amaçlar bellidir. Ereklere ve amaçlara nasıl ve hangi araçla varılacağı saptanmıştır. Kuramsallık bir bütünün söylemidir. Kuram, bir model kanalı ile somutlaştırılabilir. Böylece hem karmaşık ve çok boyutlu süreçler yalınlaşabilecek, hem de açıklamalarda yanlışlığı payı en aza indirgenebilecektir."

Bu görüşlerden, bir araştırmada kuramın ne denli önemli olduğu ve bir bakış açısından yoksun bir araştırmanın bilimsel açıdan eksik olacağı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle bu bölümde araştırmaya bir yol göstermesi, varolan bir çok sorunun yanıtını bulup sonuçlar çıkarıp öneriler geliştirmeyi kolaylaştırması, bir bakış açısı oluşturması açısından, Albrecht 1969 ve Albrecht 1987 tarafından geliştirilen Dizgelerarası Tarımsal Yayım Modeli'nden yararlanacaktır. Albrecht kendi modelini oluştururken Chin'in³ (1976) "dizgelerarası modelinden" yararlanmış ve Lersch'in (1965) ortaya koyduğu davranışı belirleyen etkenlerden biri olan toplumsal psikolojik özellikleri de bu modeline eklemiştir. Bu model Aktaş 2002 ve Aktaş 2005a'dan alınarak aşağıda sunulmuştur.

³ Chin bu modelini 1961 yılında yayınlanan çalışmasında ortaya koymuştur. Ancak bu yapıt, tarafımdan bulunamadığından 1976'da 3. basımı yapılan kitap temel alınmıştır.

Tarımsal yayım örgütünün kadına bakışı (program planlama yapılırken içinde bulunduğu köyün toplumsal yapısı içerisinde kadının davranışına, gereksinmelerine ve beklentilerine bakışı), kırsal alan kadınlarının tarımsal yayım örgütüne bakışı, tarımsal yayım hizmetlerinden yararlanmalarına etki eden etmenler, yayımcıların cinsiyete karşı olan tutumları, tarımsal konularda bilgi alma kaynakları, örgütle olan iletişim durumları, örgütlenmeye bakışı vb. sorular çalışmanın ilerleyen bölümlerinde bu kuram ile açıklanacaktır. Açıklanacak bu kuram ile araştırma bulguları ve sonuçları hem örgüt, hem de üretici dizgesi biçiminde sınıflandırılarak, birbirinden kopuk değil, tersine bir bütün içinde incelenecektir.

Bu modelde Sosyoloji, Psikoloji ve Tarımsal Yayım bilim dalları birbiri içerisinde bir bütün olduğundan modeli daha anlaşılır biçimde yorumlamak için öncelikli olarak sosyoloji ve psikoloji kavramlarının ne olduğuna açıklık getirmek gerekecektir. Weber'e göre sosyoloji, "...toplumsal eylemleri yorumlayarak anlamak ve bu eylemleri kendi süreç ve etkileri içerisinde nedensel olarak açıklamak isteyen bir bilim dalıdır. Psikoloji ise davranış ve davranışın altında yatan süreçleri bilimsel olarak inceleyen çalışma alanı olarak tanımlanır (Cüceloğlu, 2000).

Bu tanımlardan Sosyoloji Bilimi'nin bir toplumbilimi, Psikoloji'nin ise bir davranış bilimi olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu üç bilim dalının ortak özelliği ise bir toplumbilimi olmaları ve bir toplumsal varlık olan insanı incelemeleridir. Bu nedenle Tarımsal Yayım bilim dalının bu iki sosyal bilim ile yoğun bir ilişkisi vardır ve bunlar ile bir bütündür. Tarımsal Yayım bilim dalında ayrı özelliklere sahip örgüt ve üretici dizgesi olmak üzere iki dizge ve bunları da içine toplumsal ekonomik dizge bulunmaktadır. Bu dizgeler arasında çok yoğun olmasa da sürekli bir etkileşim bulunmaktadır. Bu bağlamda bu iki ana dizge arasındaki ilişki, Dizgelerarası Tarımsal Yayım Modeli yaklaşımına göre örgüt yapısı ve insan davranış özellikleri ile bağlantılı olarak ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Bu kuram açıklanmadan önce, ilk olarak anlaşılabilirlik açısından, Dizgelerarası Tarımsal Yayım Modeli'nde söz edilen model ve dizge kavramları açıklanmıştır. Aktaş (2005a), model konusunda şöyle demektedir: "Model kavramı,

soyut kavramları somut simge ve imgelerle belirtmedir. Model, karmaşık ve çok boyutlu süreçleri yalın bir duruma indirger; anlaşılabilir boyutlarda açıklamak amacı ile kullanılır. Model, karmaşık, çok boyutlu olguları açıklarken kendisi de karmaşık olamaz; yalın, kolay algılanabilir olmalıdır.”

Aktaş ve Öcal (2003), model konusunda şöyle demektedir: Model, kendi içinde tamamlayıcılığı olan parçaları bir bütünde kapsama olanağı verir. Ayrıca model verilerin içerdiği anlamların amaca uygun alternatif açıklamasını da sağlar. Bir modelin değeri, uygulamada çözebildiği sorunlar, açıklama gücü, mantıksal tutarlılığı, bütünselliği ile ölçülebilir.

Aktaş (2002), modelin bilimsel ve uygulamalı çalışmalara olan katkısını aşağıdaki gibi dillendirmektedir: “Modelin bir bilimsel araştırmaya katkısı olduğu kadar, uygulamada yaymana da katkısı vardır. Yayman çalışması sırasında bir dizi değişik durum ve sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Yaymanın çalışmasında bir model kullanması çalışmasını kolaylaştırabilecektir.”

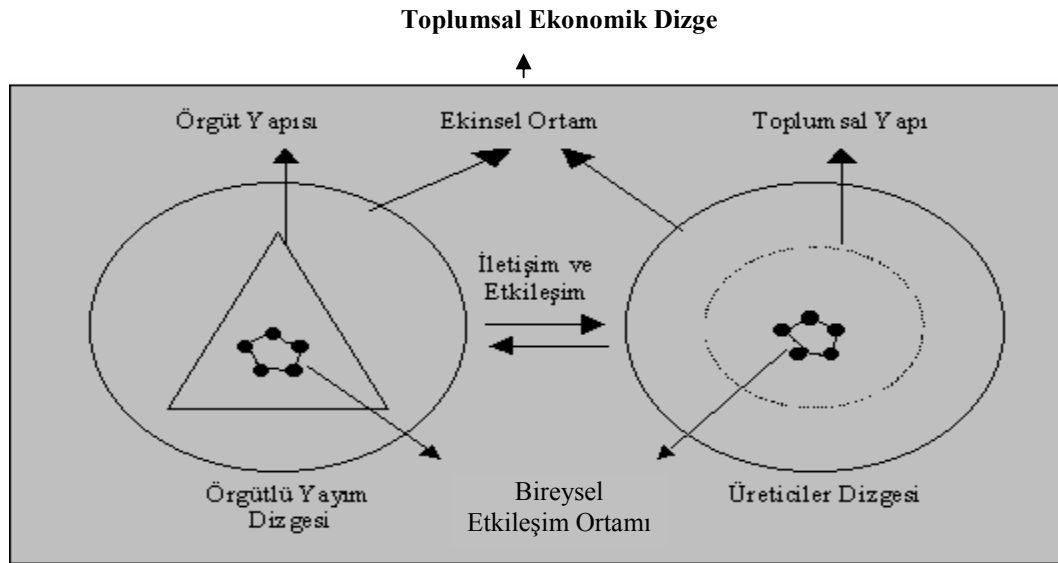
Dizge ise, yalın olarak bir bütün oluşturacak biçimde birbirine bağlı öğelerin tümüdür (TDK, 2005). Aktaş (2005a), ise dizge kavramı için şöyle demektedir: “Dizgenin temelinde kuramsal olarak oluşturulmuş bir yapı bulunur. Değişik bir deyişle dizge, belirli bir kavramlar bütünü ve belirli bir bakış açısı ile ele alınan konuya yaklaşım demektir. Bu parçaların ilişkileri ve etkileşimini çevre ile ilişkilendirmektir. Ayrıca bu parçalar birbirinden bağımsız ve devingendir. Dizgelerarası kavramı, birden fazla dizgeyi içermekte ve bunlar arasında nedeni ne olursa olsun oluşan ilişkilerin varoluşuna işaret etmektedir.”

Dizgelerarası Tarımsal Yayım Modeli'ne göre; üretici ve örgüt dizgesi olmak üzere iki dizge vardır (Şekil 3.2). Örgüt dizgesi tarımsal yayım çalışmasını gerçekleştiren kuruluşlar, üretici dizgesi ise tarımsal üreticinin ya da üreticilerin kendisinin ve ailesinin bulunduğu toplumsal bir yapı olarak ele alınmaktadır. Ayrıca, Aktaş (1977) tarafından eklenen toplumsal ekonomik dizge olarak üçüncü bir dizge bulunmaktadır. Aktaş (2005a), bu konuda “Bu dizge ise, örgüt ve üretici dizgesini içinde barındıran bir dizgedir. Bu dizgenin her ülkeye, her bölgeye göre değişen

kendine özgü bir özelliği vardır. Bu üç dizge, dizgelerarası modelin ana parçalarıdır ve bu üç dizgeyi birleştiren bağlar vardır. Bunlar, örgüt, üretici ve toplumsal ekonomik dizgedeki bireylerin birbirinden beledikleri rollerdir. Ayrıca bu dizgeleri birbirinden ayıran bağlar da bulunmaktadır.” demektir.

Bu yaklaşımda, her dizgede “Bireysel Etkileşim Ortamı”, “Toplumsal Yapı” ya da “Örgüt Yapısı” ve “Ekin sel Ortam” öğeleri yer almaktadır.

Aktaş (2005a), bireysel etkileşim ortamı için şöyle bir açıklama getirmiştir: “Bireysel etkileşim ortamını, üretici için ailesi, yakın çevresi, aşiret üyeleri, köy toplumu, köyün ileri gelenleri ile olan iletişim ve ilişkileri oluşturur. Yayman için de özdeş durum söz konusudur. Ek olarak yayman, yayım örgütünün diğer yayman ve üyeleri ile resmi olmayan bir iletişim ve ilişki içindedir. Örgütü oluşturan öğeler, birbirleriyle belirli bir tür ve biçimde karşılıklı ilişki içinde bir bütün oluştururlar. Bu öğelerin kendi aralarındaki düzenli ilişki biçimi ise örgüt yapısını oluşturur.”

Şekil 3.2. Dizgelerarası tarımsal yayım modeli

Üreticinin içinde yaşadığı köy ortamı ise toplumsal yapıdır. Bu yapıdan üretici hem etkilenir, hem de bu yapıda bulunan diğer bireyleri etkileyebilir.

Aktaş (2005a), ekinsel ortam için ise şöyle demektedir: “Ekinsel ortam, her iki dizge için ayırım göstermektedir. Üretici dizgesi için gelenekler, törelere bağlılık önemlidir. Özellikle kadın için içinde buldukları ataerkil sistem, yayman için ise kentli ve modern olma özelliği belirgindir. Bu ekinsel ortam, yayman ve üretici arasındaki uyumsuzlukların ana kaynağıdır.”

Yine Aktaş (2005a), bu ilişkiler bütünü için şu görüşü ileri sürmektedir: “Bu modelde gerek yayman, gerekse üretici farklı bir çevreye sahiptir. Her bireyin kendi çevresi içinde bir anlamı vardır. Çevre ile birey arasında sürekli bir etkileşim vardır. Birey ve çevre ilişkisi her iki dizge için de geçerlidir. Ancak bu iki dizge etkileşim ile birbirine bağlıdır.”

Ancak bu etkileşimin çok yoğun olduğu söylenemez. Her birinin bağlı bulunduğu toplumsal dizgede diğer üyelerin bulunduğu, bu üyelerle olan etkileşimin, yayman ile üretici arasındaki etkileşimden daha sık ve yoğun olduğu varsayılmaktadır. Örneğin kırsal alanda yaşayan bir kadının çevresini eşi, çocukları, kendisinin ve eşinin ailesi, komşuları ve akrabaları oluşturmaktadır. Kadının bütün ilişkileri bu çevre içerisinde özellikle kadınlarla daha yoğundur. Birbirleriyle olan etkileşimleri eşleriyle ve kadınlara yönelik tarımsal yayım çalışması yürütecek yaymanla olan etkileşimlerine göre daha yoğundur. Yaymanın ise kentte bir çevresi vardır. Bu çevrenin içine ailesi, akrabaları, iş arkadaşları ve yöneticileri bulunmaktadır.

Aktaş (2002), bu konudaki görüşünü şöyle dillendirmektedir. “Üreticinin ve yaymanın davranışının, önemli ölçüde mensup oldukları toplumsal dizgenin diğer üyeleri ile olan etkileşiminden oluştuğu savı benimsenmektedir. Her ikisi de, ekinsel ortamın ve ortak bir ekin dizgesinin parçalarıdır.”

Aktaş (2004), davranış konusunda şöyle bir görüş ileri sürmektedir. “Hem yaymanın, hem de üreticinin davranışı, bir tek nedene dayanılarak açıklanamaz. Çünkü davranışı çok ayrımlı etkenler belirlemektedir. Ayrıca, bu etkenler de kendi aralarında bir etkileşim içindedir. Bu etkenler bütünü, kendine özgü bir ortam yaratır.

Bu karmaşık etkenlerin özelliği birey ve çevreye bağlıdır. Bireyin kişisel nitelikleri ile fiziksel-toplumsal çevresi arasında sürekli bir etkileşim vardır. Başka deyişle birbirini karşılıklı olarak zayıflatır, güçlendirir, etkiler ve değiştirir. Birey, o zaman noktasındaki gereksinmesine göre, çevrenin ancak kendi gereksinmesi ile ilgili dilimini algılar. Algılanan şeyin içeriği ve söylem kalitesini, gereksinmeler, arzular, bireyin kendine biçtiği saygınlığı ya da içinde bulunduğu duygusal ortam, fizyolojik durum ile birlikte belirlemektedir. Davranışı tüm çevre etmenleri değil, yalnızca birey tarafından öznel olarak algılanan etmenler belirlemektedir.”

Aktaş (2004), davranış konusunda şöyle bir görüş ileri sürmektedir. Yalnızca güncel bilgiler değil, bireyin deneyimleri, beklentileri de algılamada etkili olur. Davranış, belirli bir zaman noktasında varolan ortam bütünü bir işlevi olarak görülebilir. Bu bağlamda Lewin (1963), “Davranış, eşanlı olarak varolan gerçekler bütününden oluşur.” demektedir. Bu, şöyle bir formülle (Albrecht ve ark., 1989) gösterilebilir: $D = f(B, C)$. Buna göre davranış (D), birey (B) ve bireyçe algılanan çevrenin (C) etkileşiminin bir işlevidir. Ancak çevre kavramı, bireyçe algılanan öznel çevreyi (fiziksel-toplumsal) temsil etmektedir.

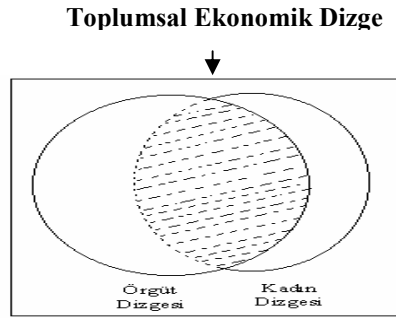
Bu bütünde iki temel davranış kuralından söz edilebilir (Aktaş, 2004).

- İnsan, içinde yaşadığı toplumsal-ekonomik yapıdan kaçınılmaz biçimde etkilenirken yine onun hakkında öznel algılamada bulunur. Özdeş nesnel bir gerçek, değişik bireylerce farklı algılanıp yaşanır ve değişik davranışlarla yanıtlanır.
- Özdeş birey; özdeş nesnel gerçeği, ayrı zaman ve mekanda aykırı biçimde algılar, aykırı tepkime gösterir.

Aktaş (2004)’e göre bu davranış kurallarından çıkarılacak en önemli sonuç, “özdeş bir gerçeğin, değişik koşullarda ayrı bir etki yapıp ve farklı bir davranış yaratmasıdır. Bu anlamda belirleyici olan değişen koşullar, bu süreçte bireyin edindiği yeni bilgi, deneyimler ve daha önemlisi bunları edinme biçimidir. Birey, bu bilgi ve deneyimlerini, diğer birey ve nesnelere olan ilişkilerinden kazanır.”

Bütün bu davranış özelliklerini, Dizgelerarası Tarımsal Yayım Modeli üzerinde düşünülecek olursak örgüt dizgesinin, tarımsal yayım çalışmalarında üretici dizgesinin davranışını anlamamanın önemi ve zorunluluğu açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Hem yaymanın, hem de program planlama işini yürütenlerin bu kuramı iyi bir biçimde kavramış olması ve uygulaması tarımsal yayım çalışmasının başarısını artıracakları söylenebilir.

Bu iki dizge (örgüt ve kadın üretici dizgesi), birbiriyle örtüştüğü kadar tarımsal yayım çalışması başarılı olabilir. Bu örtüşmenin tam olması beklenmese de dizgelerden birinin örtüşmeyi gerçekleştirmesi için büyük bir adım atması gerekmektedir. Bu adımı, köyün toplumsal yapısı göz önünde bulundurulursa, kadın üretici dizgesinden beklemek şimdiki varolan koşullarda gerçekçi değildir. Bu durumda bu adımı atması gereken tarımsal yayım örgütüdür. Ancak bunun için de başarılı yayım çalışması için ortam yaratılması gerekebilmektedir. Örgüt, üretici dizgesine her yaklaştığında – ki bu da başarılı tarımsal yayım proje ve programlarıyla olanaklıdır- iki dizgenin örtüşme oranı artacaktır (Şekil 3.3). Böylece her ne kadar bireysel etkileşim ortamları ve bağlı buldukları toplumsal yapılar ayrı olsa da örgütün, kırsal alanın ve bu alanda yaşamını sürdüren kırsal alan kadınının beklentileri, sorunlarını çözümü, örtüşme oranını artıracaktır.

Şekil 3.3. İki Dizge Arasındaki Örtüşme

Kadının içinde bulunduğu köyün toplumsal yapısı ve bu yapı içerisindeki ilişkileri oldukça yoğun olduğundan örgütün, kadının gereksinmelerini, beklentilerini ve sorunlarını birkaç kerede iyi bir biçimde çözümü oldukça zordur. Kadın dizgesi ile her defasında bir derece daha örtüşmenin sağlanması için, örgütte

çalışanları ve yöneticileri kendi kendilerini dizgesel olarak sorgulamalı, bu örtüşmenin daha büyük oranda gerçekleşebilmesinin yöntemini aramalıdır.

Dizgelerarası modele dayanarak amaç, yöntem ve yayman ile üretici arasındaki ilişki ölçütlerine göre modelin biraz daha anlaşılabilir duruma gelebilmesi için Tarımsal Yayım aşağıdaki gibi tanımlanabilir. Bu bölüm Aktaş (2002)'den aktarılmıştır.

“Sorun çözüm yaklaşımına göre Tarımsal Yayım, varolan sorunun çözüm amacına yönelik yayman ile tarımsal üretici arasındaki bir etkileşimdir. Bu etkileşim süreci amaç, yöntem ve yayman ile üretici arasındaki ilişki açısından şu şekilde açıklanabilir.”

“Amaç, üreticiye anlaksal (zihinsel+fikirselsel) bir destekle üreticinin algılamadığı sorunları somutlaştırarak sorunun varlığının bilincine varması için üreticiye kullanabileceği ortamı yaratarak ve insan kaynağını geliştirmektir. Yaymanın yararlanacağı yöntem ise zor etmenini kullanmadan üreticinin güvenini kazanmaya, onu sorunun çözümü konusunda göstererek bilgi ve öneri sunma kanalı ile ayıktırıp canlandırmaya ve yeni bir davranış biçimi önermeye dayanır. Yayman ile üretici arasındaki ilişki ise, üreticilerin çıkarları ile çatışmadan üreticinin esenliğini gözetmesi, yaymanın üreticiye göre daha etkin olması, üreticinin tüm çalışma konularında özgürce karar vermesi ve doğacak sonucun da sorumluluğunu taşıması biçimindedir.”

Son olarak Aktaş (2002), sunulan dizgelerarası yaklaşımdan ve tanımdan çıkarılabilecek sonuçları kısaca şöyle sıralamaktadır.

- “Tarımsal Yayım, yaymanca üreticiye verilen anlaksal bir yardımdır. Değişik deyişle onu kendi sorunlarına çözüm bulabilir duruma ulaştırmaktır.
- Yaymanın temel işlevi, üreticinin sorunlarını çözebilmek için onu güdülemek ve yeteneklerini geliştirerek onu sorunu çözmede yeterli duruma getirmektir.

- İki temel öge vardır: Değişik işlevlerle etkinlik gösteren yayman ve üretici. Bu iki ögenin de temel özelliği insan olmasıdır.
- Tarımsal yayım çalışmalarında çözülmesi gereken sorunun, ne yayım örgütünün, ne de tarım işletmesinin sorunu olduğu ileri sürülebilir. Sorun, insan olarak yaymanın ve varolan ekinsel koşullarda yaşayan toplumsal, ekinsel bir varlık olan, tarımla uğraşan insanın yani üreticininidir.
- Üretici, işletmesinin sorunlarına yönelik konularda karar verme konusunda özgürdür. Doğacak sonuçtan da kendisi sorumludur. Ancak yayman, verdiği bilginin, önerinin niteliği, uyguladığı yayım yöntemi konusunda tümünden sorumludur.”

Açıklanan bu kuramsal temel doğrultusunda; araştırma bulguları, sonuç ve öneriler bölümleri örgüt dizgesi ve üretici dizgesi göz önünde bulundurularak açıklanacaktır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

Araştırma bulguları, “Tarımsal Yayım Örgütü” ve “Kırsal Kadın” olmak üzere iki alt başlık altında incelenmiştir. Anket yoluyla elde edilen veriler çizelgeler biçiminde çözümlenmiştir. Çizelgelerin çözümlenmesinden önce bu konuda ileri sürülen varsayım dile getirilecektir. Bunu veriler temelinde varsayımın sınanması izleyecektir. Her altbölümün sonunda ise bir genelleme söylemi denenecektir.

4.1. Tarımsal Yayım Örgütü Araştırma Bulguları

Tarımsal yayım çalışmalarını yürüten TİM ÇEYŞ, çalışmada “tarımsal yayım örgütü” olarak anılmıştır. “TKB’nin kadın odaklı tarımsal yayım çalışmalarını son yıllarda benimsemiş ve uygulamaya başlamıştır. Bu nedenle de örgüt yapısını hemen değiştiremediğinden kadınlara götürülen tarımsal yayım çalışmaları yetersiz kalmıştır.” varsayımından hareketle tarımsal yayım örgütünde çalışan 19 yaymanla yapılan anket sonuçları değerlendirilmiştir. Bu bölümdeki bulgular, “Yaymanların Kişisel ve Örgütteki Özellikleri”, “Tarımsal Yayım Örgütünün Tarımsal Yayım Çalışmaları” ve “Tarımsal Yayım Örgütünün Kadın Çalışmaları” olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir. Bayan ve erkek deneklerin cinsiyetleri nedeniyle kırsal kadına bakış açısının farklı olduğu varsayımıyla çizelgeler, çapraz biçimde hem bayan, hem de erkek yaymanlar açısından ayrı ayrı çözümlenmiştir.

4.1.1. Yaymanların kişisel ve örgütteki özellikleri

Bu bölümde yaymanların cinsiyet ve yaş durumları, eğitim durumları, unvanları, tarımsal yayım örgütündeki görev süreleri açıklanmıştır.

4.1.1.1. Yaymanların cinsiyet ve yaş durumları

Yaymanların cinsiyetinin kadınların tarımsal yayım çalışmasına katılımını etkilediği düşüncesiyle Çizelge 4.1’de tarımsal yayım örgütünde çalışan 19 yaymanın sayıları ve yaşlarının, cinsiyete göre oranları verilmiştir. Bu konuda ileri sürülen araştırma varsayımı ise, “Tarımsal yayım örgütünde üretim tekniği konusunda kadınlara tarımsal yayım hizmeti götüren bayan yayman sayısı yetersizdir.” biçimindedir.

Çizelge 4.1. Cinsiyete göre yaymanların yaşları

Yaş aralığı	Bayan		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
20-25	3	33.33	1	10	4	21.05
26-30	4	44.45	2	20	6	31.58
31-35	2	22.22	4	40	6	31.58
36-40	0	0	2	20	2	10.53
41 ve üzeri	0	0	1	10	1	5.26
Toplam	9	100.00	10	100	19	100.00

Çizelgede gibi bayan ve erkek yaymanların nicelik olarak hemen hemen birbirine eşit oldukları görülmektedir. Bayan yaymanların sayısının, erkek yaymanların sayısı ile karşılaştırıldığında eşit olması olumlu gibi görünse de, kırsal alanda tarımsal üretimde çalışan kadınların yoğunluğu düşünüldüğünde yetersiz kalmaktadır. Ancak önemli olan yine de nicelik değil, kadın üreticilere yönelik yapılan yayım çalışmalarında hem yaymanın, hem de tarımsal yayım çalışmasının niteliğidir. Sonuç olarak araştırma varsayımının geçerli olduğu söylenebilir.

Yaymanların % 21.05’i 20-25 yaş arası kümeyi, % 31.58’i 26-30 yaş arası kümeyi, % 31,58’i 31-35 yaş arası kümeyi, % 10,53’ü ise 36-40 yaş arası kümeyi ve % 5,26’sı ise 41 ve üzeri yaş arası kümeyi oluşturmaktadır. Bu dağılımda bayanların yaşlarının, erkek yaymanlara oranla daha genç olduğu görülmektedir.

Bu çizelgeden üç sonuç çıkarılabilir. Birincisi, örgütte 41 yaş ve üzerinde bayan yayman hiç yoktur. Bunun nedeninin bayanların emeklilik süresi dolunca hemen ayrılması olduğu söylenebilir. Tarımsal yayım çalışmalarında örgütün bu genç kadroyu etkili bir biçimde kullanması durumunda tarımsal yayım çalışmalarının

ve dolayısıyla örgütün verimliliğini arttırabilecektir. Bu da ancak iyi bir hizmet içi eğitim, işbölümü, denetim, dizgesel bir katılımcı planlama ve değerlendirme ile olabilir. İkinci sonuç, bayan yaymanların meslek deneyimi erkek yaymanlara göre daha az olmasıdır. Üçüncü sonuç ise, ev ekonomistlerinin öğrenim süresinin yetersiz olmasıdır.

4.1.1.2. Yaymanların eğitim durumları

Yaymanların eğitim konusunda ise Çizelge 4.2’de cinsiyete göre yaymanların en son mezun oldukları derece verilmiştir. Bu konuda “Tarımsal yayım örgütünde çalışan bayan yaymanlar, erkek yaymanlara göre daha düşük öğrenim derecesine sahiptir.” biçiminde bir varsayım ileri sürülmüştür.

Çizelge 4.2. Cinsiyete göre yaymanların son mezun oldukları derece

	Bayan		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Lise	2	22.22	1	10.00	3	15.79
Ön lisans	2	22.22	1	10.00	3	15.79
Lisans	5	55.56	6	60.00	11	57.90
Yüksek Lisans	0	0.00	1	10.00	1	5.26
Doktora	0	0.00	1	10.00	1	5.26
Toplam	9	100.00	10	100.00	19	100.00

Bayanların % 22.22’si lise, % 22.22’si ön lisans, % 55.56’sı ise lisans mezunudur. Erkek yaymanların ise, % 60.00’i lisans, % 10.00’u yüksek lisans, % 10.00’i ise doktora derecesine sahiptir.

Bu çizelgeden öğrenim düzeyine göre bir karşılaştırma yapıldığında erkek yaymanların lisans ve lisansüstü eğitimlerinin daha fazla olması nedeniyle bayanlara göre daha nitelikli olduğu sonucu ortaya çıkabilmektedir. Bu durum ne yazık ki araştırma varsayımını doğrulamaktadır. Ancak bu olgunun, erkek yaymanların tarımsal yayım çalışmalarında bayan yaymanlarınkinden daha nitelikli olduğu anlamına geldiği söylenemez. Uygulamadaki başarı yalnızca eğitime değil, daha çok deneyime, hizmet içi eğitime, yaymanların çalışmalarını isteyerek yapmasına vb. bir çok etkene bağlı olabilmektedir.

4.1.1.3. Yaymanların unvanı

Yaymanların unvanı konusunda ise oluşturulan varsayım “Örgütte ziraat mühendisi bayan sayısı, ev ekonomisti bayan sayısına göre daha azdır. Bunun nedeni ise örgütün daha önceleri kadınlara yönelik tarımsal yayım çalışmalarında ev ekonomisi konularına ağırlık vermesi, tarımsal üretim tekniği konusundaki çalışmalara önem vermemesidir.” biçimindedir. Çizelge 4.3’de cinsiyete göre yaymanların unvanları verilmiştir.

Çizelge 4.3. Cinsiyete göre yaymanların unvanı

	Bayan		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ziraat Mühendisi	4	44,45	8	80.00	12	63.16
Ziraat Teknisyeni	1	11.10	2	20.00	3	15.79
Ev Ekonomisti	4	44.45	0	0	4	21.05
Toplam	9	100.00	10	100.00	19	100.00

Bayan yaymanların % 44.45’i ziraat mühendisi, % 11.10’u ziraat teknisyeni ve % 44.45’i ev ekonomisti olarak görev yapmaktadır. Erkek yaymanların ise, % 80.00’i ziraat mühendisi, % 20.00’si ise ziraat teknisyeni olarak görev yapmaktadır. Tüm yaymanların içinde, ziraat mühendislerinin oranı % 63.16, ziraat teknisyenlerinin oranı % 15.79, ev ekonomistlerinin oranı ise, 21.05’dir.

Çizelgede ev ekonomisti sayısı ile ziraat mühendisi sayısının eşit olduğu görülmektedir. Ancak bayan ziraat mühendisi sayısı, yine de erkeklere oranlara daha azdır. Oysa ki, kadınlara yönelik tarımsal yayım çalışmalarını yürütecek olan yaymanlar, bölgenin özel toplumsal yapısı nedeniyle bayan ziraat mühendisleridir. Bu nedenle etkili çalışmalar için nicelik önkoşul olabilir ama yeterli olmayabilir. Bu nedenle araştırma varsayımının geçerli olduğu söylenemez.

4.1.1.4. Yaymanların tarımsal yayım örgütündeki görev süreleri

Yaymanların deneyimi konusunda araştırmada “Kadın çalışmalarına son yıllarda başlamış olması nedeniyle, bayan yaymanların örgütteki deneyimleri erkek yaymanlara göre daha azdır.” biçiminde bir varsayım ileri sürülmüştür. Çizelge

4.4'de ise cinsiyete göre yaymanların tarımsal yayım örgütünde çalışma süreleri verilmiştir.

Çizelge 4.4. Cinsiyete göre yaymanların görev süreleri

	Bayan		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-1	2	22.22	0	0.00	2	10.53
2-5	4	44.45	4	40.00	8	42.11
6-10	2	22.22	2	20.00	4	21.05
11-15	1	11.11	2	20.00	3	15.79
16-+	0	0	1	10.00	1	5.26
Yanıtsız	0	0	1	10.00	1	5.26
Toplam	9	100.00	10	100.00	19	100.00

Yaymanların % 42.11'i 2-5 yıl arasında, %21.05'i 6-10 yıl arasında, %15.79'u 11-15 yıl arasında, %10.53'ü 0-1 yıl arasında örgütte görev yapmaktadır. Cinsiyet açısından bakıldığında ise, bayan yaymanların, erkek yaymanlara oranla daha az süredir örgütte görev aldığı görülmektedir. Bu da oransal olarak düşünüldüğünde erkek yaymanların iş deneyiminin, bayan yaymanlardan daha fazla olduğu varsayılabilir. Daha önceleri örgütte bayanlar yalnızca ev ekonomisi çalışmalarında bulunurken, şimdilerde ise ziraat mühendisi olarak da görev almaktadırlar. Bu da kadınlara yönelik üretim tekniği konusunda yapılacak çalışmalar için olumlu bir gelişme olarak görülebilir.

Meslek deneyimi tarımsal yayım çalışmasının başarısına etki eden etmenlerden yalnızca biridir. Bu nedenle bayan yaymanların meslek deneyimlerinin erkeklere göre daha az olmasının tarımsal yayım çalışmasının başarısına etki edebileceği söylenemeyebilir. Ancak bulgular, araştırma varsayımı ile örtüşmektedir.

4.1.2. Yaymanların tarımsal yayım çalışmaları

Bu başlık altında yaymanların çalışma biçimleri, üretici ziyareti yapma sıklıkları, program ve projelerin hazırlanmasına katılımları ve sürdürülebilir tarım konusunda bilgi verme durumları incelenmiştir.

4.1.2.1. Yaymanların çalışma biçimi

Yaymanların çalışma biçimi konusunda “Örgütte tarımsal yayım çalışmaları merkezde belirlenen programa göre yapılmaktadır.” biçiminde bir varsayım geliştirilmiştir. Buna göre Çizelge 4.5’de tarımsal yayım örgütünde yapılan yayım çalışmalarının nasıl yapıldığına ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 4.5. Cinsiyete göre yaymanların çalışma biçimi

	Bayan		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Arada bir köyleri ziyaret	2	22.22	2	20.00	4	21.05
Belirlenen programa göre	3	33.33	8	80.00	11	57.90
Talebe ve programa göre	4	44.45	0	0.00	4	21.05
Toplam	9	100.00	10	100.00	19	100.00

Örgütte kadınlara yönelik çalışmalar büyük bir oranla (% 77.78), TKB tarafından belirlenen programa “Kadın Çiftçiler Yayım Projesi’ne göre yapılmaktadır. Bu çalışmalarda kadınlar ve genç kızlara “Kadın Çiftçiler Yarışıyor” adlı yarışma için eğitim verilmiştir. Bu eğitimlerin verileceği köyler, yaymanlar tarafından belirlenmiştir. Bu seçimlerin hangi ölçütlere göre yapıldığı araştırmanın ilerleyen bölümlerinde verilecektir.

Bu durumda sonuçlar, çalışmaların sorun çözümüne yönelik olarak yapılmadığı, yaymanların yalnızca projeleri uyguladığı, hazırlama aşamasında görev almadığı izlenimi uyandırmaktadır. Bu sonuca göre, araştırma varsayımının geçerli olduğu söylenebilir.

4.1.2.2. Yaymanların üretici ziyareti yapma sıklıkları

Örgütün parasal kaynaklarının yayım çalışmalarını etkilemesi konusunda “Örgütün maddi kaynaklarının yetersizliği, yayım çalışmalarının sıklıkla yapılmasını etkilemektedir.” biçiminde bir varsayım oluşturulmuştur. Buna göre, Çizelge 4.6’da yaymanların hangi sıklıkla üretici ziyareti yaptıkları cinsiyet durumuna göre verilmiştir.

Çizelge 4.6. Cinsiyete göre yaymanların üretici ziyareti yapma sıklıkları

	Bayan		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Haftada bir	4	44.44	2	20.00	6	31.58
Ayda bir	0	0.00	2	20.00	2	10.53
Şubenin isteğine ve kaynaklara göre	5	55.56	6	60.00	11	57.89
Toplam	9	100.00	10	100.00	19	100.00

Bayan yaymanların % 55.56'sı şubenin istediği zamanlarda araç vb. ihtiyaçlar sağlandığı zaman yayım çalışması yaparken, % 44.44'ü ise haftada bir yapmaktadır. Erkek yaymanların ise % 60'ı şubenin isteğine göre üretici ziyareti yaparken, % 20.00'si haftada bir, % 20.00'si ise, ayda bir yaptıklarını vurgulamıştır.

Görüldüğü gibi yayım çalışması için ayrılan sınırlı kaynaklar, çalışmaların düzenli yapılması açısından bir engeldir. Bu nedenle hem kadın, hem de erkek üreticiler yayım çalışmalarından etkili bir biçimde yararlanamamaktadır. Bu bulgular ile araştırma varsayımı örtüşmektedir. Kaynakların etkili kullanımı ve nitelikli yaymanlar ile tarımsal yayım çalışmasının niteliği artırılabilir. Programlı, sistematik bir çalışma ve yaymanların gönüllü olabilecekleri ortamın yaratılması ile kaynakların verimli kullanılmasına yardımcı olunabileceği söylenebilir.

4.1.2.3. Yaymanların program ve projelerin hazırlanmasına katılımı

Araştırmada program ve projelerin hazırlanması konusunda “Plan ve programlar bakanlık tarafından merkezde hazırlanmakta, yalnızca uygulanması şubeler tarafından yapılmaktadır. Yayman ve üretici katılımı yoktur.” biçiminde bir varsayım ileri sürülmüştür. Çizelge 4.7’de yaymanların tarımsal yayım program ve projelerinin hazırlanmasında nasıl bir katkıların olduğunu görülmektedir.

Çizelge 4.7. Tarımsal yayım projeleri hazırlanırken yaymanların katılımı

	Bayan		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Katkı yok	6	66.67	6	50.00	12	63.16
Uzmanlık alanımda	3	33.33	3	30.00	6	31.58
Planlama aşamasında	0	0.00	1	10.00	1	5.26
Toplam	9	100.00	10	100.00	19	100.00

Bayan yaymanların % 33.33'ü uzmanlık alanı konusunda bazen görüş katkısı olduğu belirtirken, erkek yaymanların ise, % 31.58'i uzmanlık alanı konusunda görüş katkısı olduğunu, % 5.26'sı (yalnızca bir denek) ise, planlama aşamasında yapılacak işlerin planlanmasında katkısı olduğunu belirtmiştir. Yaymanların tümü üzerinden bir oransal değerlendirme yapıldığında ise, % 63.16'sının program ve projelerin hazırlanmasında bir katkısı olmadığı görülmektedir.

Yapılan katkılar da genellikle projeleri hazırlama aşamasında değil, uygulama aşamasına yöneliktir.

Özkaya (1991) yaptığı bir çalışmada, “yeni programların yapılması ve uygulanması ile ilgili kararlara yaymanların katılmasına olanak verme durumu ortaya konmuştur. Buna göre, yaymanların % 23.8'i hiçbir zaman katılmadığını, % 37.8'i çok seyrek katıldığını, % 26.6'sı arada bir katıldığını, % 9.1'i ise sık sık katıldığını ve % 2.8'i ise her zaman katıldığını dile getirmiştir. “Bu araştırma da da yaymanların katılımının oldukça az olduğu göze çarpmaktadır.

Oysa ki Tarımsal Yayım'ın ilkelerinden birisi de katılımcılıktır (Aktaş, 2005a). Bu konuda Aktaş (2005a), şöyle demektedir: “Yürütülecek tarımsal yayım çalışmalarına erkek kümenin katılımı için gerekli koşullar ve ortam sağlanmalıdır. Ancak, katılımcılık önce yaymanların da tarımsal yayım program ve projelerine fikirsel katılımını sağlamakla başlamalıdır. Yaymanın katılımını gerçekleştiremeyen bir örgütün erkek kümenin katılımını hayata geçirmesini beklemek gerçekçi olmaz. Katılımcı program planlama ne yazık ki Türkiye'de henüz sağlıklı bir biçimde uygulanmamaktadır. Bunun temel nedeni ise, planlama yöntemi konusunda temel bilgi deneyim temeli ile bağlantılı katılımcı planlama yönteminin olmamasıdır.”

Açıklamalardan ve bulgulardan ortaya çıkan en önemli sonuç olarak, yapılan plan ve projelerin hem yayman katılımı olmadan, hem de erkek kümenin katılımı olmadan, erkek kümenin gereksinme ve sorunlarına yönelik olarak gerçekleştirilmediği söylenebilir. Oysa ki, kırsal alanda yaymanlar görev aldığından, o kırsal toplumun özelliklerini ve üretici insanın davranışını daha iyi

bilebilmektedirler. Bu nedenle bu tür projelerin hazırlanmasında yaymanların katılımının bir önkoşul olduğu söylenebilir. Bu durumda sonuçlar, araştırma varsayımını doğrulamaktadır.

4.1.2.4. Yaymanların sürdürülebilir tarım konusunda bilgi verme durumu

Sürdürülebilir tarım, günümüzde önemi giderek artan bir konu durumuna gelmiştir. Bu nedenle araştırmada yaymanların bu konuda bilgi verme durumu araştırılmıştır. Bu konuda ileri sürülen araştırma varsayımı ise, “Tarımsal yayım örgütü kadınlara sürdürülebilir tarım konusunda yeterli eğitim vermemektedir.” biçimindedir. Bu bağlamda Çizelge 4.8’de yaymanların cinsiyete göre tarımsal üreticilere sürdürülebilir tarım konusunda bilgi verme durumu verilmiştir.

Çizelge 4.8. Cinsiyete göre yaymanların sürdürülebilir tarım konusunda bilgi verme durumu

	Bayan		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	5	55.56	9	90.00	14	73.68
Hayır	4	44.44	1	10.00	5	26.32
Toplam	9	100.00	10	100.00	19	100.00

Bayan yaymanların % 55.56’sı, erkek yaymanların ise % 90’ı bilgi verdiği yanıtını vermiştir. Tüm yaymanların verdikleri yanıtlar içerisinde evet yanıtının oranı % 73.68’dir. Bayan yaymanlar tarafından sürdürülebilir tarım, ağırlıklı olarak anlatılmamaktadır. Bunun da ana nedeni tarımsal yayım programlarında bu konuya çok fazla önem verilmemesi ve HİE yetersizliğidir. Şanlıurfa İli’ndeki tuzlanma sorununun giderek artması, artık bu konuya gereken önemin verilmesi gerektiği sonucunu doğurabilmektedir.

Çukurova Bölgesi’nde Bostan Budak ve ark., (2000) tarafından yapılan bir araştırma sonucunda “tarımsal yayım örgütünde ve araştırma enstitülerinde çalışan yaymanların % 45.0’ı sürdürülebilir tarımı ‘daha az girdi kullanmayla yapılan tarım’ olarak tanımlamışlardır. Oysa sürdürülebilir tarım kavramı sadece kimyasal girdi kullanımında alınacak bir takım tedbirleri değil, toprak işlemeden ürün hasadına kadar geçen aşamalardaki tüm faaliyetlerin belirli bir felsefe içerisinde olmasını

öngören bir yaklaşımdır.” Bu durumda varsayım, çizelgedeki yanıtlarla örtüşmektedir.

Sürdürülebilir tarım eğitimi, günümüzde önemi oldukça artan en önemli konulardan biridir. Tarımın en önemli işlevinin beslenme olduğu düşünülürse (Aktaş, 2005a), toplumun gelecekteki besin gereksiniminin iyi bir biçimde karşılanabilmesi için, cinsiyet ayrımı yapılmadan hem erkek, hem de kadın üreticilere sürdürülebilir tarım konusunda bilinçlendirme ortamı yaratılmalıdır.

Çizelge 4.9’da ise, yaymanların “sürdürülebilir tarım konusunda kadınların eğitim gereksinimi var mı?” sorusuna verdikleri yanıtlar verilmiştir.

Çizelge 4.9. Kadınların sürdürülebilir tarım eğitimi gereksinimine yaymanların bakışı

	Bayan		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	8	88.89	8	80.00	16	84.21
Hayır	0	0.00	1	10.00	1	5.26
Yanıtsız	1	11.11	1	10.00	2	10.53
Toplam	9	100.00	10	100.00	19	100.00

Bayan yaymanların % 88.89’u, erkek yaymanların % 80.00’i evet yanıtını vermiştir. Tüm yaymanlar içerisinde ise evet yanıtının oranı % 84.21’dir. Yaymanlar, bu eğitimin gerekliliğinin farkında olmasına karşın, hizmet içi eğitimlerinin yetersiz olması nedeniyle çalışmalarında sürdürülebilir tarım konusunda yayım yapmamaktadırlar.

Bu bulgulara ek olarak Oğuz (2000), sürdürülebilir tarım konusunda şöyle bir görüş ileri sürmektedir: “Tarım toprakları ve hayvan varlığı gereksinimleri karşılayacak biçimde artırabilmeli ve tarım işletmelerinin ekonomik açıdan da sürdürülebilirliği sağlanabilmelidir. Bu konuda büyük bir güç oluşturan kadınlar da bilinçlendirilmelidir. Çünkü sürdürülebilir kalkınma konusunda bilgilerin sadece erkeklere verilmesi erkeği bilgilendirecek ancak bilinçlendirmeyecektir. Oysa kadının bilinçlendirilmesiyle evde çocukların ve eşlerin de eğitilmesi sağlanacaktır.”

4.1.3. Tarımsal yayım örgütünün kadın çalışmaları

Bu bölüm, “Yaymanların Kadınların Bilgi Kaynakları Konusundaki Düşünceleri”, “Örgütün Kadın Üreticilere Yönelik Çalışmaları”, “Yaymanların Örgütün Kadına Bakışı Konusundaki Düşünceleri”, “Yaymanların Yayım Çalışmalarından Kadınların Yararlanması Konusundaki Düşünceleri”, “Yaymanlara Göre Kadınlara Yayım Çalışmalarını Etkileyen Olumsuz Etkenler”, “Yaymanların, Kadınlara Yazılı İletişim Araçlarını Götürmesi Durumu”, “Yaymanların Kadınların Kendilerine Olan Tutumu Konusundaki Düşünceleri”, “Yaymanların Kadınlara Yönelik Çalışmalar İçin Hizmet İçi Eğitim Alma Durumu” başlıkları altında incelenmiştir.

4.1.3.1. Yaymanların, kadınların bilgi kaynakları konusundaki düşünceleri

Araştırmada kadınların bilgi kaynakları konusunda yaymanların bakışını saptamak amacıyla “Üretim tekniği konusunda tarımsal yayım çalışmalarından yeterince yararlanamayan kadınlar, tarımsal üretim konusundaki bilgilerini genellikle sıkça görüştüğü yakınlarından ya da komşularından öğrenmektedirler.” gibi bir varsayım ileri sürülerek Çizelge 4.10, yaymanların yanıtlarına göre yorumlanmıştır.

Çizelge 4.10. Kadınların bilgi kaynakları

	Bayan		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Akraba ve komşuları	6	66.67	1	10.00	7	36.85
Yaymanlardan	0	0.00	1	10.00	1	5.26
TV	1	11.11	0	0.00	1	5.26
Geleneksel alışkanlıklar	1	11.11	0	0.00	1	5.26
Eşi, akraba ve komşuları, yaymanlar	0	0.00	1	10.00	1	5.26
Eşi, akraba ve komşuları	1	11.11	0	0.00	1	5.26
Yanıtsız	0	0.00	7	70.00	7	36.85
Toplam	9	100.00	10	100.00	19	100.00

Çizelgede bayan yaymanların 66.67’si kadınların akraba ve komşularından bilgi aldığı yanıtını verirken, % 33’33’ü TV, geleneksel alışkanlıklar, eşi, akraba ve komşuları yanıtını vermiştir. Bayan yaymanların hiçbirisinin kadınların bilgiyi yaymanlardan öğrendiğini vurgulamaması çok ilginçtir. Burada bayan yaymanların kendi kendilerini eleştirmesi durumu söz konusudur. Buradan çıkan önemli sonuç,

yaymanların kendi yaptıkları çalışmaları etkili bulmamaları ve varolan sorunun bilincinde olmalarıdır. Erkek yaymanların ise % 70.00'i kadın çalışmaları konusunda bilgiye sahip olmadıklarından bu soruya yanıt vermemiş, % 30.00'u akrabaları, komşuları, yaymanlardan öğrendiği yanıtını vermiştir.

Araştırma alanında kadınların tarımsal örgütlere üye olma durumu hiç görülmediğinden örgütler, kadınların bilgi kaynaklarına ne yazık ki girmemektedir.

Araştırmanın dayandığı kuram olan Dizgelerarası Tarımsal Yayım Modeli'nde olduğu gibi kadınların çevresi ile olan iletişimi, yayman ile olan ilişkisinden daha yoğundur. Bunun iki nedeninden söz edilebilir. Birincisi, tarımsal yayım örgütünün maddi olarak kaynaklarının yetersizliği, nicelik ve nitelik açısından yaymanların durumu ve yapılan programların eksik ve yetersiz oluşu olabilir. İkincisi ise, kadınların içinde bulunduğu ekinsel ortam ile yaymanın içersinde bulunduğu ekinsel ortam birbirinden apayrı özelliklerde olduğundan kadının bilgi kaynağını yaymandan çok kendi çevresi oluşturmaktadır. Bu durum kadın araştırma bulguları bölümünde tekrar ele alınacaktır. Ancak elde edilen bulgular, araştırma varsayımı ile örtüşmektedir.

Sonuç olarak tarımsal yayım örgütünün kadınlara yönelik tarımsal yayım çalışmalarında yetersiz olduklarını kabul ettikleri söylenebilir. Ancak bu durum, yıllardan beri süregelmektedir. Yeni yapılacak program ve projelerde kadınlara yönelik tarımsal yayım çalışmaları hem nicel, hem de gerek hizmet içi eğitimlerle, gerek katılımcı projelerle nitel açıdan artırmanın ortamı yaratılmalıdır. Ayrıca kadınların örgütlenebileceği ortam yaratılırsa, hem kadınların bilgi alma kaynakları artabilecek, hem de tarımsal yayım örgütünün yükü azabilecektir.

4.1.3.2. Örgütün kadın üreticilere yönelik çalışmaları

Örgütün kadınlara yönelik çalışmaları konusunda, “Tarımsal yayım örgütünde kadınlara yönelik yapılan çalışmalar sınırlıdır.” biçiminde bir varsayım ileri

sürülmüştür. Çizelge 4.11’de de örgütte kadınlara yönelik ne tür çalışmalar yapıldığı oransal olarak gösterilmiştir.

Çizelge 4.11. Örgütte kadın üreticilere yönelik ne tür çalışmalarınız var?

	Bayan		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çalışma yok	5	55.56	10	100.00	15	78.95
Kadın üreticiler eğitim projesi	1	11.11	0	0.00	1	5.26
Yanıtsız	3	33.33	0	0.00	3	15.79
Toplam	9	100.00	10	100.00	19	100.00

Bayan yaymanların % 55.56’sı çalışmanın olmadığını, dile getirmiştir. Ancak bu oranın bu kadar yüksek olması beklenemez. % 33.33’ü ise soruya yanıt vermemiştir. Oysa ki, Kadın Çiftçiler Tarımsal Yayım Projesi tam bir tarımsal yayım çalışması olmasa da Şanlıurfa’da uygulanmıştır. Ancak bayan yaymanlar, proje ve çalışmaları hakkında bilgi vermek istememişlerdir. Bunun nedenleri projeyi çok başarılı uygulamadıklarını düşünmelerinden dolayı ya da örgütün yöneticisinden çekinmelerinden vb. nedenlerden dolayı olabilmektedir. Erkek yaymanların ise tamamı kadınlara yönelik çalışma yapmadığını belirtmiştir. Görüldüğü gibi kadınlara yönelik çalışmalar sadece bir proje ile sınırlı kalmakta, bu proje de kadınları daha çok yarışmaya hazırlama niteliğinde olduğundan tarımsal yayım çalışmasından farklıdır. Ancak örgüt, bu çalışmayı tarımsal yayım çalışması olarak yürüttüğünden araştırmada tarımsal yayım çalışması olarak anılmıştır.

Sonuç olarak araştırma varsayımında belirtildiği gibi, kadınlara yönelik yapılan yayım çalışmaları yetersiz ve etkisizdir.

“Kadın Çiftçiler Yarışıyor” projesinin ne tür çalışmaları kapsadığını saptamak amacıyla, Çizelge 4.12’de kadınlara verilen eğitim notlarının konuları verilmiştir.

Çizelge 4.12. Kadınlara verilen eğitim notları

Yayım çalışması	Konular
Hayvancılık	Mastitis, sığırcılık, koyunculuk, hayvan hastalıkları, arıcılık
Yem bitkileri tarımı	Sınıflandırılması, yetiştirme tekniği, yararları
Tarla bitkileri tarımı	Mısır, pamuk, buğday ve arpa tarımı
Bahçe bitkileri tarımı	Bağcılık, genel sebzeçilik, meyvecilik, seracılık
Tarım teknolojisi	Gübreleme, sulama, toprak ve su muhafazası, tarımsal mekanizasyon
Ev ekonomisi	Gıda muhafaza yöntemleri, süt ürünleri, özel durumlarda beslenme

Çizelgede de görüldüğü gibi, tarımın hemen hemen her konusunda eğitim notu verilmiştir. Ancak ne yazık ki, bu notlar kadınlara kısmen anlatılmış, ya da hiç anlatılmamış, onların kendilerinin çalışmaları istenerek ezberlenmesi ve yarışmaya katılmaları sağlanmıştır. Bu konu, kadın araştırma bulguları bölümünde tartışılacaktır.

4.1.3.3. Yaymanların ve örgütün kadına bakışı konusundaki düşünceleri

Tarımsal yayım örgütünün kadına bakış açısını saptamak amacıyla, “Kadın odaklı tarımsal yayım çalışması anlayışını örgüt son yıllarda benimsemiş ve uygulamaya başlamıştır.” biçiminde bir varsayım oluşturulmuştur. Çizelge 4.13’de de bu varsayımı sınamak için, yaymanlara yöneltilen “Sizce şubenizin üretim tekniği konusunda kadının önemini algılayan bir anlayışı var mı” sorusuna verdikleri yanıtlar gösterilmektedir.

Çizelge 4.13. Örgütün kadına bakışı konusunda yaymanların düşünceleri

	Bayan		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	6	66.67	9	90.00	15	78.95
Hayır	3	33.33	0	0.00	3	15.79
Yanıtsız	0	0.00	1	10.00	1	5.26
Toplam	9	100.00	10	100.00	19	100.00

Bayan yaymanların % 66.67’si evet yanıtını verirken, % 33.33’ü ise hayır yanıtını vermiştir. Erkek yaymanların ise % 90’ı evet yanıtını vermiştir. Genel toplam içerisinde ise evet yanıtını verenlerin oranı % 78.95’dir.

Çizelgede evet yanıtının yüksek olması, araştırma varsayımı ile örtüşmektedir. Ancak, uygulamada tarımsal yayım örgütünün bu anlayışa sahip olduğu söylenemez. Kadınlara yönelik çalışma yapılıyor olması yayım programının gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Etki açısından bakıldığında örgütün bu anlayışı tam olarak kavradığı söylenemez. Bu konu, kadın üretici araştırma bulguları bölümünde tartışılacaktır.

Bu sonuca ek olarak, Abay ve arkadaşları (1996) İzmir’de yaptıkları bir araştırmada, “TKB kırsal alana tarımsal yayım hizmetlerini götürürken hedef kitleyi ya sadece erkekler ya da cinsiyet farkı gözetmeksizin belirlemektedir. Ancak çoğu yayım faaliyetleri, köy kahvesinde düzenlendiğinden kadın böyle bir programa istese dahi genellikle katılamamaktadır. Bu durum kırsal alanda kadının tarımsal üretici olarak algılanmadığını ortaya koymaktadır.” biçiminde dile getirmiştir.

4.1.3.4. Yaymanların, çalışmalardan kadınların yararlanması konusundaki düşünceleri

Araştırmada “Kadınların tarımsal yayım çalışmalarından erkeklerden daha az yararlanmalarının örgütün “kadın odaklı tarımsal yayım çalışması” anlayışını son yıllarda benimsediğinden kaynaklanabilmektedir.” biçiminde bir varsayım ileri sürülmüştür ve Çizelge 4.14’de yaymanların “Kadınlar, erkekler kadar yapmış olduğunuz yayım çalışmalarından yararlanabiliyor mu?” sorusuna verdikleri yanıtlar görülmektedir.

Çizelge 4.14. Kadınlar, erkekler kadar yayım çalışmalarınızdan yararlanabiliyor mu?

	Bayan		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	3	33.33	3	30.00	6	31.59
Hayır	6	66.67	7	70.00	13	68.42
Toplam	9	100.00	10	100.00	19	100.00

Buna göre, bayan yaymanların % 66.67’si, erkek yaymanların ise % 70.00’i kadınların, erkekler kadar tarımsal yayım çalışmalarından yararlanamadığını dile getirmiştir. Görüldüğü gibi örgüt çalışanları da kadınların çalışmalardan erkekler kadar yararlanamadığını (% 68.42) vurgulamıştır. Bunun nedeni ise, örgüt son yıllarda kadınlara yönelik çalışma yapmaya başladığından ve örgütlenme biçimini hemen değiştiremediği için tarımsal yayım programları, kadın odaklı hizmet içi eğitim yetersiz kalmıştır. Ayrıca, örgütün katılımcı (yayman ve üretici) yayım çalışmalarının olmaması da kadınlara yönelik tarımsal yayım çalışmalarını olumsuz bir biçimde etkilemektedir.

Yaymanların verdiği yanıtlar içerisinde hayır yanıtının yüksek olması araştırma varsayımını doğrulamaktadır. Bu çalışmalardan kadınların nasıl yararlandığı konusuna yaymanların verdiği yanıtlar Çizelge 4.15’de verilmiştir.

Çizelge 4.15. Yararlanıyorsa, nasıl?

	Bayan		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yararlanmıyor	6	66.67	7	70.00	13	68.42
Ona da bilgi ve yazılı yayınlar veriyoruz	3	33.33	3	30.00	6	31.58
Toplam	9	100.00	10	100.00	19	100.00

Bayan yaymanların % 33.33’ü, kadınlara da proje gereği tarımın birçok konusunda bilgi verdiklerini belirtmişlerdir. Buradan yaptıkları çalışmaların yeterli olduğuna inandıkları sonucu çıkmaktadır. % 66.67’si ise kadınlara yönelik çalışmaları olmasına karşın, bu çalışmaların yeterli olmadığını düşünmektedir. Erkek yaymanların ise, % 70.00’i kadınların bu çalışmalardan yararlanmadığını, %30.00’u ise okuma-yazması olan kadınlara da yazılı yayınlar ve bilgi verdiklerini belirtmiştir. Genel toplam içerisinde bir değerlendirme yapılırsa yaymanların % 31.58’i bayanlara da bilgi verdiklerini dile getirmiştir. % 68.42’si ise yararlanamadıklarını belirtmiştir.

Sonuç olarak son yıllarda tarımsal yayım örgütü her ne kadar kadın odaklı çalışmaların önemini algılamaya başlamışsa da, uygulamada gerçekleştirilememektedir. Bu nedenle bu çalışmalar ile ilgili olarak örgüt yapısını ve çalışma yöntemini yeniden düzenlemelidir.

4.1.3.5. Yaymanlara göre, kadınlara götürülen yayım çalışmalarını etkileyen olumsuz etmenler

Çizelge 4.16’da üretim tekniği konusunda tarımsal yayım çalışmalarının kadınlara kısıtlı ölçüde götürülmesini etkileyen etmenler konusunda yaymanların düşüncelerine yer verilmiştir. Bu konudaki araştırma varsayımı ise, “Tarımsal yayım çalışması yapılacak köyler belirlenirken maddi kaynak yetersizliği nedeniyle ilçelerin ve köylerin uzaklık durumu göz önünde bulundurulmakta, genellikle yakın köyler yeğlenmektedir. Ayrıca yaymanlar, kadınlarla dil sorunu yaşadıklarından köy

seçiminde genellikle kolay çalışabilecekleri köyleri tercih etmektedirler.” biçimindedir.

Çizelge 4.16. Yaymanlara göre kadınlara yayım hizmet götürülmesini etkileyen etkenler

	Kurumun maddi yetersizliği		Kadınların eğitim düzeyi		Köylerin coğrafi yapısı		Bayan yayman yetersizliği		TKB'nın projelerinin az olması		Bölgenin kadına bakışı		Türkçe Bilmeme	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bayan	3	50.00	6	50.00	4	66.67	5	71.43	3	42.86	3	30.00	7	63.64
Erkek	3	50.00	6	50.00	2	33.33	2	28.57	4	57.14	7	70.00	4	36.36
Toplam	6	100.00	12	100.00	6	100.00	7	100.00	7	100.00	10	100.00	11	100.00

Bayan yaymanlar, en önemli etmenlerin bayan yayman yetersizliği, köylerin coğrafi yapısından kaynaklanan ulaşım sorunu, dil sorunu ve kadınların eğitim düzeyinin düşüklüğü olduğunu belirtmiştir. Erkek yaymanlar ise, bölgenin kadına olumsuz bakış açısı ve kadınların eğitim düzeyinin düşük olmasını en önemli etken olarak göstermektedir. Genel toplam içerisinde ise en çok etkileyen etmenin kadınların eğitim düzeyinin düşüklüğü, dil sorunu ve bölgenin kadına olan olumsuz bakış açısı olduğu görülmektedir.

İleri sürülen varsayım, bulgular ve tarımsal yayım örgütünde yapılan sözlü görüşmeler ile örtüşmektedir. Çalışmalar, çizelgede görülen bütün olumsuzluklar nedeniyle ilçe ve köylere orantılı bir biçimde dağıtılamamaktadır. Oysa ki, bölgenin her yerindeki kadınlar, tarımsal üretimde yoğun bir biçimde çalışmaktadır. Bu nedenle yayım çalışmaları insan ve maddi kaynaklar, etkili bir biçimde kullanılarak ilçe ve köylere eşit bir biçimde dağıtılmaya çalışılmalıdır. Bunun da iyi bir planlama ile olması olanaklıdır.

4.1.3.6. Yaymanların, kadınlara yazılı iletişim araçlarını götürmesi durumu

Kadınların yazılı iletişim araçlarından yararlanma durumunu ortaya koymak amacıyla, “Kadınlara yazılı iletişim araçları çok sınırlıdır. Bunun da nedenlerinin başında okuma-yazma sorunu gelebilmektedir.” biçiminde bir varsayım oluşturulmuştur. Çizelge 4.17’de de “broşür, dergi vb. gibi yazılı iletişim araçlarını kadınlara veriyor musunuz?” sorusuna yaymanların verdikleri yanıtlar verilmiştir.

Çizelge 4.17. Kadınların iletişim araçlarından yararlanma durumu

	Bayan		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	5	55.56	3	30.00	8	42.11
Hayır	4	44.44	7	40.00	11	57.89
Toplam	9	100.00	10	100.00	19	100.00

Çizelgede yaymanların % 57.89'unun bu iletişim araçlarını kadınlara vermediği görülmektedir. Bayan yaymanların % 55.56'sı bu araçları kadınlara verirken, erkek yaymanların ise, sadece % 30'u vermektedir. Araştırma bölgesinin en büyük sorunlarından birisi de öğrenim düzeyinin düşüklüğüdür. Özellikle erkek yaymanlar bu sorunu gerekçe göstererek % 70.00'i bu iletişim araçlarını vermediklerini belirtmişlerdir. Bayan yaymanların ise % 55.56'sı bu iletişim araçlarını kadınlara ulaştırmaktadır. Çünkü, tarımsal yayım örgütünde son yıllarda uygulanan "Kadın Çiftçiler Yarışıyor" projesi için kadınlara çalışma notları ve broşürler verilmiştir. Bu yarışmaya katılan bayanların neredeyse hepsinin genç yaş aralığında olması, bu araçların da yalnızca bu genç kitleye ulaştığının bir göstergesidir. Ancak yine de bu oran oldukça yetersizdir. Özellikle bayan yaymanların bu konuda erkek yaymanlara göre daha duyarlı olmaları beklenir.

4.1.3.7. Yaymanların, kadınların kendilerine olan tutumu konusundaki düşünceleri

Çizelge 4.18'de, "Tarımsal yayım çalışması sırasında kadınların size karşı tutumu nasıl?" sorusuna yaymanların verdiği yanıtlar verilmiştir. Bu konudaki araştırma varsayımı ise, "Kadınlar, erkek yaymanlardan bayan yaymanlara göre daha çok çekinmektedir." biçimindedir.

Çizelge 4.18. Tarımsal yayım çalışmaları sırasında kadınların, yaymanlara karşı tutumu

	Bayan		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kadınlarla çalışma yapmıyorum	2	22.22	2	20.00	4	21.05
Çekingen	2	22.22	5	50.00	7	36.84
Öğrenmeye hevesli	4	44.44	2	20.00	6	31.58
Yanıtsız	1	11.11	1	10.00	2	10.53
Toplam	9	100.00	10	100.00	19	100.00

Bayan yaymanların % 44.44'ü kadınlarla çalışma yapmamaktadır. % 22.22'si kadınları çekingen bulmakta, % 44.44'ü ise, öğrenmeye hevesli bulmaktadır.

Erkek yaymanların % 50'si bölgenin toplumsal yapısı nedeniyle kadınların, genellikle erkeklerden daha çok çekindiklerini vurgulamaktadır. Kadınların gerek erkek, gerekse bayan yaymanlarla rahat ve kolay iletişim kuramamalarının ana nedeni eşlerinden ya da aile büyüklerinden çekinmeleridir. Bu da varolan oymak ilişkilerinin yarattığı bir sonuç olarak görülebilmektedir.

Bu bulgular, araştırma varsayımı ile örtüşmektedir. Bölge koşulları göz önünde bulundurulduğunda, bu durumun kısa sürede olumlu olarak değişebileceğini söylemek güçtür. Ancak yaymanlar tarafından uygun iletişim yöntemleri kullanılarak bu olumsuz tutum azaltılmaya çalışılmalı, kadınların tarımsal yayım çalışmasına katılımı yayman bayan da olsa, erkek de olsa sağlanmaya çalışılması gerektiği söylenebilir.

4.1.3.8. Yaymanların, kadın çalışmaları için HİE'den geçme durumu

Hizmet içi eğitimin de kadınlara yönelik çalışmaların başarısını etkilediği söylenebilir. Bu nedenle araştırmada, "Tarımsal Yayım örgütünde bütün yaymanlara kadınlara yönelik tarımsal yayım çalışmaları için HİE verilmemektedir." biçiminde bir varsayım geliştirilmiştir. Buna göre Çizelge 4.19'da yaymanların kadınlara yönelik tarımsal yayım çalışması için hizmet içi eğitim alma durumları verilmiştir.

Çizelge 4.19. Kadınlara yönelik çalışmalar için hiç hizmet içi eğitim alma durumu

	Bayan		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	3	33.33	0	0.00	3	15.79
Hayır	6	66.67	10	100.00	16	84.21
Toplam	9	100.00	10	100.00	19	100.00

Genel toplamda yaymanların % 84.21'inin bu konuda eğitim almadığı görülmektedir. Bayan yaymanlara bakıldığında ise, % 66.67'sinin, erkeklerde ise, hiçbirinin almadığı görülmektedir. Bayanlarda bu oranın yüksek olmasının temel nedeni, ev ekonomistleri bu konuda eğitimi zorunlu olarak almalarıdır.

Erkekler bu konuda yapılacak çalışmalar için yeterli bilgiye sahip değildir. Bu durumda yaymanların yanıtları ile, araştırma varsayımı birbiri ile örtüşmektedir. Bu durum, tarımsal yayım örgütünün kadının önemini anlamaya başlamış ve bu konuda çalışmalar yapmaya başlamış olsa da bu konuda yaymanların eğitimine önem vermediğinden hayata geçirememektedir.

Çizelge 4.20’de ise, yaymanların kadınlara yönelik tarımsal yayım çalışmaları için hizmet içi eğitim almak isteme oranları verilmiştir.

Çizelge 4.20. Yaymanların, kadın çalışmaları için hizmet içi eğitim isteme durumları

	Bayan		Erkek		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	7	77.78	6	60.00	13	68.42
Hayır	2	22.22	4	40.00	6	31.58
Toplam	9	100.00	10	100.00	19	100.00

Bayan yaymanların % 77.78’i bu eğitimi almak isterken, % 22.22’si ev ekonomisti olduğundan bu eğitimleri almak istemediğini dile getirmiştir. Oysa ki bayan yaymanların bu eğitime sıcak bakmaması kadınlara yönelik çalışmaların etkili bir biçimde yürütülmesini olumsuz biçimde etkileyebilecektir.

Erkek yaymanların ise, % 60’ı bu eğitimi istediğini belirtirken, % 40’ı istemediğini dile getirmiştir. Bu oran erkeklerde kadın odaklı çalışmaların gerekliliği anlayışının az da olsa var olduğunu göstermektedir. Bu da ilginç bir özellik olarak görülebilir.

Aktaş (2005a), HİE konusunda şöyle demektedir: “HİE, yaymanın tarımsal yayım eylemi ile kendine güvenmesine, kendini gerçekleştirmesine katkıda bulunacak bir işlev ve öz görevi (misyonu) yüklenmelidir. Çalışılan alanda varolan sorunun çözümüne, uygulamaya yönelik olmalıdır.”

HİE eğitim, yalnızca üretim tekniği konularını değil, tarımsal yayım kuramını, iletişim yöntemlerini, kadın çalışmalarını içeren eğitimler hem bayan, hem de erkek yaymanlara düzenli ve dizgesel bir biçimde düzenlenebilir. Böylece HİE ile,

yaymanın ve dolayısıyla tarımsal yayım çalışmalarının niteliğinin yükseltilmesi ortamı yaratılmış olacaktır.

4.2. Kırsal Kadın Araştırma Bulguları

Bu bölümde, Şanlıurfa İli'nde 7 köyde tarımsal üretimde çalışan toplam 54 kadın üretici ile yapılan anket çalışmasının bulguları verilmiştir. Elde edilen veriler sınıflandırılarak “Kadınların Kişisel Özellikleri”, “Kadınların Toprak Varlığı”, “Kadınların Bitkisel Üretimdeki Etkinlikleri”, “Kadınların Hayvansal Üretimdeki Etkinlikleri”, “Kadınların Tarımsal Üretimdeki Bilgileri”, “Kadınların Bilgi Alma Kaynakları”, “Kadınların Tarımsal Yayım Hizmetlerinden Yararlanma Durumu”, “Kadınların Örgütlenme Konusundaki Bilgisi ve İsteği”, “Kadınların Evde Uğraştıkları İşler” ve “Kadınların Boş Zaman Etkinlikleri” olmak üzere dokuz başlık altında ele alınmıştır. Bulgular, çizelgeler yardımıyla açıklanacaktır. Çizelgeler açıklanmadan önce, araştırma varsayımı açıklanarak, veriler, projeye (tarımsal yayım çalışmasına) katılan ve katılmayan kadınlara göre çözümlenecek ve elde edilen çıkarımlar yorumlanacaktır.

4.2.1. Kadınların kişisel özelliklerine yönelik bulgular

Kadınların kişisel özelliklerine yönelik bulgular, “Kadınların Yaş Durumları”, “Kadınların Medeni Durumları”, “Kadınların Öğrenim Durumları” ve “Kadınların Çocuk Sayıları” olarak dört alt başlık altında incelenmiştir.

4.2.1.1. Kadınların yaş durumları

Bu bölümde kadınların yaş durumları, tarımsal yayım çalışmasına katılma durumuna göre incelenmiştir. Bu konuda ileri sürülen araştırma varsayımı “Tarımsal yayım örgütü çalışmalarını genellikle genç bayanlara yönelik olarak yapmaktadır.” biçimindedir.

Çizelge 4.21. Kadınların yaş durumları

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
15-20	3	25.00	10	23.81	13	24.07
21-30	9	75.00	13	30.95	22	40.74
31-40	0	0.00	4	9.52	4	7.41
41-50	0	0.00	7	16.67	7	12.96
51 ve üzeri	0	0.00	2	4.76	2	3.70
Bilmiyor	0	0.00	6	14.29	6	11.11
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Çizelge 4.21’de projeye katılanların tamamının 30 yaşın altında olduğu görülmektedir. Katılmayanların % 54.76’sını 15-30 yaş arası, % 9.52’sini 31-40 yaş arası, % 16.67’sini 41- 50 yaş arası, % 4.76’sını ise 51 yaşın üzerindeki kadınlar oluşturmaktadır.

Bu çizelgeden çıkan en önemli sonuç, tarımsal yayım çalışmasının yalnızca genç bayanlara yönelik olarak yapılmış olmasıdır. Bu sonuç da ileri sürülen araştırma varsayımını doğrulamaktadır. Oysa ki, tarımsal üretime her yaş kümesinden bayanlar etkin olarak katılmaktadır ve her yaş kümesinin bilgiye gereksinimi vardır. Ancak anket çalışması sırasında yapılan sözlü görüşmeler, genellikle bu çalışmalara orta yaş ve üzerindeki kadınların pek katılmak istemediği yönündedir. Yaymanlar, kadınların katılımını bir zorunluluk biçiminde değil, tersine kadınların gönüllü olma durumuna göre çalışma yapmışlardır. Özellikle orta ve üzeri yaştaki bayanların Türkçe bilmemesi ya da çok az bilmesi yaymanların çalışmalarına bir engel olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durumda yalnızca yaymanları eleştirmenin pek doğru olduğu söylenemez ancak, yaymanların kadınları zorlamadan bu etkinliklere katılabilecekleri ortamı yaratmaya çalışması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

4.2.1.2. Kadınların medeni durumları

Kadınların medeni durumunun tarımsal yayım çalışmalarına katılımını etkilediği varsayıldığından Çizelge 4.22’de kadınların medeni durumları projeye katılma durumuna göre incelenmiştir. Bu konudaki araştırma varsayımı ise “ Tarımsal yayım çalışmasına genellikle bekâr bayanlar katılmıştır.” biçimindedir.

Çizelge 4.22. Kadınların medeni durumu

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evli	3	25.00	22	52.38	25	46.30
Bekar	9	75.00	20	47.62	29	53.70
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Projeye katılan deneklerin % 25.00'ini evli, % 75.00'ini ise bekâr bayanların oluşturduğu görülmektedir. Katılmayanların ise, % 46.30'unu evli, % 53.70'ini ise bekâr bayanlar oluşturmaktadır. Elde edilen bulgular, bu konuda belirlenen araştırma varsayımını doğrulamaktadır.

Projeye katılanlar içerisinde bekârların daha fazla olmasının nedeni, evliliğin getirdiği sorumlulukların olmaması ve eşlerin izin vermeme gibi bir durumun olmamasıdır. Bu nedenle bekâr bayanlar, genç ve dinamik olmalarının da etkisiyle projeye daha fazla ilgi göstermişlerdir. Yaymanlar, tarımsal yayım çalışması yapılırken katılımcılarda evli ya da bekâr olma gibi özellikler aramamaktadır. Evli kadınlar, çocuk sahibi olmasından dolayı çocukların eğitiminde ve onları sağlıklı bir biçimde yetiştirmede önemli görevler üstlenmektedir. Bu nedenle evli kadınların da tarımsal yayım çalışmasına gereksinimi olduğu söylenebilir. Bu nedenle yine yaymanlara evli kadınların da çalışmalara katılımını sağlama ortamı yaratmada önemli görevler düşebilecektir.

4.2.1.3. Kadınların öğrenim durumları

Kadınların öğrenim durumu ile tarımsal yayım çalışmasına katılma durumunu karşılaştırmak amacıyla Çizelge 4.23'de projeye katılan ve katılmayan deneklerin öğrenim durumları verilmiştir. Bu konuda oluşturulan araştırma varsayımı ise, "Projeye katılan kadınların eğitim durumu katılmayanlara göre yüksek düzeydedir." biçimindedir.

Projeye katılan deneklerin % 8.33'ünü okur-yazar, % 41.67'sini ilkökul, % 41.67'sini ortaokul ve % 8.33'ünü ise lise mezunu kadınlar oluşturmuştur. Projeye katılmayan deneklerin ise, % 59.52'sini okur-yazar olmayan, % 9.52'sini okur-yazar,

% 16.67'sini ilkökul, 7.14'ünü ortaokul ve yine % 7.14'ünü ise lise mezunu kadınlar oluşturmuştur.

Çizelge 4.23. Kadınların öğrenim durumu

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Okur-yazar değil	0	0.00	25	59.52	25	46.30
Okur-yazar	1	8.33	4	9.52	5	9.26
İlkokul	5	41.67	7	16.67	12	22.22
Ortaokul	5	41.67	3	7.14	8	14.81
Lise	1	8.33	3	7.14	4	7.41
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Projeye katılan kadınların öğrenim düzeyinin katılmayanlara göre yüksek olmasının nedeni daha önce değinildiği gibi, yazılı iletişim araçlarından yararlanabilmeleri için katılımcıların okur-yazar olan genç kümeden seçilmiş olmalarıdır. Bu durum da araştırma varsayımı ile örtüşmektedir.

Araştırma bölgesinin genel sosyo-kültürel yapısı içerisinde kadınların öğrenim düzeyi oldukça düşüktür. GAP BKİ (1994) tarafından yapılan bir çalışmada, “Kırsal kesimden özellikle uzak ve dağınık yerleşim birimlerinde okul bulunmayışı, ulaşım güçlüğü, ekonomik olanaksızlar, yılın belli aylarında işgücü sıkıntısı, okullaşma oranını düşüren başlıca etmenler arasındadır.” biçiminde bir saptama yapılmıştır. Diğer yandan bölgede (oymak düzenine bağlı) sosyo-kültürel ve ekonomik yapıların varlığını sürdürmesi, kadınların eğitimini olumsuz etkilemektedir.

Ancak bu durum, öğrenim düzeyi düşük kadınların tarımsal yayım çalışmalarından yararlanamayacağı anlamına gelmez. Öğrenim düzeyini yükseltmek yaymanların görevi değildir, ancak tarımsal yayım çalışması eğitimi de içine alan bir etkinlik olduğundan yaymanlar her öğrenim düzeyindeki gönüllü kadınlara tarımsal yayım hizmeti götürebilirler.

4.2.1.4. Kadınların çocuk sayıları

Deneklerin çocuk sayısı ile tarımsal yayım çalışmasına katılımı arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla Çizelge 4.24'de kadınların sahip oldukları çocuk sayıları

verilmiştir. Bu konuda ileri sürülen araştırma varsayımı ise, “projeye katılan denekler, katılmayanlara göre daha az çocuğa sahiptir.” biçimindedir.

Çizelge 4.24. Kadınların çocuk sayısı

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yok	1	8.33	2	4.76	3	5.56
1-3	2	16.67	8	19.05	10	18.52
4-6	0	0.00	6	14.29	6	11.11
7-10	0	0.00	6	14.29	6	11.11
Bekar	9	75.00	20	47.62	29	53.70
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Projeye katılan deneklerin % 75.00’ini bekâr, % 8.33’ünü hiç çocuk sahibi olmayan. % 16.67’sini ise 4’den az çocuğa sahip kadınlar oluşturmaktadır. Projeye katılmayan deneklerin ise, % 5.56’sını hiç çocuk sahibi olmayan. % 18.52’sini 3 ve 3’den az. % 11.11’ini 4-6 arasında ve yine % 11.11’ini 7 ve üzeri çocuğa sahip kadınlar oluşturmaktadır. Bütün denekler üzerinde bekâr olan denekler çıkarılıp çocuk sayısının ortalaması alınacak olursa, kadınların ortalama 6 çocuğa sahip olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak projeye katılan deneklerin, katılmayanlara oranla daha az sayıda çocuğa sahip oldukları görülmektedir. Bu oranın düşüklüğünün nedeninin ise, projeye katılanların genellikle bekâr olmalarından kaynaklandığı ileri sürülebilir. Projeye katılmayanlar daha yaşlıdır ve bu nedenle de doğurganlık daha yüksektir. Bu durumda araştırma varsayımı ile elde edilen bulgular örtüşmektedir.

Kut (2001), çocuk sayısı konusunda GAP Bölgesi’nin geneli için şöyle bir açıklama getirmektedir: “Bölgenin kırsal ve kentsel kesimlerinde kadınlar ilk çocuklarını evliliklerinin birinci ve en geç ikinci yılında dünyaya getirmektedirler. Ortalama çocuk sayısı kırsal alanda 5. kentsel alanda ise 3.5’tir. Çok sayıda çocuk kırsal toplumlar için hala bir üstünlük olarak algılanmaktadır.”

Bu görüşe ek olarak yapılan sözlü görüşmelerde kadınlar çocuk sayısının belirlenmesinde genellikle eşlerinin söz sahibi olduğunu, aslında kendileri fazla çocuk istemediklerini belirtmiştir. Çocuk sayısı kadınların iş yükümlülüklerini

artırmakta ve boş zamanlarını kısaltmaktadır. Bir diğer açıdan ise çocuğa tarlada ya da bağ bahçede çalışacak işçi olarak bakılmaktadır. Ancak çocukları topluma kazandırmada en önemli görevi kadın üstlendiğinden çocuk sayısının fazla olması tarımsal üretimde çalışması ve ev işlerini üstlenmesi nedeniyle çocuklarına fazla zaman ayıramamaktadır. Bir diğer açıdan ise çocuk sayısı kadının tarımsal yayım çalışmalarına katılımını da etkilemekte, bu tür çalışmalara zaman bulmasını zorlaştırmaktadır.

4.2.2. Kadınların toprak varlığı

Deneklerin toprak varlığına ilişkin bulgular; “Toprak Varlığı”, “Toprağı İşletme Biçimi” ve “Sulama Durumu” başlıkları altında incelenmiştir.

4.2.2.1. Toprak varlığı

Deneklerin toprak varlığı ile tarımsal yayım çalışmasına katılımı arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla Çizelge 4.25’de projeye katılan ve katılmayan deneklerin topraklarının mülkiyet durumu verilmiştir. Bu konudaki araştırma varsayımı ise “Tarımsal yayım çalışması sırasında kadınların ailesinin büyük topraklı olması ya da olmaması gibi ölçütler göz önünde bulundurulmamıştır.” biçimindedir.

Çizelge 4.25. Kadınların toprak varlığı

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1-50 da	3	25.00	16	38.10	19	35.19
51-100 da	2	16.67	2	4.76	4	7.41
101 ve üzeri	4	33.33	6	14.29	10	18.52
Toprak yok	1	8.33	12	28.57	13	24.07
Bilmiyor	2	16.67	6	14.29	8	14.81
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Projeye katılan deneklerin % 25.00’i 50 dekardan az, % 16.67’si 51-100 da arası toprağı, % 33.33’ü 100 da’ dan fazla toprağı işlemektedir. % 16.67’si ise toprağına sahip değildir. Projeye katılmayan deneklerin ise, % 38.10’u 50 dekardan az, % 4.76’sı 51-100 da arası toprağı, % 24.29’u ise 100 dekardan fazla toprağı işlemektedir. % 28.57’si ise toprağı olmadığını belirtmiştir.

Daha çok 50 dekarın üzerinde toprağa sahip olan deneklere çalışma yapıldığı görülmektedir. Küçük toprak sahipleri ile daha az çalışma yapılmıştır. İleri sürülen varsayımının tersi bir sonuç doğmuştur. Yayım çalışmalarına hem küçük, hem büyük toprak sahiplerinin, hem de topraksız deneklerin gereksinimi olduğundan, her kümeden kadınların çalışmalara katılabilecek ortamın yaratılması gerektiği söylenebilir.

4.2.2.2. Toprağı işletme biçimi

Çizelge 4.26’da deneklerin toprağı işleme biçimi verilmiştir. Bu konudaki araştırma varsayımı “Projeye katılan kadınların ailelerinin işlettikleri toprak genellikle mülktür.” biçiminde oluşturulmuştur.

Çizelge 4.26. Toprağı işletme biçimi

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Mülk	11	91.67	25	59.52	36	66.67
Kira	0	0.00	1	2.38	1	1.85
Ortak	0	0.00	4	9.52	4	7.41
Yok	1	8.33	12	28.57	13	24.07
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Projeye katılan deneklerin % 91.67’si kendi ailelerine ait arazi olduğunu belirtirken % 8.33’ü ise toprak sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Projeye katılmayan deneklerin ise, % 59.52’si topraklarının mülk olduğunu belirtirken % 2.38’i kira, % 9.52’si ise ortak topraklarının olduğunu belirtmişlerdir. Tarımsal yayım çalışmasına katılan yaklaşık bütün deneklerin ailesine ait toprak olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar ile araştırma varsayımı örtüşmektedir.

Gün ve ark. (1995) yaptıkları bir çalışmada bu konu ile ilgili olarak şöyle bir görüş ileri sürmektedir: “Kırsal kadının toprağına sahip olması, tarımsal üreticilik yönünü geliştirmede önemli bir etken olacaktır. Yine bunun yanında toprağına sahip olma, varolan yasal duruma göre kadınların tarımsal krediye ve girdilere erişebilmesini de sağlayacaktır. Çünkü kırsal kadın nüfusun ekonomik yaşama

katkısı olmasına karşılık, kooperatif üyeliğinde ve tarımsal kredi işlemlerinde kadın isimlerine çok az rastlanmaktadır.”

Bu görüşe ek olarak anket çalışmasında da toprağın tapusu kendine ait olan kadına rastlanmamıştır. Toprağın ya babasının, ya eşinin ya da kayınbabasının üzerine olduğu dikkat çekmiştir. Bir diğer nokta ise, projeye katılmayan kadınlardan topraksız olanların bazıları, topraklarının olmadığını gerekçe göstererek bu eğitimlere ihtiyacının olmadığını dile getirmiştir. Ancak ister toprak sahibi olsun, ister olmasın kadınlar, tarımsal üretim ile toplum beslenmesine katkıda bulunduğundan tarımsal yayım çalışmasına gereksinimi olduğunu söylemek kaçınılmazdır.

4.2.2.3. Sulama durumu

Deneklerin topraklarının sulama durumu konusunda araştırma başlangıcında “Sulama bölgede son yıllarda yapılmaya başladığı için, ağırlıklı olarak sulu tarım yapanlara tarımsal yayım hizmeti götürülmüştür.” biçiminde bir varsayım ileri sürülmüştür. Çizelge 4.27’de deneklerin topraklarının sulama durumu verilmiştir.

Çizelge 4.27. Sulama durumu

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Sulu	4	33.33	14	33.33	18	33.33
Kuru	4	33.33	13	30.95	17	31.48
Sulu ve kuru	3	25.00	3	7.14	6	11.11
Toprak yok	1	8.33	12	28.57	13	24.07
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Çalışmaya katılan deneklerin % 33.33’ü sulu, % 33.33’ü kuru, % 25.00’i sulu ve kuru tarım yaptıklarını belirtmişlerdir. Katılmayan deneklerin ise, % 33.33’ü sulu, % 30.95’i kuru, % 7.14’ü sulu ve kuru tarım yaptıklarını, % 28.57’si topraklarının olmadığını belirtmişlerdir. Çizelgede de görüldüğü gibi yaymanlar, hem kuru tarım, hem de sulu tarım yapan köylerde herhangi bir ayırım yapmadan çalışmalarını yürütmüştür. Bu durumda ileri sürülen araştırma varsayımının geçerli olduğu söylenemez.

4.2.3. Kadınların bitkisel üretimdeki etkinliklerine yönelik bulgular

Bu bölüm, “Kadınların Bitkisel Üretimde Çalıştıkları İşler” ve “Kadınların Bitkisel Üretime Ayırdıkları Zaman” olmak üzere iki alt başlık altında incelenmiştir.

4.2.3.1. Kadınların bitkisel üretimde çalıştıkları işler

Kadınların tarımsal üretimde hangi işlerde çalıştıklarını saptamak amacıyla Çizelge 4.28’de kadınların bitkisel üretimde yaptıkları işler verilmiştir. Bu konudaki araştırma varsayımı ise, “Kadınlar bitkisel üretimin her aşamasında olmasa da birçok aşamada yoğun bir biçimde görev almaktadır.” biçimindedir.

Çizelge 4.28. Kadınların bitkisel üretimde yaptıkları işler

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yalnızca çapalama	0	0.00	3	7.14	3	5.56
Yalnızca hasat	2	16.67	1	2.38	3	5.56
Çapalama. seyreltme. sulama. hasat	4	33.33	6	14.29	10	18.52
Çapalama, seyreltme, hasat	2	16.67	22	52.38	24	44.44
Gübreleme, sulama, çapalama. hasat	2	16.67	4	9.52	6	11.11
İlaçlama, çapalama, gübreleme	2	16.67	4	9.52	6	11.11
İlaçlama ve hasat	0	0.00	2	4.76	2	3.70
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Çizelge, kadın deneklerin tümü için çözümlendiğinde, kadınların ağırlıklı olarak çapalama, seyreltme ve hasat işlerinde çalıştığı görülmektedir. Ayrıca kadınlar çok yoğun olmasa da sulama, gübreleme ve ilaçlama gibi işleri de yapmaktadır. Ancak bu kadar yoğun çalışmanın küçük toprak sahiplerinde görüldüğü söylenebilir. Bir diğer nokta ise, kadınlar, bu işlerin dışında ürün değerlendirme işlemini de kendileri yapmaktadır. Erkekler ise, daha çok toprak işleme, sulama ve ilaçlama ve taşıma gibi işleri yapmaktadır. Bu durum da araştırma varsayımını doğrulayabilmektedir.

Hablemitoğlu (1996) da, yaptığı çalışmada tarımsal savaşımın çoğunlukla kadınların katılmadığı bir etkinlik olduğunu vurgulamıştır. Sarptürk (1990) ise, kadınların tarımsal üretimde çalışması konusunda şöyle bir görüş ileri sürmektedir: “Küçük ve orta genişlikteki tarım işletmelerinde eşinin en önemli yardımcısı olan

kadın, üretim maliyetlerinin içinde işgücünün payının düşük olmasına neden olmaktadır.” Bu görüşü destekleyici bir bulgu olarak, araştırma alanında da kadınların aile içerisinde ücretsiz işçi olarak çalıştığı görülmüştür. Bir diğer nokta ise yapılan görüşmeler sırasında kadınlar, bitkisel üretimde çalışırken en büyük sorunlarının sıcak hava, yabancı ot ve yorgunluk olduğunu dile getirmişlerdir.

Kadınlar, tarımsal üretimin hemen hemen her aşamasında çalışmaktadır. Bu nedenle de tarımsal yayım hizmetlerinden en az erkekler kadar yararlanmaları gerektiği çıkarımı kaçınılmazdır.

4.2.3.2. Kadınların bitkisel üretime ayırdıkları zaman

Kadınlar bitkisel üretimde yoğun çalıştıklarından, dolayısıyla zamanlarının da büyük bir bölümünü bu etkinliklere ayırdığı varsayılmaktadır. Bu varsayımı sınamak için Çizelge 4.29’da kadınların bitkisel üretime ayırdıkları zaman verilmiştir.

Çizelge 4.29. Kadınların tarla/bahçe işlerine ayırdıkları zaman

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1-3 saat	3	25.00	2	4.76	5	9.26
4-6 saat	0	0.00	3	7.14	3	5.56
7-10 saat	8	66.67	33	78.57	41	75.93
10 saat üzeri	1	8.33	4	9.52	5	9.26
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Projeye katılan kadınların % 25.00’i 1-3 saat arası çalışırken, % 66.67’si 7-10 saat, % 8.33’ü ise 10 saatten fazla bitkisel üretimde çalışmaktadır. Projeye katılmayan kadınların ise, % 4.76’sı 1-3 saat arası çalışırken, % 7.14’ü 4-6 saat arası, % 78.57’si 7-10 saat, % 9.52’si ise 10 saatten fazla çalışmaktadır.

Türkiye’de değişik araştırmalara göre, kırsal kadınlar 9 ve 18 saat arasında çalışmakta ve bunun önemli bir bölümünü ise tarımsal etkinlikler oluşturmaktadır (Kumuk, 1992: günde ortalama 9 saat mevsimlik işçilikte ve genel olarak 18 saat; Abay ve ark., 1996: 9.2 saat; Kantar, 1996: 10.3 saat; Ordu, 1995: 12 saat). Ancak yapılan bu tarımsal etkinlikler, kadınların toplum tarafından esas görevleri sayılan

çocuk bakımı, yemek hazırlama ve temizlik yapma gibi üretim ve yeniden üretim etkinliklerinin yanında dikkate alınmamaktadır (Kantar ve Bostan Budak, 2001). Bunun nedenin de Türkiye’de ataerkil sistemin ağır basması ve kadın-erkek eşitliğinin tam olarak oluşturulamamasıdır.

Sonuç olarak kırsal alanda tarımsal üretimde çalışan kadınların çalışma saatleri, bölgeden bölgeye ve yapılan işe göre değişmektedir. Araştırmada kadınların bitkisel üretimde çalışma süresinin ağırlıklı olarak 7-10 saat arasında olduğu saptanmıştır. Bu durumda araştırma varsayımı ile bulgular birbiri ile örtüşmektedir.

4.2.4. Kadınların hayvansal üretimdeki etkinliklerine yönelik bulgular

Bu bölüm, “Kadınların Hayvansal Üretimde Çalıştıkları İşler”, “Hayvansal Üretime Ayrılan Süre” ve “Kadınların Tezek Yapma Durumu” olmak üzere üç alt başlık biçiminde ele alınmıştır.

4.2.4.1. Kadınların hayvansal üretimde çalıştıkları işler

Kadınlar bitkisel üretim dışında hayvansal üretimde de çalışmaktadır. Bu konuda ileri sürülen araştırma varsayımı “Kadınlar hayvansal üretimin her aşamasına katılmasına karşın hayvansal üretim tekniği konusunda tarımsal yayım çalışması yapılmamaktadır.” biçimindedir. Çizelge 4.30’da kadınların hayvansal üretimde uğraştıkları işler verilmiştir.

Projeye katılan kadınların % 8.33’ü yalnız süt sağım işini kendisinin yaptığını, % 25.00’i hayvanların bakımını, süt sağımını, yemleme işini ve ahır temizliğini kendisinin yaptığını dile getirmiştir. % 33.33’ü ise bu işlerin yanında otlatma işini de üstlendiğini belirtmiştir. Projeye katılmayan deneklerin ise, % 2.38’i yalnızca süt sağım işini yaparken, % 30.95’i hayvanların bakımını, süt sağımını, yemleme işini ve ahır temizliğini kendisinin yaptığını dile getirmiştir. % 33.33’ü ise bu işlerin yanında otlatma işini de üstlendiğini belirtmiştir.

Çizelge 4.30. Hayvansal üretimde uğraşılan işler

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Süt sağım	1	8.33	1	2.38	2	3.70
Bakım, süt sağım, yemleme, ahır temizliği	3	25.00	13	30.95	16	29.63
Bakım, süt sağım, yemleme, ahır tem., otlatma	4	33.33	14	33.33	18	33.33
Hayvanları yok	4	33.33	14	33.33	18	33.33
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Kadınlar sadece otlatma işini zaman zaman erkeklerin yaptığını diğer bütün işleri kendilerinin yaptığını dile getirmişlerdir. Ayrıca bu işlerin yanında kadınlar, hem ev tüketimi için, hem de satmak için yoğurt, peynir, tereyağı vb. ürünlerin üretimini de kendileri yapmaktadır. Bu durumda araştırma varsayımının geçerli olduğu söylenebilir.

Bu bulgulara ek olarak Fazlıoğlu (2002), GAP yöresinde yaptığı bir çalışmada hayvansal üretimde kadınların çalışmaları ile ilgili şöyle bir açıklama getirmektedir: "...kadınlar sağım, süt ürünlerinin değerlendirmesi ve ot toplama işlerini üstlenmektedir. Kadınlar günde iki kez sağım işi yapmaktadır. Ayrıca hayvansal ürünlerden yağ, yoğurt ve peynir üretimini kadınlar günlük tüketimi için üretmektedirler." Sinn ve ark. (1999) tarafından yapılan bir çalışmada tarım sektöründe kadının rolünün, özellikle keçi ve koyun gibi küçükbaş hayvanların bakıcısı, ailelerin geçimine ve sağlığına katkıda bulunarak dünya gıda güvenliğini geliştirmek olduğu belirtilmiştir.

Görüldüğü gibi kadınlar hayvansal üretimin de hemen her aşamasında çalışmaktadır. Ancak bu duruma karşın, tarımsal yayım örgütünün kadınların bu etkinliklerine yönelik tarımsal yayım çalışmaları yoktur. Bu tür çalışmaların yapılması ile hem hayvansal üretimdeki verimlilik artırabilir, hem de ekonomik olarak gelirde artış sağlanabilir.

4.2.4.2. Hayvansal üretime ayrılan süre

Hayvansal üretime ayrılan süre konusunda ise, "Kadınlar hayvansal üretimde, bitkisel üretimden daha az zaman harcamaktadır." biçiminde bir varsayım ileri

sürülmüştür. Çizelge 4.31’de de kadınların hayvansal üretime ayırdıkları zaman verilmiştir.

Çizelge 4.31. Hayvansal üretime ayrılan süre

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1-2 saat	7	58.33	13	30.95	20	37.04
3-4 saat	1	8.33	15	35.71	16	29.63
Hayvanları yok	4	33.33	14	33.33	18	33.33
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Projeye katılan kadınların % 58.33’ü 1-2 saat zaman ayırırken, % 8.33’ü 3-4 saat uğraştığını belirtmiştir. % 33.33’ü ise hayvansal üretimle uğraşmamaktadır. Projeye katılmayan kadınların ise % 30.95’i 1-2 saat zaman ayırırken, % 35.71’i ise 3-4 saat arasında zaman ayırdığını dile getirmiştir. % 33.33’ünün ise hayvanları yoktur.

Hayvansal üretim, bitkisel üretim kadar kadınların zamanını almamaktadır. Bu durumda araştırma varsayımı geçerli olduğu söylenebilir. Ancak hayvansal ürünlerin işlenmesini kadınlar, devamlı olarak yaptıkları bir ev işi olarak görmekte, hayvansal üretimin bir parçası olduğunun farkında değildirler. Oysa ki, bu tür işler de kadınların oldukça zamanını almakta, kendilerine ve ailelerine ayırdıkları zamanı azaltmaktadır. Araştırma alanında deneklerin çoğunluğunun hem bitkisel, hem de hayvansal üretimle uğraştığı gözlemlenmiştir. Bu ağır iki yük ve üzerine eklenen ev işleri kadınların tarımsal yayım çalışmalarına ya da diğer kurslara katılımını dolaylı olarak olumsuz etkileyebilecektir.

4.2.4.3. Kadınların tezek yapma durumu

Çalışmada hayvansal üretimle uğraşan kadınların tezek yapma durumu da araştırılmıştır. Bu konuda ise, “Hayvansal üretimle uğraşan kadınların hemem hemen hepsi tezek yapmaktadır.” biçiminde bir varsayım ileri sürülmüştür. Çizelge 4.32’de de kadınların kışın yakmak için tezek yapma durumları verilmiştir.

Çizelge 4.32. Kışın yakmak için tezek yapma durumu

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	4	33.33	23	54.76	27	50.00
Hayır	4	33.33	5	11.90	9	16.67
Hayvanları yok	4	33.33	14	33.33	18	33.33
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Projeye katılan kadınların % 33.33'ü evet yanıtını verirken, % 33.33'ü ise hayır yanıtını vermiştir. % 33.33'ü ise hayvanları olmadığı için hayvansal üretimle uğraşmadığını belirtmiştir. Projeye katılmayan kadınların ise, % 54.76'sı evet yanıtını verirken, % 11.90'ı ise hayır yanıtını vermiştir. % 33.33'ü ise hayvansal üretimle uğraşmadığını belirtmiştir.

Akbay, (1998) çalışmasında “hayvan gübresinin toprakta doğal gübre olarak kullanımının yerine yakıt yapılması hava kirliliğine ve paraziter hastalıkların artmasına neden olmaktadır.” Biçiminde konuya açıklık getirerek tezek yakmanın hem çevreye hem de insan sağlığına olan tehlikesini vurgulamıştır.

Araştırmada da tüm deneklerin içerisinde hayvansal üretimle uğraşmayanlar çıkarıldığında, hayvansal üretimle uğraşan deneklerin, % 75'inin tezek yaptığı görülmektedir. Bu oran, kadınların çevre koruma ve insan sağlığı konusunda bilinçsiz olduklarını göstermektedir. Bu durum da araştırma varsayımını doğrulayabilmektedir. Ayrıca en pis işleri kadınların yaptığı da açıkça görülmektedir.

4.2.5. Kadınların tarımsal üretimdeki bilgileri

Bu bölüm, “Kadınların Gübrelerin Zararını Bilme Durumu”, “Kadınların Aşırı Sulamanın Zararını Bilme Durumu” ve “Kadınların Sürdürülebilir Tarım Konusunda Bilgisi” olmak üzere üç başlık altında ele alınmıştır.

4.2.5.1. Kadınların, gübrelerin zararını bilme durumu

Kadınların kimyasal gübrelerin çevreye olan zararını saptamak amacıyla, Çizelge 4.33'de kadınların kimyasal gübrelerin çevreye olan zararını bilme durumu

verilmiştir. Araştırma varsayımı ise “Kadınlar kimyasal gübrelerin yanlış ve aşırı uygulanmasının çevreye olan zararını bilmemektedir.” biçimindedir.

Çizelge 4.33. Kadınların kimyasal gübrelerin çevreye olan zararını bilme durumu

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet zararlı	4	33.33	9	21.43	13	24.07
Hayır, zararlı değil	8	66.67	33	78.57	41	75.93
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Projeye katılan deneklerin % 33.33’ü zararlı olduğunu bildiği yanıtını verirken, % 66.67’si zararlı olmadığını belirtmiştir. Projeye katılmayan deneklerin ise, % 21.43’ü zararlı olduğunu, % 78.57’si ise zararlı olmadığını dile getirmiştir. Deneklerden gübrelerin çevreye ve tarlaya zararlı olduğu yanıtını verenler, özellikle hayvanların sağlığına zarar verdiğini ve bazen bitkiyi kuruttuğunu düşünmektedirler. Kısacası bu konuda ne projeye katılan denekler, ne de katılmayanlar net bir açıklık getirebilmiştir. Bu durumda tarımsal yayım çalışmasının kadınların çevre bilincinin artmasına yönelik bir katkısı olmadığı söylenebilir. Çünkü örgüt, bu konuda çalışma yapmamaktadır.

Gümgüm (2001), “Uygun olmayan kimyasal gübre kullanımına bağlı olarak yüzey sularının ve yer altı suyunun gübre elementleri ile kirlendiği ve buna bağlı olarak sağlık sorunlarının yaşandığını dile getirmektedir.” Ancak araştırma öncesi belirlenen varsayımda olduğu gibi, araştırmada kadınların bu konu hakkında bilgi sahibi olmadıkları saptanmıştır.

Kadınların kimyasal gübrelerin insan sağlığına zararını bilme durumunu saptamak amacıyla Çizelge 4.34’de kadınların kimyasal gübrelerin insanlara olan zararını bilme durumu verilmiştir. Bu konudaki araştırma varsayımı, “Kadınların büyük bir bölümü, kimyasal gübrelerin yanlış ve aşırı uygulanmasının insan sağlığına olan zararını bilmemektedir.” biçimindedir.

Projeye katılan deneklerin % 66.67’si zararlı olduğunu bildiği yanıtını verirken, % 33.33’ü ise zararlı olmadığını belirtmiştir. Projeye katılmayan deneklerin ise, % 45.24’ü zararlı olduğunu, % 54.76’si ise zararlı olmadığını dile getirmiştir.

Çizelge 4.34. Kadınların kimyasal gübrelerin insan sağlığına zararını bilme durumu

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet zararlı	8	66.67	19	45.24	27	50.00
Hayır, zararlı değil	4	33.33	23	54.76	27	50.00
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Deneklerden gübrelerin insan sağlığına zararlı olduğu yanıtını verenler, özellikle hayvanların sağlığına zarar verdiğini düşünmektedirler. Kadınların gübrelerin sağlığa zararını, genellikle cilde zarar verdiği biçiminde yorumlamaktadır.

Bu çizelgeden çıkarılacak en önemli sonuç, projeye katılan deneklerin, katılmayan deneklere göre gübrelerin insana olan zararını bilme durumunda arada çok büyük bir fark olmamasıdır. Alınan eğitimlere karşın, % 66.67 oranı, sağlığa olan zararının farkında olunması konusunda çok yüksek bir rakam değildir. Genel olarak bakıldığında ise zararını bilme oranı % 50'dir. Kadınların gübreler konusunda fazla bilgiye sahip olmamasının nedeni, gübrelemeyi genellikle erkeklerin yapıyor olması gösterilebilir. Araştırmada kadınların az da olsa bu konuda bilgilerinin olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla araştırma varsayımının bu durumda geçerli olduğu söylenemez.

4.2.5.2. Kadınların aşırı sulamanın zararını bilme durumu

Kadınların aşırı sulamanın zararını bilme konusundaki ileri sürülen varsayım "Kadınlar, aşırı sulamanın zararını bilmemektedir." biçimindedir.

Çizelge 4.35. Kadınların fazla suyun zararı konusunda düşünceleri

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Zararını bilmiyor	1	8.33	18	42.85	19	35.19
Çoraklık yapıyor	5	41.67	7	16.67	12	22.22
Bitki sararıyor, kökler çürüyor	3	25.00	17	40.48	20	37.04
Tuzlanma sonucu bitki ölüyor	3	25.00	0	0.00	3	5.56
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Çizelge 4.35'de fazla suyun zararı konusunda deneklerin düşünceleri verilmiştir. Projeye katılan kadınların % 8.33'ü fazla suyun zararını bilmezken, % 91.67'si ise bilmektedir.

Projeye katılan denekler, “fazla suyun zararı nedir?” sorusunu, çoraklık yapma (% 41.67), bitkinin sararıp köklerinin çürümesi (%25.00), tuzlanma sonucu bitkinin ölmesi (% 25.00) biçiminde yanıtlamışlardır. Projeye katılmayan deneklerin ise, % 42.85’i zararını bilmemektedir. Denekler fazla suyun zararını % 16.67 çoraklık yapıyor, % 40.48’i bitki sararıyor ve kökler çürüyor biçiminde yorumlamıştır. % 4.76’sı ise, zararının olmadığını dile getirmiştir.

Çizelgeye bakıldığında projeye katılan deneklerden yalnızca biri zararını bilmediğini dile getirmiştir. Denek kuru tarımla yapmasına karşın, zararın ne olduğunu yapılan tarımsal yayım çalışmasından öğrenmesi gerekirdi. Kadınlar, fazla suyun zararını tarımsal yayım çalışması temelinde değil, kendi deneyimleri temelinde öğrenmişlerdir. Bu durumda tarımsal yayım çalışmasının iyi bir biçimde yürütülmediği söylenebilir. Çalışmaya katılmayan deneklerin ise, önemsenerek düzeyde bir oranının bu zararı bilmemesi genellikle kuru tarım yapıyor olmaları ve topraklarının olmamalarıdır. Sonuç olarak araştırma varsayımının geçerli olduğu söylenemez.

4.2.5.3. Kadınların sürdürülebilir tarım konusunda bilgisi

Kadınların sürdürülebilir tarım konusundaki bilgisini saptamak amacıyla, Çizelge 4.36’da sürdürülebilir tarım, çevre koruma konularında kadınların bilgisi verilmiştir. Bu konuda ileri sürülen araştırma varsayımı ise, “Projeye katılan deneklerin büyük bir bölümü tarımsal yayım çalışması nedeniyle sürdürülebilir tarım konusunda bilgiye sahip iken, katılmayan denekler bu bilgiye sahip değildir.” biçimindedir.

Çizelge 4.36. Sürdürülebilir tarım, çevre koruma konuları hakkında kadınların bilgisi

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bilmiyor	5	41.67	39	92.86	44	81.48
Duydu ama bilmiyor	4	33.33	2	4.76	6	11.11
Biliyor	3	25.00	1	2.38	4	7.41
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Deneklere sürdürülebilir tarım ve çevre koruma konusunda düşüncelerinin ne olduğu sorulduğunda aşağıdaki yanıtları vermişlerdir. Projeye katılan kadınların % 41.67'si bu uygulamaların ne anlama geldiğini bilmediğini, % 33.33'ü daha önce duyduğunu ama ne olduğunu bilmediğini belirtmiştir. % 25.00'i ise konu hakkında bilgi sahibi olduğunu söyleyerek bu konuda sınırlı da olsa açıklamalar (çevreye zarar vermeden, toprağı yıpratmadan yapılan tarım vb.) yapmıştır. Projeye katılmayan deneklerin ise, % 92.86'sı ne anlama geldiğini bilmediği, % 4.76'sı duyduğunu ama ne anlama geldiğini bilmediğini, % 2.38'i ise bildiğini belirtmiştir.

Araştırma varsayımı araştırma bulguları ile örtüşmemekte, projeye katılan deneklerin % 25.00 gibi çok az bir bölümü bu konuda bilgiye sahiptir. Buradan çıkarılacak sonuç, kadınlar gübreleme, ilaçlama, sulama vb etkinliklere erkekler kadar katılmadıklarından bu konuda bilgisinin olmadığı söylenebilir. Her ne kadar bu sonuç saptansa da, kadınların bu konuda gereksinimi olduğunu söylemek kaçınılmazdır.

Kızılaslan (2000), kadının çevre korumasındaki rolü ile ilgili olarak şöyle bir açıklama getirmektedir: "Kırsal kadınlar çocuklarını büyütmekle ve onların temiz bir çevrede yaşamalarını sağlamakla yükümlüdür. Dolayısıyla anne olarak kırsal kadınının eğitilmesi de, çocukların daha iyi yaşama, sağlık ve beslenme koşulları altında büyümeleri için bir çok potansiyele sahiptir. Bu aşamada kırsal kadının rolü temiz bir çevrede nüfusun daha iyi koşullar altında yaşaması şeklinde olacaktır. Sonuçta eğitilmiş anneler tarafından zamanında ve doğru yönlendirilen bireyler, çevre kalitesinin artırılmasına etkin katkıda bulunacak davranış modeli oluşturabilecektir. Bu noktada, kırsal kadının üzerine düşen eğitim sorumluluğunu hissetmesi ve ailesine çevre bilincini verebilmesi, öncelikle kadının eğitim düzeyinin yükseltilmesine bağlıdır." Görüldüğü gibi çevre bilincine sahip kadınların oluşturulması tarımsal yayım çalışmaları ile bu ortamın yaratılmasına bağlıdır. Bu durumda tarımsal yayım örgütüne bu konuda önemli görevler düşmektedir.

4.2.6. Kadınların bilgi alma kaynakları

Bu bölüm, “Tarımsal Konularda Bilgi Alma Kaynakları” ve “Tarım Dışı Konularda Bilgi Alma Kaynakları” olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

4.2.6.1. Tarımsal konularda bilgi alma kaynakları

Çizelge 4.37’de kadınların fazla suyun zararı konusunda bilgi alma kaynakları verilmiştir. Bu konudaki araştırma varsayımı, “Kadınların tarımsal üretim konusunda bilgi kaynaklarını yakın çevresi oluşturmaktadır.” biçimindedir.

Çizelge 4.37. Kadınların aşırı sulamanın zararını duyma kaynakları

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Akraba ve komşular	1	8.33	11	26.19	12	22.22
Kendi deneyimi	2	16.67	12	28.57	14	25.93
Yaymanlardan ve notlardan	7	58.33	2	4.76	9	16.67
TV ve çevre	1	8.33	1	2.38	2	3.70
Bilmiyor	1	8.33	16	38.10	17	31.48
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100

Projeye katılan kadınların % 8.33’ü fazla suyun zararını akraba ve komşularından duyduğunu, % 16.67’si kendisinin gördüğünü, % 58.33’ü proje çalışması için gelen bayan yaymanlardan duyduğunu, % 8.33’ü televizyondan ve çevresinden duyduğunu dile getirmiştir. Projeye katılanlar arasında % 8.33’ünün ise aşırı sulamanın zararını bilmediğini söylemesi oldukça ilginçtir. Bu konuda yaymanları eleştirmek pek doğru olmayabilir. Çünkü projeye katılanlar içerisinde yalnızca bir denek bu konu hakkında bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir. Projeye katılmayan deneklerin ise, % 26.19’u akraba ve komşularından duyduğunu, % 28.57’si kendisinin gördüğünü, % 4.76’sı yaymanlardan duyduğunu (yayım çalışmaları sırasında projeye katılan kadınlara eşlik ettiği için), % 2.38’i televizyondan ve çevreden duyduğunu, % 38.10’u ise bilmediğini dile getirmiştir.

Araştırmanın kuramında da değinildiği gibi üretici ve yayman ayrı ekinsel ortamlarda bulunmakta ve buna göre de her dizge kendi bireysel etkileşim ortamından etkilenmektedir. Araştırma bulguların da görüldüğü gibi, kadınların bilgi

kaynaklarını, akraba ve komşularının yanında kendi edindiği deneyimleri oluşturmaktadır. Bu durumda araştırma varsayımı, araştırma kuramı ile de doğrulanmaktadır. Ancak kadınların bu bilgileri deneyimleri yanında yaymanlardan da almasının daha doğru olabileceği ileri sürülebilir.

Çizelge 4.38’de ise, kadınların kitle iletişim araçlarından, tarımsal üretim konusunda bilgi alma kaynakları verilmiştir. Bu konuda ise, “Kadınlar kitle iletişim araçlarını tarımsal konularda bilgi alma amacı ile kullanmamaktadır.” biçiminde bir varsayım ileri sürülmüştür.

Çizelge 4.38. TV ve radyodan tarımsal üretim konusunda bilgi alma kaynakları

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
TV	5	41.67	10	23.81	15	27.78
TV ve radyo	2	16.67	1	2.38	3	5.56
Bilgi almıyor	5	41.67	31	73.81	36	66.67
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Projeye katılan deneklerin % 41.67’si televizyondan, % 16.67’si televizyon ve radyodan bilgi aldığını, % 41.67’si ise öğrenmediğini dile getirmiştir. Projeye katılmayan deneklerin ise, % 23.81’i televizyondan, % 2.38’i televizyon ve radyodan bilgi aldığını, % 73.81’i ise hiçbirinden öğrenmediğini dile getirmiştir. Bütün denekler içerisinde, kadınların bu araçlardan bilgi almama oranı % 66.67’dir. Bu oranın bu kadar yüksek olmasının ana nedenlerinin başında kadınların eğitim düzeyinin düşük olması ve kitle iletişim araçlarında daha çok başka programları tercih etmeleridir. Kadınlar, kendilerini daha iyi hissettikleri programlar olan genellikle dizileri, kadın sorunları içeren programları ve eğlence programlarını izlemektedirler. Bu durumda araştırma bulguları ile araştırma varsayımının örtüştüğü söylenebilir.

Kadınlar televizyonu genellikle üretim mevsimi dışındaki zamanlarda ağırlıklı olarak izlemektedir. Bu nedenle kadınların ilgisini çekebilecek tarımsal içerikli programlar, bu aylarda (Kasım, Aralık, Ocak, Şubat, Mart) ağırlıklı olarak verilebilir.

Çizelge 4.39’da ise, kadınların ellerine tarımsal konularda broşür geçme durumu verilmiştir. Araştırma varsayımı ise, “Projeye katılan kadınların ellerine broşür geçme oranı, katılmayanlara göre daha fazladır.” biçimindedir.

Çizelge 4.39. Kadınların ellerine tarımsal konularda broşür geçme durumu

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Geçti	11	91.67	4	9.52	15	27.78
Geçmedi	1	8.33	38	90.48	39	72.22
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Projeye katılan kadınların ellerine eğitim gereği % 91.67 broşür geçtiğini, % 8.33’ü ise geçmediğini dile getirmiştir. Projeye katılmayan deneklerin ise, % 9.52’sinin eline geçmiş, % 90.48’inin ise hiç geçmemiştir.

Bu çizelgeden çıkarılacak en önemli sonuç, kadınlara yarışma programı için verilen eğitim notlarının yanında kaynak oluşturması için bu broşürlerin verilmiş olmasıdır. Araştırma varsayımında olduğu gibi, projeye katılan deneklerin ellerine broşür geçme oranı, katılmayanlara göre daha yüksektir.

Tarımsal yayım örgütünün kadınların ağırlıklı olarak çalıştıkları tarımsal etkinlikleri içeren resimli ve ilgi çekici broşürleri kadınlara ulaştırması, okuma-yazma bilmeyen kadınlara ise yaymanların görsel araçlarla anlatması önerilebilir.

4.2.6.2. Tarım dışı konularda bilgi alma kaynakları

Kadınların tarım dışı konularda bilgi alma kaynaklarını saptamak amacıyla, Çizelge 4.40’da kadınların herhangi bir konuda bir sorunları olduğu zaman köy içerisindeki kadınlar arasında sıkıntısını paylaştığı kişiler verilmiştir. Bu konudaki varsayım, “Kadınlar sorunlarını köy içerisinde yakın çevresi ile paylaşmaktadır.” biçimindedir.

Genel olarak kadınların % 61.11’i ailesinden birine, % 18.52’si arkadaşına ve komşusuna, % 20.37’si ise hiç kimseye danışmadığını dile getirmiştir.

Çizelge 4.40. Bir sorunları olduğu zaman köy içinde danıştıkları kişiler

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ailesi	10	83.33	23	54.76	33	61.11
Arkadaşına, komşusuna	1	8.33	9	21.43	10	18.52
Hiç kimseye	1	8.33	10	23.81	11	20.37
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Çizelgeden çıkarılacak en önemli sonuç, kadınlar sorunlarını yabancı kişiler yerine yakın akrabaları ile paylaşmakta, çözüm yollarını göstermeleri için onlara danışmaktadır. Hiç kimseye danışmayanlar ise sorunlarını kendi kendilerine çözmeye çalışmaktadır. Bu bulgulara göre araştırma varsayımının kabul edilebileceği söylenebilir.

Çizelge 4.41’de ise, kadınların gazete okumalarına ilişkin bulgular verilmiştir. Bu konuda ileri sürülen araştırma varsayımı, “Bölgede kadınların eğitim seviyelerinin düşük olması, gazete okumalarını olumsuz yönde etkilemektedir.” biçimindedir.

Çizelge 4.41. Kadınların gazete okuma durumu

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Okuyor	9	75.00	12	28.57	21	38.89
Okumuyor	3	25.00	5	11.90	8	14.81
Okuma-yazma yok	0	0.00	25	59.52	25	46.30
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Projeye katılan kadınların %75.00’i gazete okurken, % 25.00’i ise okumamaktadır. Projeye katılmayan kadınların ise, % 28.57’si gazete okurken, % 11.90’ı okumamakta, % 59.52 ise okuma-yazma bilmediklerinden okuyamamaktadır. Çizelgede de görüldüğü projeye katılan kadınların katılmayanlara göre gazete okuma oranı daha yüksektir. Bunun ana nedeni ise bu deneklerin tamamının okuma-yazma biliyor olması daha genç yaşta olmaları ve magazin vb. haberleri daha fazla sevmeleridir. Gazete okumamanın ana nedenlerinin ise, okuma-yazmanın olmaması ve ellerine gazetenin her zaman geçmemesi olduğu söylenebilir. Bu durum da araştırma varsayımı ile örtüşmektedir.

Bir diğer kaynak olarak ise, Çizelge 4.58’de kadınların televizyon izleme durumu verilmiştir. Bu konuda, “Kadınlar zaman bulamadıklarından üretim mevsimi içerisinde çok fazla televizyon izleyememektedir.” biçiminde bir varsayım oluşturulmuştur.

Çizelge 4.42. Kadınların televizyon izleme durumu

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İzliyor	12	100.00	42	100.00	54	100.00
İzlemiyor	0	0.00	0	0.00	0	0.00
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Çizelgede 4.42’de de görüldüğü gibi bütün kadınlar televizyon izlemektedir. Televizyon genellikle üretim mevsimi dışındaki aylarda, kışın daha çok izlenmektedir. Üretim mevsiminde ise daha çok akşam saatlerinde izlemektedirler. Ancak yaşlı kadınların gençlere oranla daha az televizyon seyrettiği dikkat çekmiştir. Kadınlar televizyonu bilgi alma, toplumsal konuları öğrenme aracından çok, bir eğlence aracı olarak görmektedir. Çünkü televizyonda izledikleri programlar genellikle diziler, kadın programları, magazin ve eğlence programlarıdır. Bu yayınlar içerisinden yalnızca kadın sorunlarının tartışıldığı programların kadınları aydınlatıcı nitelikte olduğu söylenebilir. Diğerleri ise, yalnızca eğlendirici programlardır. Ancak, kadınların iş yoğunluğu ve buna bağlı olarak yaşadıkları stres göz önüne alındığında bu tür programları izlemelerini eleştirmenin pek doğru olduğu söylenemeyebilir. Çizelge 4.42’de kadınların televizyon izlemesine ilişkin bazı öneriler geliştirilmiştir.

4.2.7. Kadınların tarımsal yayım hizmetlerinden yararlanma durumu

Bu bölüm, “Kadınların Yayınların Çalışmalarından Bilgisi Olma Durumu”, “Kadınların Tarımsal Yayım Çalışmasında Aldığı Bilgiler”, “Tarımsal Yayım Çalışmasının Yararlı Olma Durumu”, “Kadınların Tarımsal Üretimle İlgili İstedığı Kurslar” ve “Kadınların Yayınların Cinsiyetine Bakışı” olmak üzere beş başlık altında ele alınmıştır.

4.2.7.1. Kadınların yaymanların çalışmalarından bilgisi olma durumu

Çizelge 4.43’de kadınların yaymanların köylerin yaptığı ziyareti bilme durumları verilmiştir. Bu konudaki araştırma varsayımı, “Projede yer almayan kadınlar katılmasalar bile, yaymanların köylerini ziyaretini bilmektedir.” biçimindedir.

Çizelge 4.43. Kadınların yaymanların köyelerine yaptığı ziyareti bilme durumu

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Biliyor	12	100.00	14	33.33	26	48.15
Bilmiyor	0	0.00	28	66.67	28	51.85
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Projeye katılan kadınlar, katıldıkları çalışma nedeniyle yaymanların köyelerine geldiklerini bilmektedir. Projeye katılmayan deneklerin ise, % 33.33’ü yaymanların köyelerine geldiği konusunda bilgi sahibi iken, % 66.67’si gelip gelmedikleri konusunda bilgisi olmadığını dile getirmiştir. Bu kadar yüksek oranda denegin yaymanların çalışmaları konusunda bilgisi yoktur. Bu da köy içerisinde bilgi paylaşımının az olduğu sonucunu doğurabilmektedir.

Çizelgeden yaymanların tarımsal yayım çalışması için etkin bir duyuru yapmadığı sonucu çıkarılabilir. Yaymanlar daha çok muhtarlıklara böyle bir çalışma yapacaklarını bildirdiklerinden kadınlar muhtar kanalıyla çalışmadan haberdar olmuştur. Kadınlara ulaşmada muhtar, ilk olarak kendi yakınlarına haber vermiştir. Sonuç olarak bulgular, araştırma varsayımını doğrulamaktadır.

4.2.7.2. Kadınların tarımsal yayım çalışmasında aldığı bilgiler

Çizelge 4.44’de kadınların yaymanlarla görüşme durumu ve yaymanlardan aldıkları bilgiler verilmiştir. Bu konudaki araştırma varsayımı, “Yapılan tarımsal yayım çalışması kadınların gereksinmesine yönelik olarak yapılmamıştır.” biçimindedir.

Çizelge 4.44. Kadınların yaymanlardan aldıkları bilgiler

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Görüşmedi	0	0.00	42	100.00	42	77.78
Yarışma için eğitim	12	100.00	0	0.00	12	22.22
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Projeye katılan tüm kadınlar, yarışma eğitimi için yaymanlarla görüşmüşlerdir. Bu eğitimde hangi konularda verildiği örgüte yönelik araştırma bulguları bölümünde verilmiştir. Katılmayanlar ise yaymanlar ile görüşmemiştir. Ancak aralarında bazıları çalışma sırasında ablalarının ya da arkadaşlarının yanında katılmıştır. Görüldüğü gibi belirlenen köylerde kadınların tarımsal yayım çalışmasına katılması oldukça azdır. Bunun ana nedenlerinin başında yaymanların çalışmalarının sınırlı köylerde sınırlı sayıda kişi ile çalışmış olması, kadınların ailelerinin izin vermemesi, kendilerinin katılmak istememesi gelmektedir.

Sonuç olarak çalışmalar kadınların gereksinmesine göre değil, TKB tarafından hazırlanan projeye göre yapılmıştır. Güdülemenin eksik olduğu da bir diğer çıkarım olarak söylenebilir. Bu durum da araştırma varsayımı ile bulgular örtüşmektedir.

4.2.7.3. Tarımsal yayım çalışmasının yararlı olma durumu

Çizelge 4.45’de anlatılan bilgilerin kadınlara yararlı olma durumu verilmiştir. Bu konuda, “Tarımsal yayım çalışması projeye katılan kadınlar için yararlı olmuştur.” biçiminde bir varsayım ileri sürülmüştür.

Çizelge 4.45. Anlatılanların yararlı olma durumu

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Görüşmedi	0	0.00	42	100.00	42	77.78
Üretilen ürünlerde	8	66.66	0	0.00	8	14.82
Yararlı oldu ama kullanmıyor	2	16.67	0	0.00	2	3.70
Anlatmadılar	2	16.67	0	0.00	2	3.70
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Kadınların % 66.67’si ürettikleri ürünlerde (pamuk, bağ, bahçe, sebze gibi) bu bilgileri kullandıklarını, % 16.67’si ise bu bilgileri kullanmadığını ailesinin genellikle kendisine tarım konusunda bir şey sormadığını dile getirmiştir. % 16.67’si

ise yaymanların bir şey anlatmadığından yakınlık, yalnızca çalışma notu verdiklerini belirtmiştir.

Çizelgeye göre araştırma varsayımının bulgularla uyduğu söylenebilir ancak tarımsal yayım çalışması, kadınların gereksinmelerine göre değil, genel olarak tarımın bütün konularını kapsayacak biçimde planlanmış ve uygulanmıştır. Bu da, durum çözümlemenin yeterli olmamasının bir sonucu olarak görülebilir.

Aktaş (2005a), durum çözümlemenin önemi⁷ konusunda şöyle demektedir: “Durum çözümleme planlamanın başlangıç noktası ve çekirdeğidir. Burada saptanacak durum tanımlaması, değerlendirme adımı için ölçüt olacaktır. Bu aşamaya çıkış noktasının belirlenmesi ve erek küme sorunlarının araştırılması ile başlanır. Sorunlar ve amaçlar, yukarıda belirtildiği gibi varolan koşullardan ve üreticilerin gereksinmelerinden oluşturulmalıdır. Bu temelde gerekli önlemlerin neler olduğu belirlenir, yayım çalışmasının içeriği oluşturulur ve koşullara uygun en etkili yayım modeli saptanır. Sorunun çözülüp çözülemeyeceği ve ne ölçüde çözülebileceğini yapılacak durum çözümlemesinin niteliğini ortaya koyacaktır.”

Dizgesel bir durum çözümleme ile, çalışmanın başarısı olumlu yönde artabilir. Bu nedenle, kadınlara yönelik çalışmalarda da onların gereksinme ve sorunları, bölgenin sosyo-kültürel ve ekonomik koşulları göz önünde bulundurulmalıdır. Bütün bunlar belirlendikten sonra uygulanmalıdır.

4.2.7.4. Kadınların tarımsal üretimle ilgili istediği kurslar

Kadınların hangi kursları istediklerini saptamak amacıyla, Çizelge 4.46’da kadınların tarımla ilgili konularda istedikleri kurslar verilmiştir. Bu konudaki araştırma varsayımı, “Projeye katılan kadınlar, katılmayan kadınlara göre daha çok tarımsal konuda bilgi almak istemektedir.” biçimindedir.

⁷ Durum çözümlemenin önemi için bakınız, (Albrecht, 1978)

Çizelge 4.46. Tarımla ilgili istedikleri kurslar

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Tarımla ilgili konuda	3	25.00	10	23.81	13	24.07
Bağcılık, fıstık	3	25.00	2	4.76	5	9.26
Sebze-meyvecilik	2	16.67	1	2.38	3	5.56
Pamuk	0	0.00	2	4.76	2	3.70
Zararlı kontrolü	0	0.00	4	9.52	4	7.41
Seracılık	2	16.67	0	0.00	2	3.70
Kurs istemiyor	2	16.67	23	54.76	25	46.30
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Tarımla ilgili istenen kurslar, genellikle tarımın bütün konularında olması yönündedir (% 24.07). İkinci sırada bağcılık ve fıstık konusunda (% 9.26), üçüncü olarak ise zararlı kontrolü (% 7.41) konusunda eğitim istemişlerdir. Projeye katılan deneklerin % 16.67'si bu tür kursları istemezken, projeye katılmayan deneklerin ise, yaklaşık yarısı % 54.76'sı bu kursları istememektedir. Bu tür kursları istemeyenler, genellikle öğrenecek daha fazla bir şey olmadığını ve kendi toprakları olmadığı için gerekli olmadığını ileri sürmüşlerdir.

Abay ve ark. (1996) tarafından yapılan bir araştırmada da “Kırsal kesim kadınının statüsünde veya maddi durumunda bir değişiklik yaratmayacağını düşündüğü tarımsal konulardaki kursa sıcak bakmamaktadır.” görüşünü ileri sürülmüştür.

Çizelgede görüldüğü gibi projeye katılan kadınlar, katılmayanlara göre daha çok tarımsal kurs istemektedirler. Bu sonucun da araştırma varsayımı ile örtüştüğü söylenebilir. Ancak % 46.30'unun kurs istememesi tarımsal yayım çalışmaları için olumlu görünmemektedir. Çünkü tarımsal yayım çalışması gönüllülük ilkesine göre yapıldığından bu kadar yüksek oranda kadının kurs istememesi bu kadınların kursa katılmayacağı anlamına gelebilmektedir. Ancak kadınlara kurslara katılabilecek ortamın yaratılması görevi de yine yaymanlara düşmektedir.

4.2.7.5. Kadınların, yaymanların cinsiyetine bakışı

Çizelge 4.47'de bu kursları düzenleyenlerin bayan yerine erkek olması durumunda katılıp katılmama durumları verilmiştir. Bu konuda ise, “Kadınlar,

tarımsal yayım hizmetlerini, ailenin olumsuz baskısı nedeniyle, bayanların vermelerini istemektedirler.” biçiminde bir varsayım ileri sürülmüştür.

Projeye katılan kadınların % 33.33’ü gideceğini belirtirken, % 58.33’ü kendisi katılmak istese bile ailesinin göndermeyeceğini dile getirmiştir. Projeye katılmayan deneklerin ise, % 28.57’si gideceğini belirtirken, % 38.10’u ise ailesinin göndermeyeceğini dile getirmiştir. Deneklerin % 28.57’si ise ailesinin tutumunu bilemediğinden bu soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Çizelge 4.47. Bayan yerine erkek olsa katılma durumu

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Gider	4	33.33	12	28.57	16	29.63
Göndermezler	7	58.33	16	38.10	23	42.59
Gönderseler de gitmez	0	0.00	2	4.76	2	3.70
Yanıtsız	1	8.33	12	28.57	13	24.07
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Ailelerin en çok sorun çıkardığı köyler, genellikle Harran İlçesi’nde yapılan anket çalışmasında görülmüştür. Merkez köyler, belki de kente daha yakın olmanın etkisiyle bu konuda daha olumlu bir tutuma sahiptirler.

Araştırmanın başında da değinildiği gibi, bölgede oymak düzeninin varolması, kadını ikinci plana itmekte, üzerlerinde baskı kurularak toplumsal açıdan sahip oldukları haklar sınırlandırılmaktadır. Bu olumsuz tutum, kadınların tarımsal yayım çalışmalarından yararlanmalarını olumsuz olarak etkilemektedir.

Özçatalbaş (2001) tarafından Adana köylerinde yapılan bir çalışmada, “Yemişli köyü kadınlarının ise % 78.9’u, Yeni Yayla köyü kadınlarının % 67.7’si yayım hizmetlerinin kadın yaymanlar tarafından verilmesini uygun gördüklerini belirtmişlerdir.” Due ve arkadaşları tarafından (1997) bir çalışmada “Tanzanya’da son yıllarda yaymanların çoğunun erkek olması ve her köyde bir yaymanın olması yolunda atılım yaptığı belirtilirken yapılan araştırmalardan erkek yaymanların kadın üreticileri sıklıkla ziyaret etmedikleri ve erkek üreticilerin tarımsal bilgileri evde eşlerine sık aralıklarla iletmedikleri anlaşılmıştır. Kadınların erkeklerden daha fazla

tarım işçiliğine katkı sağlamasından dolayı, kadın yaymanlara görev verilmesi önerilmiştir ve her yaymandan biri kadın olacak biçimde seçilmiştir.”

Bu araştırmalardan görüldüğü gibi ayrı bölgeler olmasına karşın, temel özellikler özdeştir. Kadınlar bayan yaymanları yeğlemektedir.

Araştırma varsayımında olduğu gibi kadınlar, bayan yaymanlarla aynı cinsiyette olduklarından bayan yaymanların çalışma yapmalarına daha sıcak bakmaktadır. Araştırmanın kuramsal temelinde de değinildiği gibi kadınlara yönelik yayım çalışmalarını genellikle bayan yaymanlar yürüttüklerinden örgüt dizgesi ve üretici dizgesinin birbiri ile örtüşmesi daha kolay olabilir. Bu da ancak örgütün erek kümeyi güdüleyici tarımsal yayım çalışma yöntemi ve anlayışına, olanaklarına, bayan yaymanların niceliğine ve niteliğine ayrıca kadınların isteğine bağlı olabilmektedir.

4.2.8. Kadınların örgütlenme konusunda bilgisi ve isteği

Bu bölüm, “Kadınların Örgütlenme Konusunda Bilgi Düzeyi”, “Kadınların Örgütlenme Konusunda Bilgi Kaynakları”, “Kadınların Örgütlenme İsteği”, “Kadınların Örgütlenmemelerine Etki Eden Etmenler” olmak üzere dört alt başlık altında incelenmiştir.

4.2.8.1. Kadınların örgütlenme konusunda bilgi düzeyi

Kadınların örgütlenme konusundaki bilgi düzeyini saptamak amacıyla, Çizelge 4.48’de örgütlenme konusunda kadınların bilgisi verilmiştir. Araştırma varsayımı ise, “Projeye katılan kadınların bilgisi, katılmayan kadınlara göre daha fazladır.” biçimindedir.

Projeye katılanların % 8.33’ü gübre ve kredi gibi konularda yardımcı olan bir yer olduğunu belirtirken, % 91.67’si ise bilmediğini dile getirmiştir. Projeye katılmayan kadınların ise, % 7.14’ü gübre ve kredi gibi konularda yardımcı olan bir

yer olduğunu belirtirken, % 2.38’i bir yerde toplanılarak ürünlerin satıldığı yer olarak tanımlamıştır. % 91.67’si ise hiç bilgisi olmadığını dile getirmiştir.

Çizelge 4.48. Kooperatifçilik konusunda kadınların bilgisi

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Gübre ve kredi	1	8.33	3	7.14	4	7.41
Bir yerde toplanarak yapılan satış	0	0	1	2.38	1	1.85
Bilmiyor	11	91.67	38	90.48	49	90.74
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Çizelgeden çıkarılacak en önemli sonuç, kadınların hiçbir örgüte üye olmaması ve örgütlenme konusunda bilgiye sahip olmamasıdır. Çizelgede projeye katılan kadınların bu konuda daha bilgili olmaları beklenirken, tersine projeye katılmayanların az da olsa daha fazla bilgiye sahip olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni ise, ailelerinde örgütlere üye kişilerden aldığı bilgilerdir. Bu durumda araştırma varsayımının geçerli olmadığı görülmektedir. Örgüt, kadınların örgütlenmelerine yönelik konuları ele almadığından, tarımsal yayım çalışması kadınları örgütlenme konusunda bilinçlendirmemiştir.

Kadınların örgütlenmesine yönelik olarak Gökçe (1996), yaptığı bir araştırmada şöyle bir sonuç çıkarmıştır: “...Ele alınan yörede köy kadınları tümü ile örgütsüz durumdadır. Bu kesimde kadınlara uygun düşebilecek örgütlenmelerin gerçekleştirilmesine çalışılmalıdır.”

4.2.8.2. Kadınların örgütlenme konusunda bilgi kaynakları

Çizelge 4.49’da kadınların örgütlenme konusunda bilgi alma kaynakları verilmiştir. Bu konuda ileri sürülen araştırma varsayımı, “Kadınların örgütlenme konusunda bilgi kaynaklarını, projeye katılanlar için yaymanlar, katılmayanlar için ise çevresi oluşturmaktadır.” biçimindedir.

Projeye katılanların % 8.33’ü yaymanlardan öğrendiğini, % 8.33’ü akrabalarından öğrendiğini, % 83.33’ü ise bu konuda hiç bilgi sahibi olmadığını dile getirmiştir. Projeye katılmayan kadınların ise, % 2.38’i eşinden, % 2.38’i

yaymanlardan, % 4.76'sı akrabalarından öğrendiğini, % 90.48'i ise bilgisi olmadığını belirtmiştir.

Çizelge 4.49. Bu bilgileri kimden duydukları

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Eşinden	0	0.00	1	2.38	1	1.85
Yaymanlardan	1	8.33	1	2.38	2	3.70
Akrabalarından	1	8.33	2	4.76	3	5.56
Bilgisi yok	10	83.33	38	90.48	48	88.89
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Bu durumda çizelgeden çıkarılacak en önemli sonuç, kadınların bu konudaki bilgi kaynaklarını yaymanlardan çok yakın çevresi oluşturmaktadır. Bu da yapılan çalışmaların kadınların bu konuda bilgi seviyesini yükseltmediğinin bir göstergesidir. Çünkü bu konuda yaymanların bilgisi ve deneyimi çok azdır. Bu durumda araştırma varsayımı kabul edilmeyebilir. Ancak ilk olarak yaymanların dizgesel bir HİE'den geçmesi ve böylelikle kadınları örgütlenme konusunda bilinçlendirmeleri, onlara örgütlenme ortamı yaratması gerekmektedir.

4.2.8.3. Kadınların örgütlenme isteği

Çizelge 4.50'de ise, “kadınlar için bir kooperatif kurulursa katılmak ister misiniz?” sorusuna deneklerin verdiği yanıtlar verilmiştir. Araştırma varsayımı ise, “Kadınlar, bölgenin kadınların örgütlenmesine olumsuz bakışından ve yeterli bilgilerinin olmamasından dolayı, örgütlenme konusunda olumsuz görüşe sahiptirler.” biçiminde ileri sürülmüştür.

Çizelge 4.50. Kadınlar için bir kooperatif kurulması durumunda kadınların katılma istekleri

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	12	100.00	13	30.95	25	46.30
Hayır	0	0.00	24	69.05	24	53.70
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Projeye katılanların tamamı bu konuda istekli olduğunu belirtirken, projeye katılmayanların % 30.95'i katılmak istediğini, % 69.05'i katılmak istemediğini dile getirmiştir.

Çizelgeden çıkarılacak en önemli sonuç, tarımsal yayım çalışmasına katılan deneklerin daha girişimci olduğudur. Ayrıca bu deneklerin aileleri projeye katılmalarında sorun çıkarmadıklarından, kooperatife katılmalarında da sorun çıkartmaması beklenebilir. Deneklerin % 46.30'u kooperatiflere katılmak istemektedir. Bu oran çok büyük bir oran olmadığından araştırma varsayımının geçerli olması kabul edilebilir.

İnan ve ark. (2000) tarafından yapılan bir çalışmada tarımsal üretimi artırmanın, kaliteli ürün elde etmenin ve tarım ile uğraşanların yaşam düzeylerini yükseltmenin en önemli yollarından birinin üreticilerin etkili bir biçimde örgütlenmesi olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca tarım politikalarını oluşturmak, uygulama koşullarını belirlemek ve böylece politik düzenekleri etkileyebilmek, pazarda etkili olabilmek, çağdaş üretim yöntemlerini kullanarak verimliliği artırabilmenin ve kırsal alanın kalkınmasının ancak örgütsel güçle başarılabileceğini ileri sürmüştür.

Bu ileri sürülen görüşü kadınlar açısından ele alırsak, örgütlenme ile kadın girişimciliğinin artabileceği ve böylelikle mikro düzeyde, hem tarımsal yayım çalışmalarına daha yoğun bir biçimde katılabileceği, hem de örgütlenmenin getireceği güç ile kendilerine daha fazla yayım çalışmasının ulaşmasını talep edebileceğini ve makro düzeyde ise, kadınlara yönelik politik mekanizmaları etkileyebileceği söylenebilir. Bu durum özellikle araştırma bölgesinde oldukça zor gibi görünse de uzun vadede kadınlara örgütlenebilecekleri ortamın yaratılmasıyla gerçekleşebilmesi umut edilebilir.

4.2.8.4. Kadınların örgütlenmemelerine etki eden etmenler

Çizelge 4.51'de kadınların kooperatife katılmak istememelerinin nedenleri verilmiştir. Bu konuda, "Kadınların kooperatife katılmalarını ya da katılmamalarını etkileyen en büyük etken ailelerinin izin vermemesidir." biçiminde bir varsayım ileri sürülmüştür.

Çizelge 4.51.Kooperatife katılmak istememelerinin nedeni

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İstiyor	12	100.00	13	30.95	25	46.30
Zaman yok	0	0.00	2	4.76	2	3.70
Erkek işi	0	0.00	1	2.38	1	1.85
İzin vermezler	0	0.00	13	30.95	13	24.07
Bilgisi yok	0	0.00	13	30.95	13	24.07
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Projeye katılan deneklerin tamamında örgütlenme eğilimi vardır. Projeye katılmayan deneklerin ise 4.76'sı zamanının olmamasını, % 2.38'i erkek işi olduğunu, % 30.95'i ailesinin izin vermeyeceğini ve yine % 30.95'i ise bu konuda bilgisi olmadığı için katılmak istemediğini dile getirmiştir.

Görüldüğü gibi kadınların katılmak istememelerinin başında ailesinin izin vermemesi ve kadınların bu konuda bilgisi olmadığından çekingen olmaları gelmektedir. Araştırma kuramında da değinildiği gibi, insan davranışlarında en büyük etkenlerden birisi de bireyin içinde bulunduğu ve etkilendiği toplumsal çevresidir. Kadınlar üzerinde feodal sistemin baskısı, kadınların örgütlere üyeliğini kendisi istese de, olumsuz olarak etkilemektedir. Araştırma bulgularında da görüldüğü gibi kadınların örgütlenme konusunda toplumsal çevresinin büyük etkisi vardır. Bu durumda araştırma varsayımı ile bulgular örtüşmektedir.

4.2.9. Kadınların evde uğraştıkları işlere yönelik bulgular

Bu bölüm, “Kadınların Evde Uğraştıkları İşler” ve “Kadınların Ev İşlerine Ayırdıkları Zaman” olmak üzere iki alt başlık altında incelenmiştir.

4.2.9.1. Kadınların evde uğraştıkları işler

Kırsal alanda kadınlar, tarımsal üretimin dışında ev işlerinde de önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle Çizelge 4.52’de kadınların evde uğraştıkları işler verilmiştir. Bu konudaki varsayım ise, “Kadınlar evde her türlü ev işini yapmaktadırlar.” biçimindedir.

Çizelge 4.52. Evde uğraştıkları işler

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çocuk bakımı	0	0.00	2	4.76	2	3.70
Temizlik	0	0.00	2	4.76	2	3.70
Çocuk bakımı, yemek yapma ve temizlik	9	75.00	27	64.29	36	66.67
Yemek yapımı ve temizlik	3	25.00	11	26.19	14	25.93
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Kadınların, % 3.70'i yalnızca çocuk bakma işini, % 3.70'i temizlik işini, % 66.67'si çocuk bakımı, yemek yapımı ve temizlik işlerini, % 25.93'ü ise yalnızca yemek yapımı ve temizlik işlerini üstlenmektedir.

Çizelgeden çıkarılacak sonuç, evdeki bayanlar arasında bu işlerin bir işbölümü biçiminde yapılıyor olmasıdır. Bu durum anket çalışması sırasında da gözlemlenmiştir. Erkekler çocuk bakımı da olsa evdeki işleri yapmamakta, kadın işi ve erkek işi gibi kesin bir ayırım yapılmaktadır. Ancak bitkisel ve hayvansal üretimde böyle bir ayırım çoğunlukla yapılmamakta, kadınlar zaman zaman her türlü etkinlikte çalışabilmektedir. Çünkü kadınların her türlü işi zorunluluktan yapması ve itiraz edememesi durumu bölgede yaygındır. Bunun da yine oymak sisteminin bir sonucu olduğu söylenebilir. Hem ailedeki erkekler, hem de ailede söz sahibi yaşlı kadınlar tarafından kadına uygulanan şiddet, üzerlerine kuma gelme korkusu, parasal açıdan olanaksızlıklar ve gelecek kaygısı kadını her tür işi yapmaya zorunlu olarak itmektedir.

Fazlıoğlu (2002), GAP Bölgesi'nde yaptığı bir çalışmada şöyle bir görüş ileri sürmektedir: “Genellikle erkeklerin yaptıkları işler toplumsal olarak daha prestijli ve/ya karşılığında daha fazla gelir getiren işlerdir. Kadınların yaptıkları işler daha çok ev eksenli emeğe dayanan mevsimlik, yarı zamanlı, ücretsiz türü işler olmaktadır. Bunlara bağlı olarak kadınların yaptıkları işlerden elde edilen ürünler – yiyecek, giyecek- çoğunlukla hemen tüketildikleri için ekonomik olarak bir değer ifade etmemektedir. Bunun bir sonucu olarak kadın emeği değersiz ve görünmez kılınmaktadır. Bu çerçeveden bakıldığında “erkek işi” ve “kadın işi” tanımlamalarda birincisi daha değerli ikincisi daha az değerli olduğu yolunda yargılar toplumda kabul görmektedir.”

Gülçubuk ve ark. (2003) yaptıkları bir çalışmada “Kır kadını bir yandan ev işlerini yaparken, tarım ve tarım dışı faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu nedenle özellikle GAP Bölgesi gibi geleneksel sosyal değerlerin ve kapalı toplum ilişkilerinin yoğun biçimde yaşandığı kırsal alanda, kadınlar kırsal yaşam içinde ağır bir yük ve sorumluluk altında bulunmaktadır. Bundan dolayı da, kırsal alana yönelik politika, program ve projelerin geliştirilmesinde cinsiyet dengeli yaklaşımların dikkate alınması kalkınma açısından önem taşımaktadır.” görüşünü ileri sürmüşlerdir.

Açıklamalarda da görüldüğü gibi kırsal alanda kadının yaptığı işler, erkeklerin yaptığı işlerden daha fazla ve daha çok zaman alıcıdır. Kadının kırsal alide bir iş makinesi olarak görüldüğü söylenebilir.

4.2.9.2. Kadınların ev işlerine ayırdıkları zaman

Çizelge 4.53’de ev işlerine ayırdıkları zaman verilmiştir. Bu konuda ileri sürülen araştırma varsayımı, “Kadınlar ev işlerine tarımsal üretimde olduğu gibi yoğun bir zaman ayırmaktadır.” biçimindedir.

Çizelge 4.53. Ev işlerine ayırdıkları zaman

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1-3 saat	5	41.67	7	16.67	12	22.22
4-6 saat	5	41.67	19	45.24	24	44.44
6 -8 saat	1	8.33	4	9.52	5	9.26
8 saat üzeri	1	8.33	12	28.57	13	24.07
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Çizelgeyi bütün deneklerin tamamı açısından yorumladığımızda % 22.22’sinin 1-3 saat, % 44.44’ünün 4-6 saat, % 9.26’sının 6-8 saat, % 24.07’sinin ise 8 saatten fazla ev işleri ile uğraştığı görülmektedir. Bu durum, kadınların boş zamanlarının oldukça az olduğu ya da hiç olmadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Yıldırak (1992) çalışmasında bu konuya ilişkin “Kırsal kesimde kadınlar, ev işlerini işletme işleriyle birlikte ve aksatmadan yürütebilecek biçimde planlarlar. Resmi olarak herhangi bir iş planından söz etmek pek olası değilse de, her kadın

tarımsal işlerin yoğunluğuna ve önemine göre evdeki işlerini ayarlar ve ona göre yönlendirir” biçiminde bir görüş ileri sürmüştür.

Anket çalışması sırasında yapılan sözlü görüşmelerde de kadınlar, bu işleri zor olsa da yapmak zorunda olduklarını dile getirmişlerdir. Bazı kadınlar işleri yapmazlarsa üzerlerine kuma gelebileceği düşüncesinde olduklarından, şikâyet etmeden bu işleri yürütmektedirler. Bu da feodal ilişkilerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Yasalar tek evliliği zorunlu kılsa da, bölgede nikahsız çok eşli evlilikler de görülmektedir.

Sonuç olarak çizelgede kadınların ev işlerine ayırdıkları zamanın genellikle 4-6 saat arasında olduğu görülmektedir. Harcanan zamanın fazla olmamasının nedeni, evde birlikte yaşanan diğer kadınlarla işleri paylaşmalarıdır. Ancak kadınların, çocuk bakımını bu ev işleri arasında görerek yanıtladığı söylenemeyebilir. Bu durumda kadınların tarımsal üretime daha fazla zaman harcadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle araştırma varsayımının geçerli olduğu söylenebilir.

4.2.10. Kadınların boş zaman etkinlikleri

Bu bölüm, “Kadınların Boş Zamanlarında Yaptıkları Etkinlikler” ve “Kadınların Boş Zamanları İçin İstedikleri Kurslar” olmak üzere iki alt başlık altında incelenmiştir.

4.2.10.1. Kadınların boş zamanlarında yaptıkları etkinlikler

Çizelge 4.54’de kadınların boş zamanlarını nasıl değerlendiklerine ilişkin veriler görülmektedir. Bu konudaki araştırma varsayımı, “Kadınlar, boş zamanlarını kendilerini eğitici yönde etkinliklerle değerlendirmemektedirler.” biçimindedir.

Projeye katılan ve katılmayan kadınlar üzerinde genel bir değerlendirme yapılacak olursa kadınların, % 44.44’ü el işi yaptığını ve televizyon izlediğini, 25.93’ü evde televizyon seyrettiğini, % 16.67’si hem el işi yaptığını, hem televizyon

seyrettiğini ve hem de akraba ziyareti yaptığını, % 9.26'sı komşu ve akraba ziyareti yaptığını dile getirmiştir. % 3.70'i gibi çok düşük bir oran ise kitap okuduğunu söylemiştir.

Çizelge 4.54. Kadınların boş zamanlarında yaptıkları etkinlikler

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evde TV	1	8.33	13	30.95	14	25.93
Komşu ve akraba ziyareti	0	0.00	5	11.90	5	9.26
El işi ve TV	7	58.33	17	40.48	24	44.44
El işi, TV ve akraba ziyareti	3	25.00	6	14.29	9	16.67
Kitap okuma	1	8.33	1	2.38	2	3.70
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

Görüldüğü gibi kadınlar boş zamanlarını yoğun olarak televizyon seyretmeye ayırmaktadırlar. Genellikle televizyon seyretme saatleri üretim mevsimi dışındaki zamanlarda sabah programları ve akşamları yayınlanan dizilerdir. Bu durumu tarımsal yayım açısından yorumlayacak olursak, kadınların televizyon izlediği saatlerde televizyonda tarımsal konularda, beslenme ve sağlık konusunda, okuma-yazma konusunda ayrıca annelik, çocuk eğitimi konularında bilgiler verilmesi kadının eğitimine büyük oranda katkı sağlayabilir. Ancak bu tür yayınlar sadece TRT GAP kanalı tarafından yapılmaktadır. Özel kanalların ne yazık ki bu konuda pek fazla duyarlı olduğu söylenemez. Kadınlar TRT GAP'taki bu programlar yerine özel kanallardaki dizileri, magazin programlarını yeğlemektedir. Oysa ki, kadınların beğenerek izlediği programlara (özellikle kadın sorunlarını içeren ya da dizilere bu konular eklenilerek (bütünleştirilerek) kadınların bu programları izlemesi sağlanabilir.

Sarptürk, Adana köylerinde yaptığı bir araştırmada; “kırsal alanda kadınların, gerçek anlamda boş zamanı yoktur. Köy kadınları işten arta kalan zamanlarını genelde el sanatları (% 76.9) ve komşu-akraba ziyaretleri (% 69.2) ile değerlendirmektedir.” görüşünü ileri sürmüştür.

Sonuç olarak, kadınlar boş zamanlarını kendileri eğitici bir biçimde değerlendirmemekte, yaptıkları işlerin yorgunluğunu atmak için genellikle

kendilerini dinlendirici ve eğlendirici etkinlikler yapmaktadır. Bu durumda ileri sürülen araştırma varsayımı geçerliliğini korumaktadır.

4.2.10.2. Kadınların boş zamanları için istedikleri kurslar

Çizelge 4.55’de ise, kadınların boş zamanlarını değerlendirmek için istedikleri kurslar verilmiştir. Bu konudaki araştırma varsayımı, “Kadınlar, boş zamanlarını değerlendirmek için, daha çok el becerilerini geliştirdikleri kursları tercih etmişlerdir.” biçimindedir.

Kadınların, % 11.11’i halı, ahşap boyama gibi el sanatları kursları isterken, % 31.48’i dikiş-nakış, % 18.52’si % 23.81’i okuma-yazma, % 3.70’i ev ekonomisi, % 9.26’sı kadınlar için ve iş bulma için gerekli bir kurs, % 9.26’sı bilgisayar, müzik, resim, kuran kursu gibi kursları istemektedir. % 16.67’si ise herhangi bir kurs istememektedir.

Çizelge 4.55. Kadınların boş zamanları için istedikleri kurslar

Yanıtlar	Projeye katılan		Katılmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
El sanatları (halı, boyama vb.)	3	25.00	3	7.14	6	11.11
Dikiş-nakış	2	16.67	15	35.71	17	31.48
Okuma-yazma	0	0.00	10	23.81	10	18.52
Ev ekonomisi	1	8.33	1	2.38	2	3.70
İş bulmak ve kadını eğitici bir kurs	3	25.00	2	4.76	5	9.26
Diğer *	2	16.67	3	7.14	5	9.26
İstemiyor	1	8.33	8	19.05	9	16.67
Toplam	12	100.00	42	100.00	54	100.00

*Bilgisayar, resim, müzik, kuran kursu gibi kurslar

Çizelgede de görüldüğü gibi kadını eğitici kurs isteyenlerin oranı ne yazık ki azdır. Oysa ki kadın, annelik gibi çok önemli bir rolü üstlendiğinden eğitici kurslara olan gereksinimi daha fazladır. Örneğin ev ekonomisi, çocuk bakımı ve eğitimi, anne-çocuk sağlığı, okuma-yazma gibi kurslar kadınlar tarafından çok fazla istenmemekte, kendileri için bir uğraş olarak genellikle el sanatlarını tercih etmektedirler. Bilgisayar, resim, müzik vb. kursları isteyen deneklerin genç yaşta oldukları ve merkez köylerde oturdukları dikkat çekmiştir. Yaşlı kadınlar ise kendileri için bir kurs istememekte, köydeki gençler için kurs istediklerini

belirtmişlerdir. Bir dikkat çekici nokta ise, kadınların istediği kurslar genellikle el becerilerini geliştirmeye yönelik olması, gelir getirme amacının pek fazla ön planda olmamasıdır.

Abay ve ark. (1996), yaptıkları araştırmada tarım dışı konulardaki kursların kadını girişimciliğe özendirmediğini vurgularken, Tansel (2002), yaptığı bir çalışmada ekonometrik modeller kullanarak, üretimin büyüme hızının, kadınların tarım dışı etkinliklere katılımını artırıcı yönde etkilediği, işsizliğin kadınların tarım dışı etkinliklere katılımı üzerinde olumsuz etki yarattığını vurgulamıştır.

Sonuç olarak kadınların bu kurslara katılımını, yaşın, boş zamanın, evli ya da bekâr olmanın, gelirin düşüklüğünün etkilediği söylenebilir. Ancak bunların dışında toplumsal ve ekinsel yapıdan kaynaklanan nedenler de bulunmaktadır. Erkek odaklı oymak ilişkilerinin bölgede görülmesi kadınların bu kurslara katılımını onlar istese de, olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Bu durumda araştırma varsayımı elde edilen bulgulara göre kabul edilebilir. Ancak burada önemli bir nokta da kadınların bu boş zamanlarının değerlendirilmesidir. Bu da ancak üretim mevsimi dışında (kış aylarında) kadınlara yönelik tarımsal yayım çalışmaları ve tarım dışı el sanatlarına yönelik kurslar biçiminde olabilir.

5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Bu bölüm “Sonuçlar” ve “Öneriler” olmak üzere iki alt başlık altında incelenmiştir. Sonuçlar bölümünde araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar açıklanmış, öneriler bölümünde bu sonuçlara ilişkin uygulamaya yönelik öneriler geliştirilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Sonuçlar, belirlenen araştırma amaçlarına göre “Kadınların Tarımsal Yayım Hizmetlerinden Yararlanma Durumu” ve “Kadınların Tarımsal Yayım Hizmetlerinden Yararlanmasına Etki Eden Etmenler” olmak üzere iki başlık altında sınıflandırılarak ele alınmıştır.

5.1.1. Kadınların tarımsal yayım hizmetlerinden yararlanma durumu

Bu bölümde, kadınların tarımsal yayım hizmetlerinden yararlanma durumu, araştırmanın kuramsal temeli olan Dizgelerarası Tarımsal Yayım Modeli’nde yer alan üretici ve örgüt dizgesine göre; “Örgüt Dizgesine Yönelik” ve “Kadın Üreticiler Dizgesine Yönelik” olmak üzere iki alt başlık altında incelenmiştir.

5.1.1.1. Örgüt dizgesine yönelik

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı’nın son yıllarda “kırsal alanda kadın odaklı tarımsal yayım çalışması” anlayışını benimsemiş, kadınlara yönelik projeler hazırlamaya ve uygulamaya başlamıştır. Bu projelerin uygulanması ise, Tarım İl Müdürlükleri’ne bağlı Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubeleri tarafından yapılmaktadır.

Bu anlayışın henüz yeni olması nedeni ile doğal olarak örgüt, yapısını bu çalışmalara yönelik olarak değiştirememiş, bu konuda yapılan hizmet içi eğitimler yetersiz kalmıştır. Belki de örgüt, böyle bir değişimin gerekliliğinin farkında değildir. Ancak geç de olsa bu tür uygulamaların yapılmasının kırsal alanda tarımla uğraşan kadınlar için olumlu bir gelişme olduğu söylenebilir. Ancak bu biçimi ile yetersizdir.

Şanlıurfa'da da TİM ÇEY Şubesi tarafından kadınlara yönelik yapılan çalışmalar son birkaç yılda belirlenen “Kadın Çiftçiler Yayım Projesi’ne göre yapılmış, bu çalışmalarda kadınlar ve genç kızlara “Kadın Çiftçiler Yarışıyor” adlı yarışma için az da olsa bilgi ve çalışma notları verilmiştir. Ancak ne yazık ki bu projenin tam anlamda bir tarımsal yayım çalışması olmadığı, çalışmaların kadınların tarımsal yayım hizmetlerinden yararlanmasından daha çok, bu tür çalışmaların da yapıldığının kamuoyunda duyulması için tasarlandığı ileri sürülebilir. Çünkü bu çalışma kadınları bilgilendirmek ve uygulamalı yayım çalışması yapmak yerine, hayvancılık, tarla, bahçe ve yem bitkileri, gübreleme, sulama, toprak muhafazası ve ev ekonomisi konularında eğitim notları verilerek, bir tür ezberleme çalışması biçiminde yürütülmüştür.

Anket çalışmasında da kadınlar, bu bilgilerin çoğunu unuttuklarını dile getirerek bu çalışmanın kendileri üzerindeki etkisinin ne kadar olduğunu ortaya koymuşlardır. Bir diğer nokta ise, erek küme sınırlandırılmış, köyden iki ya da üç kadın çalışmaya katılmıştır. Bu kadınların seçimi ise gönüllü olma durumlarına göre okuma-yazma bilen kadınlar arasından yaymanlarca yapılmıştır. Bu durumun nedeni ise ne yaymanlar, ne de ÇEYŞ’dir. Ne yazık ki planlama aşamasının kadınların çalışmalardan etkili bir biçimde yararlanmasına yönelik olarak yapılmadığı söylenebilir.

Yapılan çalışmalarda yaymanlar belirli köyler seçerek -genellikle bu köyler merkez ilçeye ve yakın ilçelerdeki köylerdir- bu köylerde genellikle zengin ailelerden gönüllü olan kadınların bu projeye katılması istenmiştir. Araştırma bölgesindeki kadınlarla yapılan görüşmeler sonucunda kadınlara çok fazla bilgi verilmediği, daha çok eğitim notu verilerek kendilerinin çalışması ve yarışmaya

hazırlanmaları istenmiştir. Yarışmada ise kadınlara tarımsal konulardaki bilgilerine yönelik sorular yöneltilmiştir. Bu yarışmalar, ilk olarak Şanlıurfa'dan seçilen köyler arasında ve daha sonra bölge finali ve son olarak ise bölgeler arasında yapılmıştır.

Bir diğer sorun ise; sürdürülebilir tarım konusunda yeterli çalışmaların yapılmamış olmasıdır. Yaymanlar, sürdürülebilir tarım ve çevre koruma konusunda bilgilendirilmeye kadınların da gereksinimi olduğunun farkındadır. Ancak, bu konuda kendilerinin hizmet içi eğitimlerinin yetersiz olması, tarımsal yayım programlarında bu konuya çok fazla önem verilmemesi, özgül planlamanın olmaması ve bu konuda çalışma yönteminin olmaması gibi nedenlerle çalışmalarında sürdürülebilir tarım, ağırlıklı olarak anlatılmamaktadır.

5.1.1.2. Kadın üreticiler dizgesine yönelik

Kadınların tarımsal yayım hizmetlerinden yararlanma durumu kadın araştırma bulgularından çıkarılan sonuçlara göre aşağıda sunulmuştur.

Araştırmada tarımsal yayım çalışmasının daha çok genç ve bekâr bayanlara yönelik olarak yapıldığı saptanmıştır. Bu durumun nedenlerinin başında ise genellikle orta yaş ve üzeri bayanların projeye katılmak istememeleri gelmektedir.

Kadınların ağırlıklı olarak çapalama, seyreltme ve hasat işlerinde çalıştığı, ayrıca çok yoğun olmasa da sulama, gübreleme ve ilaçlama gibi işleri de yaptığı saptanmıştır. Bir diğer nokta ise kadınlar, bu işlerin dışında ürün değerlendirme işlemini de kendileri yapmaktadır. Erkekler ise, daha çok toprak işleme, sulama ve ilaçlama ve taşıma gibi işleri yapmaktadır. Hayvansal üretimde ise kadınların neredeyse bütün işleri kendilerinin yaptıkları söylenebilir. Ayrıca bu işlerin yanında, hem kendi beslenmeleri, hem de satmak için yoğurt, peynir, tereyağı vb. ürünlerin üretimini de kendileri yapmaktadır. Ancak kadınların bu kadar yoğun emeğine karşın araştırmada tarımsal yayım örgütünün kadınların bu etkinliklerine yönelik yeterli tarımsal yayım çalışmalarının olmadığı sonucu elde edilmiştir. Çünkü “Kadın

Çiftçiler Yarışıyor” adlı projenin, kadınlara yönelik uygulamalı bir çalışma olmadığı söylenebilir.

Araştırmada hayvansal üretimle uğraşan deneklerin büyük çoğunluğunun (% 75), tezek yaptığı saptanmıştır. Bu durum kadınların çevre koruma ve insan sağlığı konusunda bilinçsiz olduklarını, bu konuda yayım çalışmasının yapılmadığını göstermektedir. Oysa, tarımsal yayım çalışması ile hem kadınların yaşam koşulları yükselecek, hem aile iktisat edecek, hem de tarımsal üretim artırılacaktır. Ancak bu, tarımsal yayımı aşan bir konudur.

Projeye katılan deneklerin gübrelerin insan sağlığına ve çevreye olan zararını birçoğu bilmemektedir. Kadınların gübreler konusunda fazla bilgiye sahip olmamasının nedeni olarak, gübrelemeyi genellikle erkeklerin yapıyor olması gösterilebilir. Ancak yine de alınan eğitimlere karşın kadınların bu zararı bilmemesi çalışmanın etkili bir biçimde yürütülmediği sonucunu doğurabilmektedir.

Aşırı sulamanın zararında ise projeye katılan deneklerden yalnızca biri zararını bilmediğini dile getirmiştir. Çalışmaya katılmayan deneklerin ise, önemsenecek düzeyde bir oranının bu zararı bilmemesinin (% 38.10) nedeninin genellikle kuru tarım yapıyor olmaları ve topraklarının olmamalarıdır. Ayrıca, kadınlar gübreleme, ilaçlama, sulama vb. etkinliklere erkekler kadar katılmadıklarından sürdürülebilir tarım konusunda bilgisinin bu nedenle az olduğu söylenebilir. Her ne kadar bu sonuç saptansa da, kadınların bu konuda bilgiye gereksinimi olduğunu söylemek kaçınılmazdır.

Kadınların yığınsal iletişim araçlarından tarımsal konularda bilgi almadığı (% 66.67) saptanmıştır. Bu oranın bu kadar yüksek olmasının ana nedenlerinin başında kadınların eğitim düzeyinin düşük olması ve görsel iletişim araçlarında daha çok başka programları tercih etmeleridir. Kadınlar, kendilerini daha iyi hissettikleri programlar olan genellikle dizileri, kadın sorunları içeren programları ve eğlence programlarını izlemekte ve dinlemektedirler.

Projeye katılan kadınların ellerine eğitim gereği broşür geçmiş, projeye katılmayan deneklerin ise geçmemiştir. Sonuç olarak, kadınlara yarışma programı için verilen eğitim notlarının yanında kaynak oluşturması için bu broşürlerin verilmiş olmasıdır.

Projeye katılan kadınlar, katıldıkları çalışma nedeniyle yaymanların köylerine geldiklerini bilmektedir. Projeye katılmayan deneklerin ise, % 66.67'si gelip gelmedikleri konusunda bilgisi olmadığını dile getirmiştir. Bu kadar yüksek oranda deneğin yaymanların çalışmaları konusunda bilgisi yoktur. Yaymanların tarımsal yayım çalışması için etkili bir duyuru yapmadığı sonucu çıkarılabilir. Yaymanlar daha çok muhtarlıklara böyle bir çalışma yapacaklarını bildirdiklerinden kadınlar muhtar kanalıyla çalışmadan haberdar olmuştur. Kadınlara ulaşmada muhtar, ilk olarak kendi yakınlarına haber vermiştir. Belirlenen köylerde kadınların tarımsal yayım çalışmasına katılması oldukça azdır. Bunun ana nedenlerinin başında yaymanların çalışmalarının sınırlı köylerde sınırlı sayıda kişi ile yapmış olması, kadınların ailelerinin göndermemesi, kendilerinin katılmak istememesi gelmektedir. Bir diğer neden olarak ise, bölgedeki oymak yapısının kadınlar üzerindeki olumsuz etkisi gösterilebilir. Çünkü bu yapı nedeniyle kırsal alanda kadın, hem değersiz bir iş makinesi, hem de yabancılardan korunan bir namus aracı olarak görülmektedir.

Proje, kadınların gereksinmelerine göre değil, genel olarak tarımın bütün konularını kapsayacak biçimde merkezde (TKB) planlanmış ve yaymanlar tarafından belirlenen projeye göre uygulanmıştır. Bu da yeterli bir durum çözümlenme yapılmadığı anlamına gelmektedir. Bu durum nedeniyle de uygulama da eksiklikler olmuş, kadınlar tarımsal yayım çalışmalarından tam olarak yararlanamamıştır.

Araştırmada projeye katılan kadınların, katılmayanlara göre daha çok tarımsal kurs istedikleri saptanmıştır. Ancak deneklerin % 46.30'unun kurs istememesi tarımsal yayım çalışmaları için olumlu görünmemektedir. Çünkü tarımsal yayım çalışması gönüllülük ilkesine göre yapıldığından bu kadar yüksek oranda kadının kurs istememesi bu kadınların kursa katılmayacağı anlamına gelebilmektedir. Ancak % 53.70 gibi bir kesimin kurs istemesi, olumlu bir gelişme olarak görülebilir.

Kadınlara kurslara katılabilecek ortamın yaratılması görevi de yine yaymanlara düşmektedir.

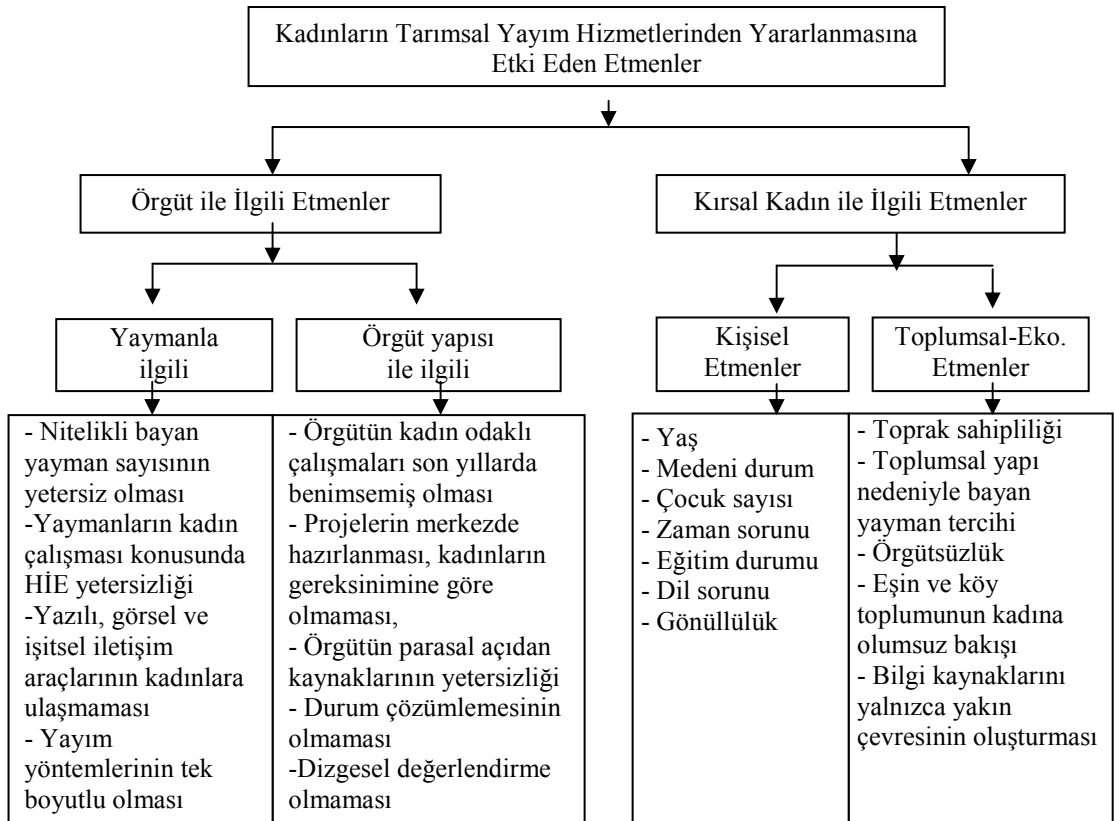
Bir diğer sonuç ise, kadınların hiçbir örgüte üye olmaması ve örgütlenme konusunda bilgiye sahip olmamasıdır. Tarımsal yayım çalışmasının, kadınları örgütlenme konusunda bilinçlendirmedeği söylenebilir. Çünkü böyle bir amacı da gütmemektedir. Kadınların bu konudaki bilgi kaynaklarını yaymanlardan çok yakın çevresi oluşturmaktadır. Bu nedenle verilen eğitimlerin kadınların bu konudaki bilgi seviyesini yükseltmediği onları bu konuda güdülemediği söylenebilir.

Erkekler çocuk bakımı da dahil, evdeki işleri yapmamakta, ev işlerinde kadın işi ve erkek işi gibi bir ayırım yapılmaktadır. Ancak bitkisel ve hayvansal üretimde böyle bir ayırım çoğunlukla yapılmamakta, kadınlar zaman zaman her türlü işte çalışabilmektedir. Araştırmada kadınların ev işlerine ayırdıkları zamanın genellikle 4-6 saat arasında olduğu saptanmıştır. Harcanan zamanın fazla olmamasının nedeni, evde birlikte yaşanan diğer kadınlarla (kız kardeş, elti, görümce vb.) işleri paylaşmalarıdır. Ancak kadınların, çocuk bakımını bu ev işleri arasında görerek yanıtladığı söylenemeyebilir. Bu durumda kadınların tarımsal üretime ev işlerinden daha fazla zaman harcadığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Araştırmada kadınları eğitici kurs isteyenlerin oranının oldukça düşüktür. Oysa ki kadın, annelik gibi çok önemli bir rolü üstlendiğinden eğitici kurslara olan gereksinimi daha fazladır. Örneğin ev ekonomisi, çocuk bakımı ve eğitimi, anne-çocuk sağlığı, okuma-yazma gibi kurslar kadınlar tarafından çok fazla istenmemekte, kendileri için bir uğraş olarak genellikle el sanatlarını tercih etmektedirler. Bilgisayar, resim, müzik vb. kursları isteyen deneklerin genç yaşta oldukları ve merkez köylerde oturdukları dikkat çekmiştir. Yaşlı kadınlar ise kendileri için bir kurs istememekte, köydeki gençler için kurs istediklerini belirtmişlerdir. Bir dikkat çekici nokta ise, kadınların istediği kursların genellikle el becerilerini geliştirmeye ve çeyiz hazırlamaya yönelik olması, gelir kazanma amacının pek fazla ön plana çıkmamasıdır. Bu da feodal koşullar içerisinde bu durum da doğal bir özelliktir.

5.1.2. Kadınların tarımsal yayım hizmetlerinden yararlanmasına etki eden etmenler

Bu bölümde kırsal alanda kadınların tarımsal yayım çalışmalarından yararlanmasına etki eden etmenler, yine “Örgüt Dizgesine Yönelik” ve “ Kadın Üreticiler Dizgesine Yönelik” olmak üzere iki alt başlık altında ele alınmıştır ve Şekil 5.1’de sınıflandırılmış biçimi ile gösterilmektedir. Ancak bu etmenler araştırma bulgularından elde edilmiş olup, görece olarak değişebileceği söylenebilir.

Şekil 5.1. Kadınların tarımsal yayım hizmetlerinden yararlanmasına etki eden etmenler

5.1.2.1. Örgüt dizgesine yönelik

Bu bölümde kadınların tarımsal yayım hizmetlerinden yararlanma durumuna yönelik etmenler, araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre “Yaymanla İlgili Etmenler” ve “Örgütle İlgili Etmenler” olmak üzere iki biçimde sınıflandırılmıştır.

5.1.2.1.1. Yaymanla ilgili etmenler

Tarımsal yayım çalışmasını yürüten TİM ÇEYŞ yaymanlarının nicelik, yaş, eğitim, deneyim özelliklerine göre bir çıkarsama yapıldığında aşağıdaki çıkarımlara ulaşılmıştır. Örgütte erkek yayman sayısının bayan sayısına göre az da olsa daha fazla olduğu, orta ve üzeri yaşta bayan yaymanın hiç olmadığı, bayan yaymanların meslek deneyiminin erkek yaymanlara göre daha az olduğu, erkek yaymanların lisans ve lisansüstü eğitimlerinin bayanlara göre daha yüksek olduğu, ev ekonomisti sayısı ile ziraat mühendisi sayısının eşit olduğu, ancak bayan ziraat mühendisi sayısının erkek yaymanlara göre daha az olduğu sonuçları elde edilmiştir.

Bu özelliklere göre, örgütteki bayan yaymanların nicelik, eğitim, deneyim ve unvan açısından erkek yaymanlara göre dezavantajlı olduğu söylenebilir. Ancak bu durum tarımsal yayım çalışmasında erkek yaymanların daha başarılı olduğu sonucunu doğurmayabilir. Bu etkenlerin her birinin kadınların yayım hizmetlerinden yararlanmasını tek başına etkilediği söylenemeyebilir. Çünkü bu etkenlerin dışında, kadınların yayım hizmetlerinden yararlanmasına etki eden diğer etkenlerde olabilir. Örneğin örgüt yapısı, katılımcı kadınların özellikleri, hizmet içi eğitim gibi. Bayanların erkek yaymanlara göre dezavantajlı olmasının en önemli nedeninin TKB'nın kadın yayman konusunu son yıllarda önemsemesi olduğu ileri sürülebilir. Çünkü örgüt, yapısını bu duruma göre hemen değiştirememiştir.

Bir diğer etmen ise, yaymanların hizmet içi eğitimden geçme durumudur. Araştırmada, bayan yaymanların yarısından fazlasının, kadınlara yönelik tarımsal yayım çalışması için eğitim aldığı, erkeklerin ise hiçbirinin almadığı saptanmıştır. Bayanlarda bu oranın yüksek olmasının temel nedeninin, ev ekonomistlerinin bu konuda eğitim almaları ve bir diğer nedenin ise, kadın odaklı tarımsal yayım anlayışının son yıllarda benimsenip uygulanmaya başlanması, buna bağlı olarak da çalışmalar için eğitim programlarının hazırlanamadığı söylenebilir.

Yalnızca “Kadın Çiftçiler Yarışıyor” projesine katılan kadınlara proje için çalışma notları ve üretim tekniği konusunda broşürler verilmiştir. Katılmayan bayanlar ise genellikle yararlanamamıştır. Çalışmaya katılan bayanların neredeyse

hepsinin genç yaş aralığında olması, bu araçların da yalnızca bu genç kitleye ulaştığının bir göstergesidir. Sonuç olarak yaymanlar, yazılı iletişim araçlarını genellikle kadınlara vermemektedir. Bunun en büyük nedeni ise araştırma bölgesinin en önemli sorunlarından birisi olan öğrenim düzeyinin düşüklüğüdür. Bu nedenle yaymanlar bu sorunu gerekçe göstermişlerdir.

5.1.2.1.2. Örgütle ilgili etmenler

Tarımsal yayım örgütü, kadınlara yönelik çalışmalar yapılmasına olumlu bakmaktadır. Ancak kadınlara yönelik çalışmalara yeni başlanması nedeni ile örgüt yapısını hemen değiştiremediği için çalışmalar yetersiz kalmıştır.

Tarımsal yayım örgütünde yapılan projelerin hem yayman katılımı olmadan, hem de erkek kümenin katılımı olmadan hazırlandığı ve erkek kümenin gereksinme ve sorunlarına yönelik olarak gerçekleştirilmediği saptanmıştır. Bunun nedeni ise, genel olarak projeler merkez birimler (TKB) tarafından hazırlandığından yaymanlara katılımcı olabilecekleri ortam yaratılamamaktadır. Bir diğer konu ise, hazırlanan projenin uygulanacak bölgenin koşullarına uygun olması durumudur. Oysa ki, yaymanlar çalışmalarını yaşadıkları ve çalıştıkları bölgenin kırsal alanında yürüttüklerinden gerek kadın, gerekse erkek üretici olsun sorunlarını ve beklentilerini merkezde çalışanlara göre daha iyi bildikleri görüşü ileri sürülebilir.

Yaymanlara göre, kadınların tarımsal konularda bilgi kaynaklarını akrabaları ve yakın çevresi oluşturmaktadır. Araştırmanın dayandığı kuram olan Dizgelerarası Tarımsal Yayım Modeli'nde olduğu gibi kadınların çevresi ile olan iletişimi, yayman ile olan ilişkisinden daha yoğundur. Bunun iki nedeninden söz edilebilir. Birincisi, tarımsal yayım örgütünün maddi olarak kaynaklarının yetersizliği, nicelik ve nitelik açısından yaymanların ve yapılan programların eksik ve yetersiz oluşu olabilir. İkincisi ise, kadınların içinde bulunduğu ekinsel ortam ile yaymanın içersinde bulunduğu ekinsel ortam birbirinden apayrı özelliklerde olduğundan kadının bilgi kaynağını yaymandan çok kendi çevresi oluşturmaktadır.

Ayrıca, yayım çalışması için ayrılan sınırlı kaynakların, çalışmaların düzenli ve etkili bir biçimde yürütülebilmesi için bir engel olduğu saptanmıştır. Durum çözümlenmenin olmaması ve sistematik değerlendirme eksikliği de diğer etmenler olarak gösterilebilir.

Aktaş (2000), değerlendirme konusunda şöyle bir görüş ileri sürmektedir: “Yayım çalışmasının değerlendirilmesinin temel amaçlarından birisi de, yürütülecek çalışmaların iyileştirilmesine olanak verecek bilgileri elde etmektir. Bu yararlı özelliğine karşın Türkiye’deki çalışmalarda değerlendirme neredeyse hiç kullanılmamaktadır. Oysa öngörülen amaçlara böylece daha kolay ve güvenilir biçimde ulaşılabilecektir.”

5.1.2.2. Kadın üreticiler dizgesine yönelik

Kadın üreticiler dizgesine yönelik etmenler, “Kişisel Etmenler” ve “Dış Etmenler” olarak iki başlık altında incelenmiştir.

5.1.2.2.1. Kişisel etmenler

Kadınların tarımsal yayım çalışmasına katılımını etkileyen kişisel etmenlerden birisinin yaş olduğu ileri sürülebilir. Çalışmalar daha çok genç bayanlara yönelik olarak yürütülmüştür. Yaymanlar kadınların katılımını bir zorunluluk biçiminde değil, tersine kadınların gönüllü olma durumuna göre çalışma yapmışlardır.

Bir diğer kişisel etmenin ise kadınların medeni durumu ve çocuk sayıları olduğu saptanmıştır. Projeye katılanlar içerisinde bekârların daha fazla olmasının nedeni, evliliğin getirdiği sorumlulukların olmaması ve eşlerin izin vermeme gibi bir durumun olmamasıdır. Bu nedenle bekâr bayanlar, genç ve dinamik olmalarının da etkisiyle projeye daha fazla önem göstermişlerdir. Çocuk sayısı, kadınların iş yükümlülüklerini artırmakta ve boş zamanlarını kısaltmaktadır. Bir diğer açıdan ise çocuğa tarlada ya da bağ bahçede çalışacak işçi olarak bakılmaktadır. Ancak

çocukları topluma kazandırmada en önemli görevi kadın üstlendiğinden çocuk sayısının fazla olması tarımsal üretimde çalışması ve ev işlerini üstlenmesi nedeniyle çocuklarına fazla zaman ayıramamaktadır.

Eğitim düzeyi de kadınların tarımsal yayım çalışmalarına katılımını etkilemektedir. Projeye katılan kadınların öğrenim düzeyi katılmayanlara göre daha yüksektir. Bunun nedeninin de daha önce değinildiği gibi projeye katılanların daha çok genç kümeyi oluşturmaları olduğu söylenebilir.

Araştırmada kadınların bitkisel üretime ortalama günde 7-10 saat arasında, hayvansal üretimde ortalama 2-3 saat çalıştığı, ev işlerine ise genellikle 4-6 saat arasında zaman ayırmaktadır. Bu saatlere bir de çocuk bakımı eklendiğinde bir günde kadının hiç boş zamanının olmadığı söylenebilir. Bu nedenle boş zamanın az olması sorununun da kadınların tarımsal yayım çalışmasına katılımını etkilediği söylenebilir. Ancak kadınların kış aylarında daha çok boş zamanı olduğundan çalışmalar bu aylarda yapılabilir.

Kadınların tarımsal yayım çalışmalarından yararlanmasını etkileyen olumsuz bir diğer etmen ise, dil sorunudur. Bölgede kadınlar daha çok Arapça ve Kürtçe konuşmaktadır. Bu nedenle Türkçe bilmeme çalışmalarda hem kadınlar için, hem de yaymanlar için bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Bir diğer etmen ise, kadınların tarımsal yayım çalışmasına katılım konusunda gönüllü olma durumudur. Genellikle orta yaş ve üzeri kadınlar, yaşlarının uygun olmadığını, eğitimlerinin düşük olduğunu gerekçe göstererek çalışmalara katılmak istememektedirler.

5.1.2.2.2. Dış etmenler

Araştırmada projeye katılan kadınların daha çok 50 dekarın üzerinde toprağa sahip oldukları saptanmıştır. Bu durumda oluşturulan varsayımın tersi bir sonuç doğmuştur. Yayım çalışmalarına hem küçük, hem de büyük toprak sahiplerinin gereksinimi olduğundan, bu her iki kümeden kadınların çalışmalara katılabilecek ortamın yaratılması gerektiği söylenebilir.

Projeye katılan deneklerin büyük bir bölümünün (% 91.67) kendi ailelerine ait toprağı olduğu saptanmıştır. Projeye katılmayan deneklerin ise, % 59.52'si mülk toprağa sahiptir. Araştırmadan elde edilen önemli sonuçlardan birisi de, mülk toprağa sahip olmayanların tarımsal yayım çalışmalarına katılmayı pek istememeleridir. Oysa ki, ister toprak sahibi olsun, ister olmasın kadın, tarımsal üretimle toplumun beslenme gereksinimini karşılayan önemli bir öge olduğundan bilinçli bir üretim gerçekleştirmesi beklenmektedir.

Kadınların tarımsal yayım hizmetlerinden yararlanması etkileyen önemli bir etmen ise, yaymanların cinsiyetidir. Kadınlar, bayan yaymanlarla aynı cinsiyette olduklarından bayan yaymanların çalışma yapmalarına daha sıcak bakmaktadır. Araştırmanın kuramsal temelinde de değinildiği gibi, kadınlara yönelik yayım çalışmalarının genellikle bayan yaymanlar tarafından yürütülmesi örgüt dizgesi ve üretici dizgesinin birbiri ile örtüşmesi artırabilmektedir. Bu da ancak örgütün olanaklarına, bayan yaymanların niceliğine ve niteliğine ayrıca katılımcı kadınların isteğine bağlı olabilmektedir.

Örgütlenme de kadınların tarımsal yayım çalışmasından yararlanmalarını etkileyen bir etmen olarak görülebilir. Araştırmada kadınların hiç birinin herhangi bir örgüte üye olmadığı saptanmıştır. Bu durum nedeniyle de erkekler kadar örgütlenmenin getireceği bilgi, girdi vb. özelliklerden yararlanamamaktadır. Oysa ki, örgütlenme kadınları daha girişimci bir düzeye getirebileceğinden, tarımsal yayım çalışmalarına da katılımlarını olumlu olarak etkileyebilecektir.

Bir diğer etmenin ise, köy toplumunun ve ailedeki erkek bireylerin kadına olan olumsuz bakış açısı olduğu söylenebilir. Araştırma kuramında da değinildiği gibi, insan davranışlarında en büyük etmenlerden birisi de çevredir. Kırsal alanda kadınların özgür bir birey olarak karar alamadıkları, ailelerindeki erkeklerden izin almak zorunda oldukları saptanmıştır. Bu nedenle ailelerin izin vermemesi kadınların çalışmalara katılımını olumsuz olarak etkileyebilmektedir.

Kadınların tarımsal konularda bilgi alma kaynaklarını oluşturan öğeler de bir diğer etmen olarak gösterilebilir. Çünkü kırsal alanda kadının küçük yaştan itibaren tarımsal üretimde çalışması nedeniyle yakın çevresinden edindiği bir bilgi birikimi bulunmaktadır ve yeni bilgileri yine çevresinden öğrenmektedir. Bu nedenle kadınların tarımsal konularda kurs istemedikleri, daha çok el becerilerini geliştirmeye yönelik dikiş-nakiş, halıcılık vb. kursları istedikleri saptanmıştır.

5.2. Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma sonuçlarına ilişkin geliştirilen öneriler ve modeller araştırmanın kuramsal temeline göre aşağıda sunulmuştur.

Tarımsal yayım örgütünde çalışan bayan yaymanların nicelik ve niteliğinin artırılabilmesi için, örgüt yapısının bu çalışmalara göre yeniden yapılandırılması gerekebilmektedir. Ancak bu yapılandırmanın kısa dönemde olanaklı olmadığı düşünülürse, örgütün bu kadroyu etkili bir biçimde kullanması durumunda tarımsal yayım çalışmalarının ve dolayısıyla örgütün verimliliği artabilecektir. Bu da ancak durum çözümlene, dizgesel bir HİE, işbölümü, denetim, dizgesel bir katılımcı planlama ve değerlendirme ve çalışma yöntemi ile olabilir.

Yeni yapılacak program ve projelerde kadın odaklı çalışmalara ağırlık verilerek, hazırlanacak program ve projelerin daha başarılı olabilmesi için yayman ve erkek küme katılımının olmasının bir önkoşul olduğu söylenebilir. Çünkü yaymanlar kırsal alanda görev aldıklarından kırsal alanın özelliklerini ve üretici insanın davranışını daha iyi bilebilmektedir.

Sürdürülebilir tarım eğitimi, günümüzde önemi oldukça artan önemli konulardan biridir. Tarımın en önemli işlevinin beslenme olduğu düşünülürse, toplumun besin gereksiniminin iyi bir biçimde karşılanması için, cinsiyet ayrımı yapılmadan hem erkek, hem de kadın üreticilere sürdürülebilir tarım konusunda bilinçlendirme ortamının yaratılması gerektiği söylenebilir. Ancak bu da yaymanların bu konuda iyi bir hizmet içi eğitimden geçmesine bağlı olabilmektedir.

Tarımsal yayım örgütünün varolan kaynaklarının planlanmasında erkek ve kadın üreticilere yönelik olarak yapılacak yayım çalışmaları için eşit kaynak ayırması önerilebilir. Yapılacak çalışmalar yalnızca merkeze yakın köylerde değil, uzak köylerde de yapılmalıdır. Böylelikle kadınların tamamı olmasa da önemli bir bölümü bu çalışmalardan eşit olarak yararlanabileceklerdir.

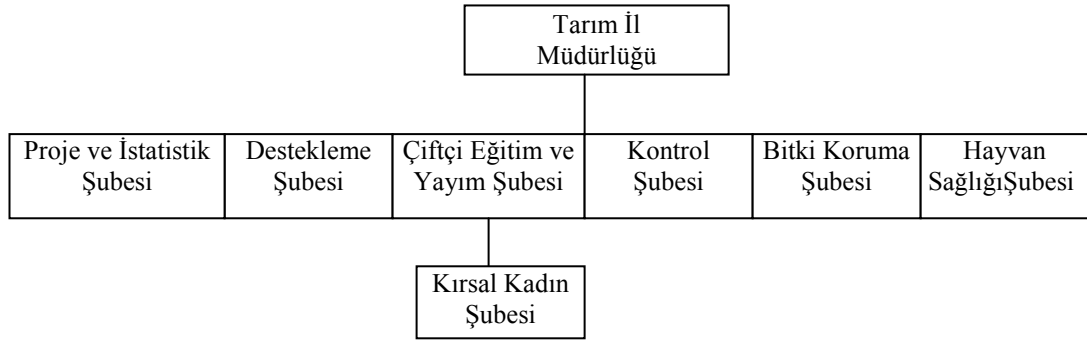
Kadınların yazılı iletişim araçlarından daha fazla yararlanmasına daha fazla önem verilmesi gerektiği söylenebilir. Okuma-yazması olmayan kadınlar için ise görsel sunum içerikli yayım çalışmaları yapılabilir. TV ve radyoda yayınlanan tarımsal içerikli programların daha ilgi çekici bir biçime getirilebilir. Kadınlar dizi filmleri ve kadın sorunlarını içeren programları ağırlıklı olarak izlemektedir. Örneğin tarımsal içerikli programlar, dizi ya da kısa film gibi ilgi çekici bir biçime dönüştürülerek kadınların kış ayları gibi boş zamanlarına eklenebilir. Böylece kadınların bilgi alma kaynakları arasına yeni bir kaynak görece olarak eklenmiş olabilecektir.

Bir diğer önemli konu ise, yaymanların hizmet içi eğitimden geçme durumudur. Kadınlara yönelik tarımsal yayım çalışmaları konusunda varolan sorunun çözümüne, uygulamaya ve tarımsal yayımın kuramını, iletişim yöntemlerini içeren hizmet içi eğitimlerin düzenlenmesinin bir önkoşul olduğu söylenebilir. Çünkü sık ve düzenli bir biçimde verilen hizmet içi eğitim ile yaymanın ve dolayısıyla tarımsal yayım çalışmalarının niteliği yükselebilecektir.

Kırsal alanda örgütlenme, aşiret düzeninin bir sonucu olarak kadınların henüz gereksinim duymadığı ancak, günümüzde çok önemli olan konulardan birisidir.

Örgütlenme ile kadın girişimciliğinin artabileceği ve böylelikle mikro düzeyde, hem tarımsal yayım çalışmalarına daha yoğun bir biçimde katılabileceği, hem de örgütlenmenin getireceği güç ile kendilerine daha fazla yayım çalışmasının ulaşmasını talep edebilecekleri, makro düzeyde ise, kadınlara yönelik politik mekanizmaları etkileyebileceği söylenebilir. Bu durum özellikle araştırma bölgesinde oldukça zor gibi görünse de, uzun dönemde kadınlara örgütlenebilecekleri ortamın yaratılmasıyla gerçekleşebilmesi umut edilebilir.

Kadınlara yönelik tarımsal yayım çalışmasının başarısını artırabilmek için tarımsal yayım örgütünün kadın odaklı çalışmalar için örgüt yapısını yeniden düzenlemesi önerilebilir. Bu yeni örgütlenme için geliştirilen model Şekil 5.2’de sunulmuştur.

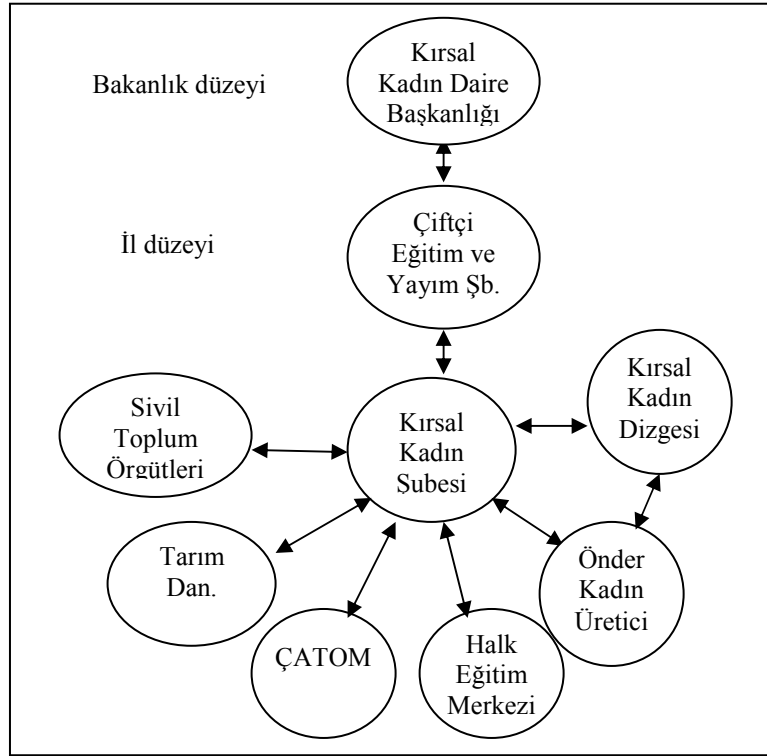

Şekil 5.2. İl düzeyinde bir örgütlenme modeli önerisi

Bu modelde il düzeyinde tarımsal yayım çalışmalarını yürüten Tarım İl Müdürlüğü Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubesi’ne bağlı bir “Kırsal Kadın Şubesi” oluşturulması önerilmiştir. Oluşturulacak bu şube yalnızca kadınlara yönelik tarımsal yayım çalışmaları yaparak kırsal alanda tarımsal üretimde çalışan kadınların tarım konusundaki bilgi birikimini yükseltmeyi güdülemeyi amaçlamalıdır. Ancak bu şubede görev alacak yaymanlar, yalnızca bayanlardan oluşmaması, erkek yaymanların da projelerde görev alması sağlanabilir. Ancak görev alacak yaymanların çalışma konusunda nitelikli olmasının ve sayıca yeterli olmasının bir önkoşul olduğu söylenebilir.

Bu şube için eşgüdüm modeli önerisi ise Şekil 5.3’de verilmiştir. Kadın Şubesi, TKB TEDGEM’e bağlı Kırsal Kadın Daire Başkanlığı’nın projeleri ile Çiftçi Eğitim ve Yayın Şubesi projelerini uygulamanın yanı sıra bayan yaymanların ve kadın üreticilerin katılımı ile oluşturulacak kendi projelerini de uygulaması önerilebilir. Böylelikle hem yaymanların kendi projelerini üretebilecekleri, hem de kadınlara katılımcı olabilecekleri bir ortam yaratılmış olunabilecek, hem de kadınların gereksinim duyduğu konular daha kolaylıkla saptanabilecektir.

“1000 Köye 1000 Tarımcı Projesi” nde görev alan bayan tarım danışmanları ile ortak projeler hazırlanabilir. Danışmanların görev alanına giren köylerde, projeler bu danışmanlar tarafından yürütülürse, böylece şubenin de bu köylerde yapacakları harcamalar azalmış olabilecektir. Ancak denetim ise, kırsal kadın şubesi tarafından yapılabilir.

Şekil 5.3. Kırsal kadın şubesi için eşgüdüm modeli önerisi

Sivil toplum örgütleri de zaman zaman kırsal alana hizmet götürmektedir. Ancak bu hizmetler tarımsal içerikli olmasa da, kadınlara okuma-yazma, aile planlaması, sağlık, beslenme vb. konulardadır. Bu konular da kırsal alanda kadınların

gereksinim duyduğu konulardır. Kadınlar, tarımsal konulara ise çok fazla gereksinim duymamaktadırlar. Bu nedenle sivil toplum örgütleri ile işbirliği ile ortak programlar düzenlenerek tarımsal yayım çalışmaları yürütülebilir. Böylelikle kadınların tarımsal konulara da ilgi duyması ve güdülenmesi görece olarak sağlanabilir.

Bir diğer işbirliği GAP BKİ tarafından oluşturulan ÇATOM'lar (Çok Amaçlı Toplum Merkezleri) ile yapılabilir. ÇATOM'lar GAP Bölgesi'nde eğitim, sağlık, gelir getirici, sosyal destek ve kültürel ve sosyal etkinlikler olmak üzere beş alanda etkinliklerini yürütmektedirler (Gülçubuk ve Fazlıoğlu, 2003). Bu işbirliği ile ortak çalışmalar yapılarak, kadınlar hem tarımsal, hem de diğer konularda bilgilendirilebilir.

Halk Eğitim Merkezleri de kırsal alana dikiş-nakış, el sanatları gibi etkinlikler götürmektedir. Bu merkezlerle de işbirliği yapılarak ortak programlar hazırlanabilir. Böylelikle kadınlar hem tarımsal konularda bilgi sahibi olabilecek, hem de boş zamanlarını değerlendirebilecek ve sosyal ilişkilerini güçlendirebilecek bir ortamda bulunmuş olabilecektir.

Bir diğer öneri ise, her köyden önder bir kadının seçilmesi konusundadır. Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubesi'nin kaynaklarını daha verimli bir biçimde değerlendirmek için bu konu önemli olabilir. Seçilen bu kadınların Kırsal Kadın Şubesi'nde tarımsal konularda eğitimden geçirilmesi ve aldıkları bu eğitimleri kendi köylerinde diğer kadınlara da aktarabilmesi sağlanabilirse, şubenin masrafları azalabilecektir. Ayrıca kadınların kendi ekinsel ortamlarından biri ile çalışmasının iletişim açısından daha olumlu olabileceği söylenebilir. Böylelikle kadınların örgütlenmeleri sağlanabilir. Ancak bu başarı hem kadınların gönüllülüğüne, hem de alacakları eğitimin niteliğine bağlı olabilecektir.

Son söz olarak, tarımsal konularda ve tarım dışı konularda kırsal kadını kendi sorununu kendisi çözebilir, girişimci, örgütlenmiş ve kendine güvenen bir duruma getirebilmek için böyle bir modele gereksinim olduğu söylenebilir. Çünkü bu ortam, yalnızca kadın odaklı çalışmalar yapan, nitelikli yaymanlara sahip bir örgütlenme modeli ile sağlanabilecektir.

KAYNAKLAR

- ABAY, C., SANER, G., ve ATIŞ, E., 1996. İzmir Yöresinde Kadın Eğitimine Yönelik Hizmetlerin Kadının Kırsal Alanda İstihdamına Etkisi. T.C.Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, İzmir, 94s.
- ANONİM, 2000. Kırsal Alan Kadınının İstihdama Katılımı. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- ANONİM, 2001. T.C. GAP 2000 Yılı Faaliyet Raporu, Başbakanlık Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Ankara.
- ANONİM, 2003a. TBMM Kadının Statüsünü Araştırma Komisyonu Raporu. T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara, 239s.
- ANONİM, 2003b. Başbakanlık Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı (www.gap.gov.tr).
- ANONİM, 2003c. Şanlıurfa İl Ekosistem Çalışma Raporu 2003. T.C. Başbakanlık Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Ankara
- ANONİM, 2003d. Tarım İl Müdürlüğü Kayıtları. Şanlıurfa.
- ANONİM, 2004a. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı. www.tarim.gov.tr
- ANONİM, 2004b. Şanlıurfa Valiliği. (www.sanliurfa.gov.tr)
- ANONİM, 2004c. Meteoroloji Bölge Müdürlüğü Kayıtları. Şanlıurfa.
- ANONİM, 2004d. Karayolları Genel Müdürlüğü (www.kgm.gov.tr).
- AKARSU, B., 1998. Felsefe Terimleri Sözlüğü. İnkilap Yayınevi, İstanbul, 247s.
- AKBAY, R., 1998. Kadının Kırsal Kesimdeki Rolü. Tarım ve Köy Dergisi, Eylül-Ekim, s.122-124
- AKTAŞ, Y., 1977. Tarımsal Yayım ve Haberleşme. Ç.Ü.Z.F. Kültürteknik ve Ziraat Ekonomisi Bilim Dalı. Ders Notları No:4, Adana
- AKTAŞ, Y., 2000. Şanlıurfa Tarım İl Müdürlüğü Bitki Koruma Şubesinde Harran Ovası'nda Yürütülen Pamukta Entegre Örnek Çiftçi Mücadele Çalışmasının Bir Değerlendirme Denemesi. Harran Üniversitesi Yayınları, No:1, Şanlıurfa, 73s.
- AKTAŞ, Y., 2002. Tarımsal Yayım'ın Felsefesi. Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 6 (1-2), Şanlıurfa, s.75-86
- AKTAŞ, Y., ÖCAL, F. 2003. Yeniliklerin Benimsenmesi Araştırmalarının Çözümleme Denemesi. GAP III. Tarım Kongresi, 2-3 Ekim, Şanlıurfa, s.119-124
- AKTAŞ, Y., 2004. Tarımsal Yayım Sürecinde Davranış ve Değişimi. Tarım Ekonomisi Dergisi, Sayı:9, İzmir, S.17-27
- AKTAŞ, Y., 2005a. Tarımsal Yayım ve Haberleşme'ye Giriş. Dilara Yayınevi, Trabzon, 283s.
- AKTAŞ, Y., 2005b. Şanlıurfa'da Aşiret Düzeni ve Tarımsal Yeniliklerin Benimsenmesi. Tarım Ekonomisi Dergisi, Basımda.
- ALBRECHT, H., 1969. Innovationsprozesse in der Landwirtschaft. SSIP e.V. Saarbrücken, 362s.
- ALBRECHT, H., 1978. Situationsanalyse in Beratungsvorhaben zur Förderung von Kleinlandwirten Überlegungen zu grundlegenden, praktischen Problemen. Rurale Entwicklung zur Überwindung von Massenarmut. Verlag der SSIP-Schriften Breitenbach, Saarbrücken, s.217-238

- ALBRECHT, H., 1987. Landwirtschaftliche Beratung Band 1: Grundlagen und Methoden. Eschborn, s.64-66
- ALBRECHT, H., 1989. Agricultural Extension. Vol:2, Rural Development Series, Examples and Background Material, Eschborn, 446s.
- AZİZ, A., 1990. Araştırma Yöntemleri-Teknikleri ve İletişim. İLAD İletişim Araştırmaları Derneği, Yayın no: 3, Ankara, 180s.
- BAYRAKTAR, E., ve GAYTANCIOĞLU, O., 2000. Soğan Tarımında Kadın İşgücünün Rolü: Tekirdağ Örneği. IV. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 6-8 Eylül, Tekirdağ.
- BOSTAN BUDAK, D., GÜLTEKİN, U., ve KANTAR, M., 2000. Tarımsal Yayım ve Araştırma Elemanlarının Sürdürülebilir Tarım Konusundaki Bilgileri ve Düşünceleri: Adana İli Örneği. Ç.Ü. Rektörlük Araştırma Proje No: ZF-99.1, Adana, 41s.
- CHIN, R., 1976. The Utility of System Models and Developmental Models for Practitioners. Bennis, W.G. ve ark. (Ed.) The Planning of Change. 3. Edition. Holt, Rinehart and Wiston. s.90-102
- CÜCELOĞLU, D., 2000. İnsan ve Davranışı. Remzi Kitabevi, İstanbul, 591s.
- CHIZARI, M., LİDNER, J.R., and BASHARDOOST, R., 1997. Participation Of Rural Women In Rice Production Activities And Extension Education Programs In The Gilan Province. Journal Of International Agricultural And Extension Education, Fall, p.19-26
- ÇABUK, N., ve TURAK, P., 1999 Görelî Refah Çerçevesinde Kadının Yoksunluğu: GAP Örneğinde Bir Değerlendirme. Sosyal Hizmet Sempozyumu 1999. Bölgesel Kalkınma sürecinde Sosyal Hizmet, 20-22 Ekim, Diyarbakır, s.319-330
- ÇİFTÇİ, N. 2004. Şanlıurfa Tarım İl Müdürlüğü Çiftçi eğitim ve Yayım Şubesi'nin Yapısı ve Tarımsal Yayım Çalışmalarının Hukuksal Temelde Analizi. Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa, 88s.
- DOSS, C.R., ve MORRIS, M. L., 2001. How Does Gender Affect The Adoption of Agricultural Innovations? The Case of Improved Maize Technology in Ghana. Agricultural Economics, 25, p.27-39
- DOSS, C. R., 2002. Men's Crops? Women's Crops? The Gender Patterns of Cropping in Ghana. World Development, 30 (11):1987-2000
- DUE, J. M., 1997. Gender Again-Views of Female Agricultural Extension Officers by Smallholder Farmers in Tanzania. World Development. 25.(5): 713-725
- FAZLIOĞLU, A., 2002. Kadının Kırsal Kalkınmadaki Yeri: GAP Örneği. Türkiye V. Tarım Ekonomisi Kongresi, 18-20 Eylül, Erzurum, s. 433-439
- GAP BKİ, 1994. GAP Bölgesi'nde Kadının Statüsü ve Kalkınma Sürecine Entegrasyonu. Türkiye Kalkınma Vakfı Yayınları. T.C Başbakanlık GAP Bölge Kalkınma Dairesi Başkanlığı, Afşaroğlu Matbaası, Ankara.
- GİDARAKOU, I., 1999. Young Women's Attitudes Towards Agriculture and Women's New Roles in the Greek Countryside: A First Approach. Journal Of Rural Studies, 15 (2):147-158
- GİRAY, F. H., MUTLU, N., ve AÇIKGÖZ, M., 2002. GAP Bölgesi'nde Tarımsal Girdi Kullanımının Analizi. Türkiye V. Tarım Ekonomisi Kongresi, 18-20 Eylül, Erzurum, s:102-110.
- GÖKÇE, O., 1996. Tarımsal Faaliyetler Açısından Kemalpaşa Örneği İle Köy Kadını. Türkiye 2. Tarım Ekonomisi Kongresi, 4-6 Eylül, Cilt:2, s: 288-293.

- GÜLÇUBUK, B., ve FAZLIOĞLU, A., 2003. Türkiye’de ve GAP Bölgesi’nde Kadının Statüsü: Toplumsal İlişkiler Sistemindeki Yeri. 6. Avrupa Sosyoloji Kongresi, 23-26 Eylül, Murcia-İspanya.
- GÜN, S., ve GÜLÇUBUK, B., 1995. Kırsal Kesimin Gizli Gücü: Üretici Kadınlarımız. Mülkiyeliler Birliği Dergisi, 19(182), s.32-39
- GÜNEŞ, T., ve ARIKAN, R., 1985. Tarım Ekonomisi İstatistiği. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, No:924, Ofset Basım Ders Notu: 8, Ankara.
- HABLEMİTOĞLU, Ş., 1996. Kırsal Ailede Kadının İş Modelleri ve Kararlara Katılımı. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara, 162s.
- HABLEMİTOĞLU, Ş., 2001. Kırsal Alanda İşgücü Değeri İle Kadınlar: Bir Toplumsal Cinsiyet Analizi Örneği. Türkiye Ziraat Odalar Birliği Yayınları, Yayın No:225, Ankara
- HASİPEK, S., AKTAŞ, N., BAYRAKTAR, M., SALMAN, M., BAYINDIROĞLU, ve A., ÇETİNSOY, S., 1995. Kırsal Kesimdeki Kadının Eğitimi. TMMOB Türkiye Ziraat Mühendisliği IV.Teknik Kongresi, 9-13 Ocak, Ankara.
- KANTAR, M., 1999. Girişimcilik ve Kırsal Kadınlar. Tarım Ekonomisi Dergisi, Sayı:4, İzmir.
- KANTAR, M. ve BOSTAN BUDAK, D., 2001. Kırsal Kalkınmada 20.Yüzyılın Son Stratejisi Sürdürülebilir Kalkınmanın Kırsal Kadınlar Açısından Değerlendirilmesi. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Adana, 16 (3): 105-110
- KANTAR, M., 2000. Adana İl Merkezi’nde ve Kırsal Alanda Yaşayarak Tarımsal Faaliyetlerine Devam Eden Ailelerde Toplumsal Yapı ve Toplumsal Cinsiyet. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi. Adana, 326s.
- KASNAKOĞLU, Z., 2000. Türkiye ve Yakın Doğu Ülkelerinde Kırsal Kesimde Kadın İstihdamı. Kadın İstihdamı, İstihdam ve Eğitim Projesi İşgücü Piyasası Bilgisi. (TOR 6). DİE Yayınları, Ankara, s.64-109
- KIZILASLAN, N., 2000. Kırsal Kadının Çevre Korunmasındaki Rolü. IV. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 6-8 Eylül, Tekirdağ.
- KUT, S., 2001. GAP Bölge Kalkınmasında Kadının Sorunları ve Katılımı. GAP Yöresi’nde Nüfus, Çevre ve Kalkınma Konferansı. 13-14 Kasım, Diyarbakır, s.143-158
- KUTLAR, İ., 2004. Türkiye’de Kadınlara Yönelik Tarımsal Yayım Çalışmalarının Değerlendirilmesi. Cine Tarım Dergisi, 8 (62): 42-44
- LERSCH, P., 1965. Der Mensch Als Soziales Wesen. München s:159 ve 289.
- LEWIN, K., 1963. Feldtheorie in den Sozialwissenschaften. Bern, Stuttgart.
- NAZİK, M.H., ve GÖNEN, E., 1993. Kadınların Mevsimlik Tarım İşlerinde Çalışmalarının Ailenin Ekonomik Durumu ve Yaşam Biçimine Etkisi. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları:1309, Bilimsel Araştırma ve İncelemeler, Ankara, 93s.
- OĞUZ, C., 2000. Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma İçinde Kadınların Yeri ve Önemi. Türkiye IV.Tarım Ekonomisi Kongresi, Tekirdağ.
- OLGUN, A., Kızıloğlu, S., 2005. The Role of Women Labor in Agriculture and Their Information Needs: A Case Study of Some Field Crops Production in Erzurum Province. 17thEuropean Seminar on Extension Education, 29 Ağustos-4 Eylül, İzmir

- ONAT, O., 1999. GAP Projesi, Kentleşme ve Göç Olgusu. Sosyal Hizmet Sempozyumu '99. Bölgesel Kalkınma Sürecinde Sosyal Hizmet. 20-22 Ekim, Diyarbakır, s.339- 352
- ÖZÇATALBAŞ, O., 1999. Kırsal Alanda Kadın ve Kalkınmadaki Rolü. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, Tarım ve Müh. Dergisi, Sayı: 60, s.41-47
- ÖZÇATALBAŞ, O., 2001. Adana İlinin Sosyo-Ekonomik Özellikleri Farklı İki Köyünde Kadınların Tarımsal Faaliyetlere Katılımı ve Yayımdan Yararlanma Olanakları. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt:14/1, Antalya, s.79-88
- ÖZGEN, Ö., ve UFUK, H., 2000. Kırsal Kesimde Kadın Eğitimi. Türkiye Ziraat Mühendisliği V. Teknik Kongresi. 17-21 Ocak, Ankara
- ÖZKAN, B., 2000. Antalya İli Sera Sebzeçiliğinde Kadın Üreticilerin Rolü. Akdeniz Üniv. Ziraat Fakültesi Dergisi. Sayı:6, s.14-26
- ÖZKAYA, T., 1991. Türkiye'de Tarımsal Yayımcıların Etkinliklerini Belirleyen Yönetimle İle İlgili Faktörler Üzerine Bir Araştırma. Ege Üniversitesi Araştırma Fonu, İzmir, 53s.
- ÖZLEM, D., 2001. Max Weber'de Bilim ve Sosyoloji. 3.Baskı, İnkılap Yayınevi, İstanbul, 408s.
- PÜSKÜLLÜOĞLU, A., 2000. Arkadaş Türkçe Sözlük. Ankara, 1131s.
- SARPTÜRK, İ., 1990. Adana İli Kır toplum Yapısı İçinde Kadının Yeri. Çukurova Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Adana, 48s.
- SINN, R., KETZIS, J., and CHEN, T., 1999. The Role Of Woman In The Sheep And Goat Sector. Small Ruminant Research, 34 (3):259-269
- SWANSON, B.E., FARMER, B.J., ve BAHAL, R., 1990. The Current Status of Agricultural Extension Worlwide. Global Consultation on Agricultural Extension. 4-8 December, Rome-Italy, s.43-76
- ŞURKAV, 2002. Şanlıurfa Uygarlığın Doğduğu Şehir. Şurkav Yayınları, 26, Şanlıurfa.
- TANSEL, A., 2002. İktisadi Kalkınma ve Kadınların İşgücüne Katılımı: Türkiye'den Zaman Serisi Kanıtları ve İllere Göre Yatay Kesit Kestirimleri. Kadın İstihdamı, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara
- TDK, 2005. Türk Dil Kurumu. www.tdk.gov.tr
- YILDIRAK, N., 1992. Köy Kadınlarının Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Konumları. Friedrich Ebert Vakfı, İstanbul, 93s.
- YILDIRAK, N., GÜLÇUBUK, B., GÜN, S., OLHAN, E., ve KILIÇ, M., 2003. Türkiye'de Gezici ve Geçici Kadın Tarım İşçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları ve Sorunları. Türkiye Orman-Topraksu-Tarım Sanayi İşçileri Sendikası Yayınları. Yayın No:2003/4, Ankara, 264s.
- YÜCER, A., ve YILDIRAK, N., 2002. Kırsal Kesimde Kadınlar Arası Yardımlaşma ve Bunu Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma (Niksar Ovası Örneği). Türkiye III. Tarım Ekonomisi Kongresi, Erzurum, s:449-457.

ÖZGEÇMİŞ

Fatma ÖCAL KARA, 1979 yılında Adana'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini yine Adana'da tamamladıktan sonra, 1997 yılında başladığı Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü'nden 2001 yılında mezun oldu. 2001 yılında yine aynı bölümde Yüksek Lisans öğrenimine hazırlık sınıfıyla başladı. Çukurova Üniversitesi YADEM'de bir yıl İngilizce dil eğitimi alırken, aynı zamanda satış ve iletişim konularında etkinlikler yürüten birkaç özel kuruluştta çalıştı.

2002 yılında Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak göreve atandı ve yine aynı dönemde Tarım Ekonomisi Bölümü Tarım Politikası ve Yayım Anabilim Dalı'nda Doç. Dr. Yaşar AKTAŞ danışmanlığında yüksek lisans öğrenimini sürdürdü. Çalışmalarını Tarımsal Yayım'da kadın, kısmen ise tarımsal yeniliklerin benimsenmesi konusunda yapmaktadır. Halen araştırma görevlisi olup 2004 yılında Umut Kenan KARA ile evlendi.

EK 1

ŞANLIURFA TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ ÇİFTÇİ EĞİTİM VE YAYIM ŞUBESİ ÇALIŞANLARI ANKET FORMU

Hazırlanan bu anket, “Tarımsal Yayım Hizmetleri’nden Kadınların Yararlanma Durumu ve Buna Etki Eden Etmenler Üzerine Bir Araştırma” konulu bir yüksek lisans tez çalışması olup, toplanan bilgiler sadece araştırmacı tarafından tez çalışmasında kullanılacaktır. Ankete vereceğiniz doğru ve samimi cevaplar için şimdiden teşekkür ederim.Arş. Gör. Fatma ÖCAL KARA

1. Cinsiyetiniz: () Bayan () Erkek
2. Yaşınız:
3. En Son Mezun Olduğunuz Derece: () Lise () Ön Lisans () Lisans
() Yüksek Lisans () Doktora () Diğer
4. Mezun Olduğunuz Bölümünüz:
5. Kurumdaki Unvanınız: () Ziraat Müh. () Ziraat Teknikeri () Diğer.....
6. Kaç yıldır Tarım İl Müdürlüğü’nde çalışıyorsunuz?
7. Tarımsal Yayım faaliyetlerinde nasıl bir çalışma yöntemi izliyorsunuz?
() Arada bir köyleri ziyaret ediyor
() Üreticiden talep gelirse ziyarete gidiyor
() Daha önce belirlenen programa göre
() Kurumun maddi olanaksızlıklar nedeniyle gidemiyor
() Diğer (Lütfen yazınız).....
8. Neden bu yöntemi izliyorsunuz? Lütfen ayrıntılı olarak açıklayınız.
9. Üretici ziyaretlerini hangi sıklıkla yapıyorsunuz?
() Hiç () Haftada bir () Ayda bir () 2-3 ayda bir () Diğer.....
10. Üreticilere sürdürülebilir tarım konusunda bilgi veriyor musunuz?
() Evet () Hayır
11. Evetse hangi konularda: Lütfen ayrıntılı olarak açıklayınız.
12. Sizce bu konuda kadınların da eğitim ihtiyacı var mı? () Evet () Hayır
13. Sizin kadınlara yönelik olarak yürüttüğünüz üretim tekniği konusunda tarımsal yayım çalışmalarınız var mı? () Evet () Hayır
14. Yanıt evetse, hangileri: Lütfen ayrıntılı yazınız
15. Sizce kadınlara faydalı oldu mu?
() Evetse nasıl tespit ettiniz? () Hayırsa nasıl tespit ettiniz?
16. Hayırsa olmamasının nedeni:
17. Sizce kadınlara üretim tekniği konusunda tarımsal yayım çalışması gerekli mi?
() Evet () Hayır
18. Sizce şubenizin üretim tekniği konusunda kadının önemini algılayan bir anlayışı var mı? () Evet () Hayır
19. Yanıtınız hayırsa nedenini ayrıntılı açıklar mısınız?
20. Tarımsal Yayım çalışmanızda üretici ile görüşmeyi nerede yapıyorsunuz?
() Arazisinde () Evinde () Köy Odası () Diğer.....
21. Kadınlar, erkekler kadar yayım çalışmalarınızdan yararlanabiliyorlar mı?
() Evet () Hayır
22. Yanıt evetse ne şekilde yararlanıyor?
() Biz eşiyle konuşurken o da yararlanıyor () Ona da bilgi veriyoruz.

- () Çekindiklerinden gelmiyorlar () Diğer
23. Kadınlara yayım hizmetlerinin götürülmemesini ya da kısıtlı ölçüde götürülmesini etkileyen faktörler sizce neler olabilir?
() Kurumun maddi olanaksızlıkları () Kadınların eğitim düzeyi
() Köylerin coğrafik yapısı (ulaşım vb.) () Kadın yayımcı eksikliği
() Bölgenin kadına bakış açısı () Dil sorunu
() Bakanlığın bu konuda program ve projelerin olmaması
() Diğer etmenler varsa lütfen belirtiniz
24. Kadınlara yönelik yayım çalışması için broşür, dergi vb. iletişim araçları var mı?
() Evet () Hayır
25. Evetse, bu kitle iletişim araçlarını hiç kadınlara verdiğiniz oluyor mu?
() Evet () Hayır
26. Sizce kadınlara yönelik etkili bir tarımsal yayım çalışması için örgüt, şu anda uyguladığı yöntemin yerine nasıl bir yöntem izlemeli? Lütfen önerilerinizi yazınız.

27. Tarım İl Müdürlüğü yada şubeniz Tarımsal Yayım plan ve projelerini hazırlarken sizin de görüşleriniz alınıyor mu? () Evet () Hayır

28. Yanıt evetse, nasıl bir katkınız oluyor lütfen açıklayınız.
29. Kadınların eğitim durumunun düşüklüğü yayım çalışmalarınız için bir engel mi?
() Evet etkiler
() Etkiler ama onların da bir şekilde bilgilendirilmesi gerekir
() Diğer.....
30. Şubenizde sizlere yönelik hizmet içi eğitim var mı?
() Hiçyok () Ayda 1 () 2-3 ayda bir () 6 ayda () Diğer....
31. Siz hangi konularda eğitim aldınız?
() Bitkisel üretim tekniği () Hayvansal üretim tekniği () Tarım teknolojisi
() Ev ekonomisi Diğer.....
32. Bu eğitimi nerede aldınız?
() Şanlıurfa Tarım İl Müdürlüğü bünyesinde () Çeşitli arş. kuruluşlarında
() Bakanlığın gönderdiği illerde () Diğer
33. Kadına yönelik Tarımsal Yayım çalışmaları için hiç eğitim aldınız mı?
() Evet () Hayır
34. Kadına yönelik Tarımsal Yayım çalışmaları için eğitim almak ister misiniz?
() Evet () Hayır
35. Sizce kadınlar kırsal alanda tarımsal konulardaki bilgileri kimden almaktadır?
() Eşi () Akraba veya komşuları () Yaymanlardan
() Hiç kimse () Diğer.....
36. Köye gittiğiniz zaman kırsal kadınların size karşı tutumu nasıl?
() Çekingen () Konuşkan () Öğrenmeye hevesli () Diğer
37. 2003-2004 yılı içerisinde kadınlara yönelik bir ev ekonomisi kursu verdiniz mi?
() Evet () Hayır
38. Yanıt evetse hangi konularda verdiniz? Lütfen ayrıntılı olarak yazınız.
39. Sizce kadınlara faydası oldu mu? () Evet () Hayır
40. Evetse faydasını nasıl tespit ettiniz:
41. Hayırsa faydalı olmadığını nasıl tespit ettiniz:
42. Süresi: Yeri:

EK 2

KADIN ÜRETİCİ ANKETLERİ

Tarih: Anketör Adı: Köy Adı: Denek Adı:

Yapılan bu çalışma “Tarımsal Yayım Hizmetleri’nden Kadınların Yararlanma Durumu ve Buna Etki Eden Etmenler” konulu bir yüksek lisans tez çalışması olup, toplanan bilgiler sadece araştırmacı tarafından kullanılacaktır. Vereceğiniz doğru ve samimi cevaplar için şimdiden teşekkürler. Arş. Gör. Fatma ÖCAL KARA

1. Tarlada, bağ, bahçede hangi işlerde çalışıyorsunuz?

Toprak İşleme Gübreleme İlaçlama Sulama

Çapalama

Hasat Diğer Çalışmıyor

2. Bu işlerde çalışmak bir günde yaklaşık ne kadar zamanınızı alıyor?

Başlama saati:

Bitiş saati:

3. Tarlada çalışırken öğle saatlerinde yiyecek işini nasıl yapıyorsunuz?

4. Siz tarlada çalışırken evin işlerini kim yapıyor?

5. Kimyasal (ticari) gübreyi tarlanızda kullanıyor musunuz? Evet Hayır

6. Bu gübrelerin tarlaya ve çevreye zararlı olduğu söyleniyor siz buna katılıyor musunuz? Evet Hayır Zararını görmedi

7. Yanıt evetse sizce zararı nedir?:

8. Gübrelerin insan sağlığına zararlı olduğu söyleniyor. Siz buna katılıyor musunuz?

Evet Hayır Zararını görmedi

9. Araziyi sulama işine siz de katılıyor musunuz?

Evet Hayır

10. Fazla suyun toprağa zararlı olduğu söyleniyor siz buna katılıyor musunuz?

Evet Hayır

11. Evetse zararının ne olduğunu söyler misiniz?

12. Evetse kimden duydunuz?

13. Bu zararı bilmenize rağmen yine de fazla su kullanıyor musunuz?

Evet Hayır

14. Evetse neden kullanıyorsunuz?

15. Sizin tarladaki en önemli sorularınız nelerdir?

16. TV’ da yada radyodan hiç tarımsal konularda bir şeyler öğrendiğiniz oluyor mu?

TV’den Radyodan Öğrenmiyor

17. Hiç tarımla ilgili broşür elinize geçti mi?

Evet Hayır

18. Evetse, hangi konudaydı?

19. Köyünüze tarımla ilgili konularda bilgi vermek için bayan devletin mühendisleri geliyor mu? Evet Hayır
20. Evetse, sizinle görüştü mü? Evet Hayır
21. Evetse, size neler anlattı?
22. Anlatılanların size faydası oldu mu? Evet Hayır
23. Evetse hangi konuda:
24. Size tarımla ilgili hangi konularda bilgi verilmesini istersiniz? (Tarımsal konularda kurs)
25. Bu bayanların tekrar gelmelerini ister misiniz? Evet Hayır
26. Bu kişi bayan yerine erkek olsa sizin ve eşinizin tutumu ne olur?
27. Neden bu konuda verilmesini isterdiniz?
28. Hayvansal üretimle uğraşılıyor musunuz? Evet Hayır
29. Yanıt evetse, genellikle hangi işlerle uğraşıyorsunuz?
 Bakım Süt Sağım Yemleme Otlatma
 Ahır Temizliği Diğer.....
30. Bu işlerle günde kaç saat uğraşıyorsunuz?
31. Hayvanlardan elde ettiğiniz süt, peynir, tereyağı ve yoğurt gibi ürünleri ne yapıyorsunuz?
 Ev tüketiminde kullanıyor Satıyor Her ikisi de Diğer
32. Kışın yakmak için tezek yapıyor musunuz? Evet Hayır
33. Evde ne tür işlerle uğraşıyorsunuz?
 Çocuk bakımı Temizlik Yemek yapımı Diğer
34. Bu işlere günde ne kadar zaman harcıyorsunuz?
35. Ücretli olarak başkasının arazisinde çalışıyor musunuz? Evet Hayır
36. Yanıt evetse, hangi işlerde:
37. Nerede: Kendi köyü Başka köy
38. Eşiniz, tarımın dışında başka bir işte çalışıyor mu? Evet Hayır
39. Evetse nerede? Hangi işte?
40. Daha önce herhangi bir kursa katıldınız mı? (tarım dışında, ev ekonomisi vb.)
 Evet Hayır
41. Evetse, Kurs türü Ne zaman Süresi Katılma Nedeni Ayrılma Nedeni
42. Yanıt evetse, size hangi konuda ne gibi bir faydası oldu?
43. Köyünüze kendiniz için ne kursu açılmasını isterdiniz?
44. Neden bu kurs:
45. (Türkçe Bilmiyorsa) Türkçe konuşma kursu açılmasını ister miydiniz?
 Evet Hayır

46. Kooperatifçilik konusunda hiç bilginiz var mı? () Evet () Hayır
47. Yanıt evetse ne biliyorsunuz?
48. Yanıt evetse bu bilgileri kimlerden aldınız?
49. Köyde kadınlar için bir kooperatif kurmaya önderlik etmek ister misiniz?
() Evet () Hayır
50. Hayırsa nedeni:
51. Sizce kooperatiflere katılmak erkek işi midir? () Evet () Hayır
52. Evetse nedeni:
53. Eşiniz bu konuda sizi engeller mi? () Evet () Hayır
54. Sürdürülebilir tarım, ekolojik tarım, organik tarım, yeşil gübre ve çevre koruma kelimeleri size ne ifade ediyor? Lütfen açıklayınız:
Bilmiyor () Hiç duymadı ()
55. Bir sorunuz olduğu zaman köydeki kadınlar içerisinde kime danışsınız?
56. Tarla işlerinin olmadığı zaman(örneğin kışın) boş zamanlarınızda neler yapıyorsunuz?
57. Gazete okuyor musunuz? () Evet () Hayır () Okuma-yazma yok
58. Üretim mevsimi dışındaki zamanlarda televizyon izliyor musunuz?
() Evet () Hayır
59. Evetse günde kaç saat? Hangi saatlerde:
60. Evetse, genellikle ne tür programlar izliyorsunuz?
61. Radyo dinliyor musunuz? () Evet () Hayır
62. Evdeki en önemli sorunlarınız nelerdir? (ev idaresi, çocuk bakımı vb. konularda)
63. Cep telefonu kullanıyor musunuz? () Evet () Hayır

Kadını ve Ailesini ve İşletmeyi Tanıtıcı Bilgiler

Yaşı	Öğrenim Durumu	Medeni Durumu	Çocuk Sayısı	Evdeki Birey Say.	Resmi Nikah
() 15-20 () 21-30 () 31- 40 () 41-50 () 51- +	() Okur-yazar değil () Okur yazar () İlkokul () Ortaokul () Lise	() Evli () Bekar () Dul () Kuma			() Var () Yok () Bekar
Eş Durumu	İşletme Biçimi	Sulama Durumu	Arazi Varlığı	Tapulu Arazi (da)	Arazi kimin üzerine
() Sağ () Ölü () Bekar	() Mülk () Kira () Ortak () Yok	() Sulu () Kuru () Sulu ve kuru () Yok			

Gözlemler:

Sigara: () Kullanıyor () Kullanmıyor

Dili: () Türkçe () Kürtçe () Arapça

Anketör tarafından eklenecek diğer notlar:

ÖZET

Çalışmada iki küme ile anket görüşmesi yapılmıştır. Birinci kümeyi, Şanlıurfa Tarım İl Müdürlüğü Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubesi'nde görevli 19 yayman ile yapılan anketler oluşturmuştur. İkinci kümeyi ise, tarımsal yayım çalışmasına katılan 12, katılmayan 42 olmak üzere toplam 54 kadın üretici ile yüz yüze anket görüşmeleri oluşturmuştur.

Kadınların bitkisel üretimde ağırlıklı olarak çapalama, seyreltme ve hasat işlerinde çalıştığı, ayrıca çok yoğun olmasa da sulama, gübreleme, ilaçlama ve ürün değerlendirme gibi işleri de yaptığı saptanmıştır. Hayvansal üretimde ise kadınların neredeyse bütün işleri yaptıkları söylenebilir. Ayrıca bu işlerin yanında hayvansal ürünlerin değerlendirilmesini de kendileri yapmaktadır. Ancak kadınlar bu kadar yoğun emeğine karşın, tarımsal yayım çalışmalarından erkekler kadar yararlanamamaktadır.

Kadınların tarımsal yayım çalışmasına katılımını; yaş, eğitim durumu, medeni durum, çocuk sayısı, dil sorunu, zamanın kısıtlı olması gibi kişisel etmenlerin etkilediği saptanmıştır. Dış etmenlerin ise; toprak sahipliliği, aşiret yapısının baskın olması, örgütsüzlük, köy toplumunun kırsal kadına olumsuz bakışı, bilgi kaynaklarını yalnızca yakın çevresinin oluşturması olduğu saptanmıştır.

Örgüt açısından ise; yaymanların niceliği, niteliği, deneyimi, örgütün erek küme ve yayman katılımı olmadan proje hazırlaması, parasal açıdan örgütün yetersizliği, durum çözümlene ve değerlendirmenin yetersiz olması, iletişim araçlarının kadınlara ulaşmaması kadınların yayım çalışmalarından yararlanmasını etkilemektedir.

Araştırmada kadınların bitkisel üretime ortalama günde 7-10 saat arasında, hayvansal üretimde ortalama 2-3 saat çalıştığı, ev işlerine ise genellikle 4-6 saat arasında zaman ayırdığı saptanmıştır. Bu saatlere bir de çocuk bakımı eklendiğinde bir günde kadının hiç boş zamanının olmadığı söylenebilir.

Araştırmada öneri olarak ise, kadın çalışmalarının yapılacağı ifti Eğitim ve Yayım Şubesi'ne bağlı bir "Kırsal Kadın Şubesi"nin kurulması önerilmiştir. Ayrıca bu Şube için bir eşgüdümlü modeli oluşturularak çalışmaların nasıl yapılacağı konusunda bilgiler verilmiştir. Bu Şube ile, tarım danışmanları, (ok Amaçlı Toplum Merkezleri) ÇATOM'lar, sivil toplum örgütleri ve halk eğitim merkezlerinin ortak işbirliği yapması önerilmiştir. Böylelikle kırsal alanda toplum beslenmesinde ve yeni kuşakların yetiştirilmesinde görev alan kadınlara yönelik başarılı yayım alışmalarının yürütülebileceği varsayılmıştır.

SUMMARY

In this study, were conducted a survey questionnaire May and June 2004, with two groups. Those are extension workers who are employed by department of Agriculture Training-Extension Service. And women producers divided into two groups with women who are participated into extension service programs and not participated. Total of 73 survey questionnaire conducted with extension worker, participated and not participated women groups. All women live in 7 different villages which are belong to Bozova, Harran, Hilvan Counties.

It was determined that women worked heavily on all aspects of agricultural production such as hoe, harvest, irrigation, fertilization, pesticide application and processing. In additions to above actually, livestock production almost solely done by women. However, women couldn't benefited from extension service programs as much as men. Because almost all extension programs designed for man farmers not women producers.

It was determined that the participation of the women in the agricultural extension services programs was affected by the personal characteristics such as age, language, civilized status, the number of the children and limited time. The outward factors were the ownership of land, the domination of feudal structure, the negative view of the society towards the women and the information resources produced generally by the close relatives of the women.

In this research it has been determined that the women works in the plant production for 7-10 hours a day, 2-3 hours a day for the dairy productarion they spent only 4-6 hours a for the household works. If you take the bringing up the children into consideration it may well be argued that a woman doesn't have any spare time for herself.

Based on the previous studies and this study, it has been supported that a department which solely responsible from designing and implementing programs towards women producers should be established. This department should be work under the Agricultural Extension Service. Also, it is suggested that this offered department should work with close coordination and cooperation of Non Governmental Organization, Agricultural Advisers, ÇATOM and Folk Education. By doing so, it is assumed that successful extension programs towards the women will be done effectively for the women who take part in bringing up the new generations.